

ZILELE ACADEMICE CLUJENE

ZILELE ACADEMICE CLUJENE

Octombrie-Noiembrie 2021

ISBN 978-606-038-022-1

ZILELE ACADEMICE CLUJENE – OCTOMBRIE-NOIEMBRIE 2021

- Institutul de Istorie „George Barițiu”
- Arhiva de Folclor a Academiei Române
- Institutul de Calcul „Tiberiu Popoviciu”
- Centrul de Studii Transilvane
- Biblioteca Academiei Române – Cluj-Napoca
- Centrul de Cercetări Geografice
- Institutul de Arheologie și Istoria Artei
- Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”
- Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”
- Institutul de Speologie „Emil Racoviță” – Compartimentul Cluj-Napoca
- Observatorul Astronomic

ACADEMIA ROMÂNĂ – FILIALA CLUJ-NAPOCA

ACADEMIA ROMÂNĂ – FILIALA CLUJ-NAPOCA

ZILELE ACADEMICE CLUJENE

Octombrie-Noiembrie 2021

*Festivitate de deschidere: 7 octombrie 2021, ora 11,
în Aula Magna a Universității „Babeș-Bolyai”*

Mesajul Președintelui Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, acad. prof. Doru PAMFIL	3
Prezentarea Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, acad. prof. Emil BURZO	5
• Institutul de Istorie „George Barițiu”	11
• Arhiva de Folclor a Academiei Române	22
• Institutul de Calcul „Tiberiu Popoviciu”	27
• Centrul de Studii Transilvane	33
• Biblioteca Academiei Române – Cluj-Napoca	41
• Centrul de Cercetări Geografice	47
• Institutul de Arheologie și Istoria Artei	49
• Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu-Mureș	61
• Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”	68
• Institutul de Speologie „Emil Racoviță” – Compartimentul Cluj-Napoca	76
• Observatorul Astronomic	79
Programul manifestărilor Zilelor Academice Clujene	83

Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române

Volum publicat cu ocazia manifestărilor dedicate
ZILELOR ACADEMICE CLUJENE, 2021,
editat de departamentul de redacție
al Centrului de Studii Transilvane,
Academia Română – Filiala Cluj-Napoca.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
poate fi consultată la sediul Bibliotecii Naționale sau pe site-ul:
<https://www.bibnat.ro>

Zilele Academice Clujene, 2021
ISBN 978-606-038-022-1

ZILELE ACADEMICE CLUJENE DIN NOU ÎN ACTUALITATE

*Acad. Doru PAMFIL,
Președintele Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române*

ZILELE ACADEMICE Clujene revin în actualitatea științifică și culturală a municipiului nostru după un an în care tradiția a fost întreruptă de condițiile impuse de pandemie. Anul trecut evenimentul a fost suspendat din cauza numărului mereu crescând de îmbolnăviri, situație care amenință, și în prezent, normalitatea cotidianului urban. Sperăm ca reuniunile din această toamnă să aibă totuși șansa unor comunicări față în față care să permită un mai bun dialog științific, dar și rememorarea unor aniversări recente: 100 ani de la înființarea Institutului de Istorie „George Barițiu”, 90 de ani de activitate ai „Arhivei de Folclor a Academiei Române”, 70 ani de istorie a Institutului de Calcul „Tiberiu Popoviciu” și 30 ani de la constituirea „Centrului de Studii Transilvane”.

Desfășurate pe parcursul a șase săptămâni, reuniunile programate de cele 11 instituții ale Filialei Cluj-Napoca vor oferi șansa unor prezentări despre realizările recente ale colectivelor de cercetători și doctoranzi și a unor workshop-uri cu dialoguri vii, implicate. Deschiderea oficială a Zilelor Academice Clujene va avea loc în data de 7 octombrie 2021, la ora 11.00, în Aula Magna a Universității „Babeș-Bolyai”, programul manifestărilor și o scurtă prezentare a filialei și a instituțiilor sale fiind cuprinse în prezenta broșură.

Situați într-un vechi centru universitar, comparat cândva cu un Heidelberg al României, performanțele universităților – grupate în Uniunea Universităților Clujene – sunt bine-cunoscute și apreciate la nivel național și internațional. Cu toate acestea, activitatea celor peste 230 de cercetători din Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române este rar mediatizată pentru performanțele din domeniul socio-uman sau al științelor exacte. Activitatea lor – susținută de bugetele Academiei Române, dar și de proiectele prin competiție – se concretizează anual în numeroase cărți, în peste 180 de articole în reviste de prestigiu, la nivel național și internațional, contribuind astfel la zestrea științifică a Almei Mater Napocensis, inclusiv prin citări sau brevete de invenție. Dat fiind faptul că aceste realizări sunt raportate centralizat, la nivelul Academiei Române, prestația cercetătorilor clujeni este prea puțin cunoscută. Activitatea lor științifică și culturală nu este cuprinsă în niciun clasament sau evaluare locală sau internațională, iar raportarea lor anuală, deși aparent formală, conține rezultate semnificative, ce pot fi consultate public.

Un aport deosebit la aceste rezultate o aduc și cei 32 de membri ai Academiei Române din filiala noastră, deținătoare a celui mai mare număr de personalități academice dintre cele trei filiale existente (incluzând Iași și Timișoara).

Doresc să reamintesc că Institutele din Filiala Cluj-Napoca continuă, pe lângă programele de cercetare dedicate, activitatea de formare a unor noi cercetători sau viitori profesori în cadrul programelor realizate de Școlile doctorale ale Academiei Române, școli ce beneficiază de conducători de doctorat și de membri în comisiile de abilitare.

Zilele Academice Clujene reprezintă, așadar, nu numai un eveniment științific de tradiție, ci și o manifestare a deschiderii spre universități, instituții economice și administrația locală, invitate să se familiarizeze cu preocupările și realizările noastre, și să colaboreze mai strâns pentru beneficiul local, regional sau național, în domeniile unde au expertiză cercetătorii filialei.

Menționată adesea printre instituțiile Filialei, Biblioteca Academiei Române se remarcă, de asemenea, prin contribuțiile sale importante. Amintesc doar depozitul de cărți și de manuscrise din patrimoniul național, ce așteaptă să fie studiat, precum și programul amplu de digitalizare a acestor documente.

Fiind și un moment aniversar, doresc să felicit toate institutele care omagiază, în acest an, sau au rememorat, anul trecut, momentul în care s-au constituit sau au revenit la Academia Română. Sperăm ca în viitor și alte instituții să se alăture acestei inițiative pentru care Filiala Cluj-Napoca își deschide porțile, inclusiv în cadrul programului „porți deschise”.

Vă invităm să fiți alături de colegii noștri la acest șir de manifestări academice în speranța că ne vom putea revedea și apropiat, la distanța recomandată, pentru a ne împărtăși realizările și oportunitățile de colaborare. Este un efort comun, inclusiv pentru a depăși o situație de criză în care raporturile sociale și științifice au fost transferate tot mai mult on-line. Sperăm, deci, să putem să ne revedem curând cu mențiunea că încurajăm participarea, la aceste evenimente, a tuturor persoanelor vaccinate sau testate, pentru siguranța comună a participanților.

Participarea va fi asigurată și online pe platforma ZOOM.

ACADEMIA ROMÂNĂ

FILIALA CLUJ-NAPOCA

ACTIVITATEA DE CERCETARE

*Acad. Emil BURZO, Președinte de onoare
al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române*

FILIALA DIN CLUJ-NAPOCA a Academiei Române a luat ființă în anul 1948, în contextul restructurărilor care aveau loc atunci la nivelul înaltului for științific și de cultură și al învățământului superior românesc. Legea învățământului din 1948 și crearea noii Academii, a R.P.R., în același an, au determinat scoaterea din sistemul universităților a institutelor de cercetare științifică, înființate în perioada interbelică în cadrul celor patru universități existente în România (București, Iași, Cluj și Cernăuți) și organizarea lor ca institute independente, ele primind exclusiv sarcini de cercetare științifică. Dacă în București, unde funcționa sediul Academiei Române, institutele respective au devenit de sine stătătoare, având personalitate juridică până astăzi, în centrele universitare din Iași și Cluj s-au înființat Filiale ale Academiei Române, cărora le-au fost subordonate institutele de cercetare științifică, aflate până atunci în componența universităților din centrele respective.

Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române este o instituție de interes public național, de cercetare în domeniile fundamentale ale științei, cu personalitate juridică de drept public, ce funcționează în prezent în baza Legii 752 din 27 decembrie 2001 privind organizarea și funcționarea Academiei Române,

republicată și a Statutului Academiei Române adoptat de Adunarea Generală și publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 617 din 14 septembrie 2009.

Institutele de cercetare aflate în subordinea Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române au fost înființate de Consiliul Dirigent în anul 1920, imediat după înfăptuirea Marii Uniri. S-a avut în vedere dezvoltarea culturii și științei românești în spațiul transilvan, în condițiile în care cultura și civilizația românească au fost îngrădite de-a lungul timpului.

Obiectul de activitate al institutelor de cercetare din cadrul Filialei Cluj-Napoca constă în promovarea și dezvoltarea cercetărilor științifice în domeniile fundamentale ale științei și culturii, în cadrul programelor de cercetare ale Academiei Române și ale altor entități. Activitățile de cercetare se finalizează prin articole științifice, dicționare, cărți, monografii, lucrări prezentate la simpozioane naționale sau internaționale în domenii precum: cultura, științele exacte, științele vieții, umaniste sau sociale.

Unitățile Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române colaborează cu unități economice, de cercetare, învățământ sau autorități locale în rezolvarea unor probleme majore impuse de dezvoltarea societății contemporane la nivel regional (Transilvania), precum și local.

Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”

Ca forma de organizare teritorială, Filiala Cluj-Napoca reunește 7 institute de cercetare din spațiul transilvan (Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Institutul de Istorie „George Barițiu”, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Centrul de Studii Transilvane, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu-Mureș, Arhiva de Folclor a Academiei Române, Institutul de Calcul „Tiberiu Popoviciu”), 3 colective de cercetare (Institutului de Speologie „Emil Racoviță” - Compartimentul din Cluj-Napoca, Centrul de Cercetări Geografice și Observatorul Astronomic Cluj), Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca, precum și biblioteci la Blaj, Năsăud și Târgu-Mureș. Filiala coordonează activitatea de cercetare a unor centre înființate în spațiul transilvan precum în județele Harghita, Maramureș, Sălaj, Târgu-Mureș sau Oradea.

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” și-a axat cercetările pe tematici legate de lexicografie, filologie română, istorie literară, precum și geografie lingvistică. În acest context, cercetătorii acestui institut au contribuit la elaborarea „Dicționarului limbii române”, „Enciclopedia literaturii române vechi”, „Noul atlas lingvistic român. Crișana”, precum și la antologia de texte „Școala Ardeleană”. Volumele elaborate contribuie la o mai bună cunoaștere a evoluției literaturii române vechi precum și recente. Atlasul lingvistic pune în valoare lexicul folosit pe țărmurile țării Crișului. Prin publicațiile institutului, precum „Dacoromania”, „Dacoromania litteraria”, „Caietele Sextil Pușcariu”, „Nyelv-és Irodalomtudomány Közlemények” se pun în valoare rezultatele importante ale culturii românești, integrate într-un context internațional.

Institutele cu profil istoric și arheologic, componente ale Filialei din Cluj-Napoca a

Academiei Române, au realizat cercetări importante privind istoria acestui colț de țară - Transilvania.

Institutul de Istorie „George Barițiu”

INSTITUTUL DE ISTORIE „George Barițiu” a publicat documente privind istoria României sub formă de corpusuri de izvoare și instrumente de lucru (dicționare, enciclopedii) ale diferitelor epoci istorice. A pus în circuitul istoriografic documente esențiale pentru reconstituirea trecutului și avansul istoriografiei Transilvaniei, pe plan național și internațional, prin realizarea unor importante lucrări precum „Documenta Romaniae Historica”, „Izvoarele Răscoalei lui Horea - Seria B. Izvoare narative”, „Seria C. Diplomataria”, „Conscripția fiscală a Transilvaniei din anul 1751”, „Revoluția de la 1848-1849 în Țările Române. Seria C. Transilvania”, „Documente privind mișcarea națională a românilor din Transilvania. 1849-1918”. O altă componentă importantă o reprezintă contribuțiile aduse la „Tratatul de Istoria Românilor”.

Centrul de Studii Transilvane

ÎN CADRUL Centrului de Studii Transilvane, s-a publicat lucrarea Istoria Transilvaniei în limbile română și engleză, una dintre cele mai importante lucrări privind acest spațiu geografic. A pregătit spre publicare documentația delegației României la Conferința de Pace de la Paris (1945-1946). Rezultatele cercetărilor au fost diseminate, prin publicarea acestora în reviste de largă circulație internațională.

Institutul de Arheologie și Istoria Artei

CERCETĂTORII DIN cadrul Institutului de Arheologie și Istoria Artei au realizat lucrări importante privind reconstituirea procesului de formare a poporului român, a rolului său în istorie și a patrimoniului artistic original. Institutul a obținut rezultate importante privind Limesul Roman. Rezultatele sunt publicate în limbi de largă circulație internațională. Arheologii au desfășurat, de asemenea, ample cercetări de descărcare arheologică,

la solicitarea autorităților locale și centrale. Cercetările efectuate contribuie esențial la evidența și protecția patrimoniului național. S-a elaborat un volum privind Istoria Artei, în arealul transilvan, care pune în evidență geniul creator al poporului român.

*Institutul de Cercetări
Socio-Umane „Gheorghe Șincai”
din Târgu Mureș*

INSTITUTUL DE CERCETĂRI Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș și-a axat activitatea pe aspecte esențiale ale istoriei din spațiul central și sud-estic al Transilvaniei. A promovat cercetări complexe dedicate istoriei culturii, istoriei ideilor, istoriei bisericii, având ca domeniu prioritar istoria formării, selecției și mobilității elitelor intelectuale. În anul 2018, colectivul institutului, a publicat, printre altele, „Intelectualii, construcția națiunii și a statului național (1744-1918)”, precum și studii în limbi de circulație internațională, prin care să se facă cunoscute aspecte esențiale din istoria județului Mureș și a celor învecinate.

*Arhiva de Folclor a Academiei
Române*

INSTITUTUL „ARHIVA de Folclor a Academiei Române” a realizat cercetări de teren, cu precădere în spațiul multietnic și multicultural al Transilvaniei, ajungând la un patrimoniu științific de 800000 de documente etnografico-folclorice, fapt ce a făcut posibilă elaborarea lucrărilor fundamentale ale domeniului, precum „Corpusul folclorului românesc”, „Bibliografia etnografiei și folclorului românesc”, „Monografiile etnologice zonale”, „Tipologia melodiilor populare din Transilvania”, „Tipologia și corpusul dansurilor românești”. Institutul este implicat în realizarea bazei informatizate de date, privind „Răspunsurile la chestionarele etnografice realizate între anii 1930-1948” și a publicat un volum de studii etnomuzicologice.

Centrul de Cercetări Geografice

CENTRUL DE CERCETĂRI Geografice a efectuat cercetări asupra depresiunii Transilvaniei și Munților Apuseni, realizând unele

monografii geografice a unor localități din județele Cluj, Bistrița-Năsăud, Sălaj, Alba și Harghita. S-a implicat, împreună cu autoritățile locale, la dezvoltarea bazei de date privind turismul în județul Cluj (Valea Arieșului, rezervația naturală Cheile Turzii - Cheile Turenilor și Raportul de mediu pentru PUG Apahida). S-a implicat profund în planificarea și amenajarea teritoriului, a strategiilor de dezvoltare regională în spațiul transilvan.

*Institutul de Speologie
„Emil Racoviță”,
Compartimentul din Cluj-Napoca*

CERCETĂTORII CARE își desfășoară activitatea în cadrul Compartimentului din Cluj-Napoca al Institutului de Speologie „Emil Racoviță” sunt implicați în desfășurarea unor proiecte de cercetare de frontieră, transdisciplinare având ca teme monitorizarea microbiologică și faunistică a peșterilor, studiul peșterilor de gheață, evaluarea patrimoniului natural subteran. Sunt studiate atât peșteri din România, cât și din alte țări, prin numeroase colaborări externe. Rezultatele

cercetărilor efectuate sunt bine apreciate pe plan internațional, apărând lucrări și volume care au ca scop reconstituirea trecutului și prezentului ecologic al ansamblului de peșteri, precum și efectele factorului climatic.

*Institutul de Calcul
„Tiberiu Popoviciu”*

INSTITUTUL DE CALCUL „Tiberiu Popoviciu” desfășoară activități de cercetare în analiza numerică (programe de calcul complexe), cu rezultate publicate fie ca monografii în edituri importante pe plan internațional (precum editurile *Springer* și *Birkhauser*), fie ca articole științifice în reviste de specialitate de vârf în matematica aplicată (*SIAM Review*, *Numerische Mathematik*, *Advances in Water Resources*, *Journal of Computational Physics*, ș.a.).

Recent a avut un important protocol de colaborare cu institutul *Forschungszentrum Jülich* (Germania) privind modelarea curgerii poluanților în medii poroase, cu realizare de programe de simulare la supercalculatoare.

Observatorul Astronomic din Cluj-Napoca

CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ, realizată în cadrul Observatorului Astronomic Cluj în anul 2018, s-a desfășurat în cadrul unor programe precum „Cercetări de astrofizică solară, stelară, galactică, extragalactică și cosmologie”, „Studii de astrometrie și mecanică cerească”, „Studii de istoria și învățământul astronomiei”. Rezultatele cercetării științifice din cadrul acestor programe de cercetare s-au concretizat prin publicarea rezultatelor în reviste internaționale și integrate în contextul general al cercetărilor astronomice la nivel global.

Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca

ÎN CADRUL Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca se realizează, pe lângă activitățile specifice, cercetări fundamen-

tale, menite să promoveze fondurile de patrimoniu și de tezaur deținute: manuscrise, incunabule, codice medievale, etc. Astfel, în această instituție s-a realizat ediția Bibliiei lui Petru Pavel Aron, ediții ale operelor Școlii Ardelene, sinteze privitoare la cartea veche românească din Imperiul Habsburgic sau la codicele medievale etc. Numeroase alte valori bibliofile se află în plin stadiu de cercetare, în vederea valorificării editoriale: manuscrisele orientale, însemnările cărților vechi românești vechi etc. De asemenea, Biblioteca este implicată în proiecte de cercetare naționale și internaționale.

Membrii Academiei Române din cadrul Filialei desfășoară o bogată activitate de cercetare științifică concretizată prin valoroase publicații. Stau mărturie numărul mare de recunoașteri pe plan internațional a realizărilor acestora și faptul că îi regăsim printre cei mai apreciați 2% oameni de știință din lume, în diferite domenii de specialitate.

INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU”

INTEMEIAT LA 2 februarie 1920 sub titulatura de Institutul de Istorie Națională și plasat inițial sub egida Universității din Cluj, actualul Institut de Istorie „George Barițiu” continuă activitatea Institutului de Istorie Națională din perioada interbelică, cu un specific aparte, bine definit, cel al cercetării fundamentale, respectiv publicarea de corpusuri de documente privind istoria medievală, premodernă, modernă și contemporană a României. Între 1920-1940, institutul a funcționat la Cluj, iar între 1940-1945 la Sibiu și din nou la Cluj, din 1945 până astăzi. În primii 25 de ani de existență, pe care o numim perioada istorică, Institutul de Istorie Națională, prin personalul științific de mare valoare, a publicat cărți, volume de documente și studii numeroase referitoare la istoria Transilvaniei din Evul Mediu până în contemporaneitate. În aceste etape de pionierat, personalul științific al Institutului de Istorie Națională a colaborat din plin cu catedrele de istorie ale Universității, de asemenea, profesorii Almei Mater au publicat și au sprijinit revistele și colecțiile institutului care, pe deasupra, și-a coroborat eforturile și rezultatele notabile ale muncii științifice cu cele ale creațiilor de profil, nu mai puțin prestigioase, obținute de Institutul de Istorie Universală și cel de Studii Clasice.

La 1 mai 1949 institutul a primit denumirea de **Institutul de Istorie și Filosofie din Cluj al Academiei Române**. Cu acest prilej au fost incluși în compunerea sa unii specialiști de istorie universală, est-europea-

nă, studii clasice de la Centrul de studii și cercetări privitoare la Transilvania, ce fusese înființat la Sibiu în 1943. În pofida unor ingerințe politice stânenitoare, institutul a reușit să continue, în liniamentele ei esențiale, tradiția interbelică și să publice numeroase cărți, studii, tomuri de documente, de inscripții antice, bibliografii cu problematici și subiecte variate, de la istoria veche și antică, până la cea contemporană. Institutul a beneficiat în această nouă perioadă a existenței sale de prestigiul unor directori din rândul academicienilor români, cum au fost Constantin Daicoviciu și Ștefan Pascu. Această tradiție, care îi are ca precursori pe vestiții directori interbelici Ioan Lupaș și Alexandru Lapedatu, este continuată astăzi prin directorii care s-au succedat: Aurel Răduțiu, Camil Mureșanu, Nicolae Edroiu, Ioan Bolovan.

Începând din 1975 Institutul a fost trecut în componența Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca până în ianuarie 1990 când, în urma hotărârii luate de Adunarea Generală, a revenit în componența Academiei Române, avându-l ca director pe Aurel Răduțiu. A urmat apoi Hotărârea Guvernului nr. 1366/27. XII.2001 prin care Institutul de Istorie din Cluj-Napoca se unifica prin fuziune cu Centrul de cercetări socio-umane sub numele de **Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române**, instituție publică cu personalitate juridică (cu sediul în str. Napoca nr. 11). De atunci s-au creat în cadrul instituției două departamente distincte, unul pentru istorie și celălalt pentru științele socio-umane, cu administrație și conducere unică.

„O instituție emblematică și de referință pentru cercetarea istoriei Transilvaniei și a spațiului românesc în general.”

Departamentul de Cercetări Socio-Umane (DCSU) funcționează în cadrul Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca, și este – ca origine, orientare generală și stil de lucru – succesorul legitim al unor importante unități de cercetare de profil, în care și-au desfășurat activitatea remarcabile personalități ale științei și culturii românești. DCSU este condus de un director adjunct și cuprinde următoarele colective de cercetare: **Filosofie, Psihologie și Științe ale Educației, Sociologie, Științe Juridice și Economice.**

Ca instituție științifică de rang academic, încă de la înființarea sa, Institutul și-a propus editarea unei reviste de specialitate sub forma unui „Anuar” care să reunească și să promoveze în mediile științifice cele mai largi, rezultatele cercetărilor întreprinse de istoricii preocupați de temele de interes major pe care le abordau. Consacrat de la început sub denumirea de „Anuarul Institutului de Istorie Națională”, apoi cu alte mici modificări de denumire, revista a reprezentat de-a lungul timpului oglinda cea mai fidelă a activităților științifice realizate de membrii Institutului, deschizându-se apoi treptat tuturor istoricilor din România,

iar în perioadele mai recente, istoricilor din afara României cu preocupări convergente profilului revistei, legate de istoria acestui spațiu. În prezent, *Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca*, cuprinde două serii distincte, *Series Historica* și *Series Humanistica*, fiind indexat în prestigioase baze internaționale de date (EBSCO, ErihPlus, CEEOL).

Din anul 2010 noul sediu al Institutului se află pe strada M. Kogălniceanu nr. 12-14 din Cluj-Napoca. (foto). În prezent, personalul Institutului cuprinde un număr de 22 de cercetători la Departamentul Istorie și 16 la DCSU.

*

La începutul lunii februarie 2020, Institutul de Istorie „George Barițiu” a sărbătorit, alături de Universitatea Babeș-Bolyai, cei 100 de ani de la înființare, respectiv de la inaugurarea cursurilor Universității românești de la Cluj. Gala de deschidere a acestui eveniment a fost găzduită de Aula Magna a Universității Babeș-Bolyai, în prezența unui public numeros, format din personalități ale vieții academice, științifice și culturale din întreaga țară, reprezentanți diplomatici străini acreditați la București, ai Arhivelor Naționale ale României, ai institutelor de istorie din țară și străinătate, universități, muzee, instituții de cultură, precum și reprezentanți ai mediului de afaceri din Cluj-Napoca.

Cu acest prilej, s-a conferit titlul de *membru de onoare* al Institutului pentru următoarele personalități: prof. univ. dr. Paul Michelson de la Huntington University (SUA), prof. univ. dr. Michael Gehler de la German University of Hildesheim (Germania), prof. univ. dr. Marius Turda de la Oxford Brookes University (Marea Britanie), acad. Alexandru Zub, acad. Paul Niedermaier, prof. univ. dr. Gheorghe Cliveti, prof. univ. dr. Anatol Petrencu, fost decan al Facultății de Istorie a Universității de Stat din Chișinău, prof. univ. dr. Liviu Maior, precum și directorului Institutului de Cercetări Istorice al Republicii Mol-

dova, Gheorghe Cojocaru. Au fost desemnați *Membri externi onorifici* ai Institutului: dr. Daniel Metz, CEO NTT Data, Horia Ciorcilă președintele C.A. al Băncii Transilvania, prof. univ. dr. Cornel Cătoi, rectorul Universității de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca, Adelina Chișu, manager al „Ghepard Communication” și Adrian Cri-vii, CEO și fondator al Darian DRS SA. Gala de deschidere a fost urmată de vernisajul expoziției intitulate *Scriem Trecutul. Trăim prezentul. Simțim Viitorul* în foaierea principală al Bibliotecii Academiei. Expoziția a cuprins imagini ilustrative din cei 100 de ani de existență ai Institutului, precum și cele mai reprezentative producții științifice ale Institutului din ultimul veac. O expoziție similară a fost amplasată în galeria de pe strada Eroilor, cu scopul de a împărtăși publicului larg specificul și importanța profesiei de istoric, anvergura internă și internațională pe care a avut-o Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române de-a lungul timpului, grație căreia a reușit să păstreze în timp un dialog permanent și constructiv cu istoricii din țară, din Europa și din lume. Expoziția a rememorat astfel în imagini și texte sugestive din cei 100 de ani de existență ai In-

stitutului de Istorie „George Barițiu”. O altă activitate dintre cele organizate cu prilejul Centenarului Institutului s-a derulat în data de 30 ianuarie 2020, la ora 12; la această dată și la ora menționată, în peste o sută de locații din țară (licee, universități, muzee, institute de cercetare, arhive, asociații profesionale, ONG-uri) s-a prezentat în 12 minute un material sintetic despre istoria Institutului, după care participanții au rememorat evenimente și personalități din istoria institutului cu care au interacționat. Proiectul a avut menirea de a spori vizibilitatea națională a Institutului de Istorie „George Barițiu” și de a crea o puternică emulație și emoție colectivă.

Partea cea mai consistentă a manifestărilor a reprezentat-o Conferința Internațională *Istoria și scrisul istoric azi: opțiuni metodologice, paradigme, agendă*, o manifestare științifică de amploare cu 232 de participanți din majoritatea centrelor universitare, academice, muzee, arhive, instituții de cultură din țară, precum și istorici din Austria, Germania, Serbia, Spania, Republica Moldova, Ungaria. Lucrările conferinței distribuite în 17 secțiuni tematice s-au desfășurat în perioada 3-5 februarie 2020. A fost una dintre cele mai ample manifestări științifice

organizate de Institutul nostru în cele zece decenii de existență. Un moment aparte al Conferinței l-a reprezentat masa rotundă cu tema *Institutul de Istorie din Cluj la 100 de ani de existență: oameni, fapte, evenimente memorabile*, desfășurată în Aula „Ferdinand” a Universității Babeș-Bolyai. Au participat membri actuali și din trecut ai Institutului, profesori universitari, cercetători, doctoranzi, reprezentanți ai mediului academic și cultural clujean. Prezentările din cadrul conferinței s-au concretizat ulterior în volumul *Istoria și scrisul istoric azi. Opțiuni metodologice. Paradigme. Agendă. Lucrările Conferinței internaționale din 2-5 februarie 2020 dedicată Centenarului Institutului de Istorie „George Barițiu” din Cluj-Napoca*, editori: Susana Andea, Iosif Marin Balog, Adeline Chișu, Ela Cosma, Adrian Crivii, Attila Varga, Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2020, 1019 p. Volumul reunește peste 75 de studii grupate în tematici variate, care evidențiază deschiderea institutului spre cercetarea interdisciplinară de înalt nivel: istoria elitelor, antropologie, demografie, istorie economică, istorie socială, istoria culturii și

a mentalităților, etnografie, relații internaționale, arhitectură, francmasonerie etc.

În anul 2020 Institutul de Istorie „George Barițiu” a marcat, pe lângă Centenarul propriei existențe și cei 100 de ani de la semnarea tratatului de la Trianon care a consfințit granițele României Mari. Cu acest prilej s-a derulat proiectul *Interviurile Centenar Trianon 1920-2020* în parteneriat cu TVR Cluj. Au participat istorici de prestigiu din Cluj-Napoca și din țară care au analizat din diverse perspective implicațiile și semnificațiile Tratatelor de Pace în configurarea Europei interbelice a națiunilor. Tot în acest context trebuie amintit un proiect editorial de excepție, *Trianon, Trianon! – Un secol de mitologie politică revizionistă*, Vasile Pușcaș, Ionel N. Sava (coord.), Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2020, 404 p.

De asemenea, dintre rezultatele notabile consemnate cu acest prilej, consemnăm *Dicționarul membrilor Institutului de istorie din Cluj (1920-2020)*, coord. Mara Mărginean, Mirela Popa-Andrei, Attila Varga, Cluj-Napoca, Academia Română/Centrul de Studii Transilvane, 2020, 588 p., Volumul

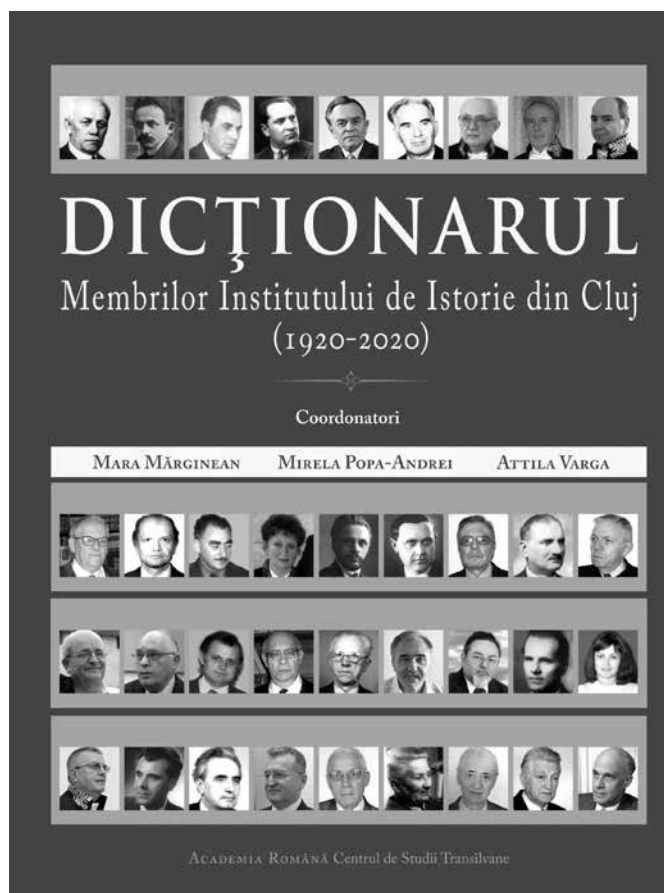
1920

2020

reprezintă un prețios instrument de lucru, în fapt, o lucrare cu caracter enciclopedic concepută ca un tribut de prețuire și respect față de toți cei care au servit în decurs de un secol o instituție emblematică și de referință pentru cercetarea istoriei Transilvaniei și a spațiului românesc în general.

Centenarul Institutului de Istorie „George Barițiu” a reprezentat, între multe altele, și ocazia ideală pentru a reconsolida parteneriate cu instituții culturale și acade-

mice de prestigiu sau cu nume de rezonanță din lumea clujeană a business-ului actual. Fiecare a înțeles să vină mai aproape de noi și să susțină cu generozitate cel mai vechi și totodată, cel mai prestigios institut de istorie din România. Asemenea parteneriate reprezintă o deschidere necesară spre comunitate și principalii ei actori, alături de care suntem în măsură să construim proiecte durabile și sustenabile care să fie de impact deopotrivă pe plan local, național și internațional.

MODERNIZAREA ROMÂNIEI (1859-1939)

*Profesorul GHEORGHE IACOB
în dialog cu IOAN BOLOVAN*

„1821
declanșează
un proces de
transformări
și de tranziție
– «blestemul»
istoriei
noastre.”

Conferința din acest an în cadrul Zilelor Academice Clujene a Institutului de Istorie “George Barițiu” stă sub semnul bicentenarului Revoluției de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu. Ce rol are acest moment în procesul de modernizare a României ?

Gheorghe Iacob: Periodizarea în istorie este în bună măsură convențională. Dacă ne referim la modernizare, aceasta a început în Principatele Române în a II-a jumătate a secolului al XVIII-lea. Dar momentul 1821 schimbă radical paradigma. Revenirea la domniile pământene creează un cadru nou, lărgit de Pacea de la Adrianopole (1829) și de Regulamentele Organice. Un rol esențial a avut și interesul puterilor occidentale pentru aceasta zonă situată între trei imperii. 1821 declanșează un proces de transformări și de tranziție – “blestemul” istoriei noastre – determinant pentru soarta Principatelor, finalizat de domnia lui Al. I. Cuza, care face din stat actorul decisiv al modernizării.

Există diferențe de abordare între modernizarea făcută până la Marea Unire și cea din perioada interbelică ?

Gh. I.: În general - cu diferențe nu doar de nuanțe -, există un acord aproape general privind modernizarea după 1859 și mai ales după 1878. Pentru perioada interbelică interpretările merg, uneori, spre extreme: de la exagerări la eșecul modernizării.

Care au fost istoricii români care au adus contribuții importante la problematica modernizării ?

Gh. I.: Sunt mulți. Pentru că, într-o formă directă sau indirectă, s-a abordat și modernizarea. Orice listă este incompletă și subiectivă. Totuși, pentru a răspunde la întrebare (!), pentru perioada modernă nu pot lipsi Dan Berindei, Gheorghe Platon, Ion Bulei, iar pentru perioada interbelică, Victor Axenciuc, Ioan Scurtu, Vasile Puscaș.

Dumneavoastra înșivă sunteți unul dintre istoricii cu contribuții fundamentale la studierea acestei problematice, având mai multe studii și cărți pe această tematică (o carte – în limba germană – a fost lansată în 2018 la Târgul de carte de la Leipzig, iar o alta, de sinteză, a apărut în anul 2020). Ce concluzii aveți ?

Gh.I.: Cred că titlul cărții din 2020 vorbește de la sine: “România de la 1859 la 1939. Împliniri și limite ale modernizării”.

Modernizarea României între 1830 și 1939 reprezintă una dintre temele centrale ale științelor sociale de la noi, în ultimele decenii. Descrierea și interpretarea evoluției de un secol a societății românești a motivat demersurile a numeroși istorici (dintre care îi amintim pe Gheorghe Platon, Ion Bulei sau Ioan Scurtu), sociologi, psihologi, literați ș.a., dornici să înțeleagă anumite structuri și limite ale prezentului prin stabilirea unui

tipar al trecutului. Abordările au fost diverse ca metodă și interpretare, unele motivate ideologic, altele empirice sau asumând anumite mode și idealizând (deși mai curând tacit, acceptând modernizarea ca pe un succes) sau, dimpotrivă, recuzând în bloc acest fenomen istoric. Direcția interpretativă a modernizării ce pare să se impună în ultimii ani este cea a eșecului, prin lectura în cheie negativă a transformărilor economice, sociale, culturale sau psihologice care au avut loc în societatea românească după 1829. Victor Axenciuc, Liviu Antonesei și, mai ales, Bogdan Murgescu sunt purtătorii de cuvânt cei mai vizibili ai acestui curent. După studii vaste și consistente privind istoria economică a spațiului românesc, care arătau dinamismul schimbărilor din Principate și ulterior din statul român, precum și acumulările rapide pe toate planurile, în tratatul *Istoria României*, Victor Axenciuc conchidea că „în toată perioada modernă România a evoluat pe un mod de creștere complementar cu țările industriale, ca toate statele agrare, cu foarte slabe șanse de apropiere de nivelul lor; era un mod de creștere dependentă și periferică, cu posibilități reduse de schimbare structurală chiar pe termen secular (...). În consecință, cu toate progresele incontestabile de dezvoltare și modernizare obținute, de recuperare a unei părți importante din retardarea sa seculară, economia românească, în perioada interbelică, se plasa încă pe ultimele locuri pe scara dezvoltării continentului nostru, pe aceleași pe care le ocupa la sfârșitul secolului XIX și pe care se va situa și la sfârșitul secolului XX”¹. Într-o altă abordare, de factură mai curând eseistică, Liviu Antonesei reia un studiu mai vechi, vorbind despre modernizările ratate de la începutul secolului al XIX-lea și până în perioada postcomunistă².

Se adaugă cartea scrisă – de Bogdan Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*³. Pe zeci de pagini, autorul își propune să arate eșecul modernizării românești, accentuând ideea decalajelor economice. El afirmă concludiv că „atât Vechiul Regat, cât și teritoriile românești aflate sub administrație rusă sau austro-ungară realizaseră unele progrese modernizatoare, dar nu deveniseră cu adevărat societăți moderne, nu se angajaseră pe calea unei dezvoltări economice susținute și pierduseră teren în raport cu rata medie de creștere economică a Europei”⁴. Iar pentru perioada interbelică, este sugestiv titlul capitolului III.2, *România Mare și eșecul ei economic*⁵.

Ultima carte scrisă în acest registru este cea a lui Bogdan Bucur, *Sociologia proastei guvernări în România Interbelică*, București, 2019. Aserțiunile istoricului bucureștean au determinat oarecum lucrarea mea din 2020.

După opinia noastră, abordarea modernizării trebuie realizată într-o manieră și o metodologie echilibrate. În fapt, au mare importanță contextele la care raportăm procesul modernizării României. O serie de interogații apar ca fiind necesare din acest unghi de analiză. În momentul în care vorbim despre decalaje ne comparăm cu noi înșine, cu etapele evoluției societății românești în *epoca modernizării*? Ne raportăm la statele din același spațiu geo-economic? Doar la statele de mărime comparabilă? Sau realizăm comparațiile cu statele dezvoltate din Occident? Realizăm doar o analiză cantitativă sau/și calitativă? La ce modernizare ne raportăm, în ultimă instanță, doar la cea economică, la cea birocratică, politică etc.? Evidențiem împlinirile sau doar limitele acestor modernizări? Și întrebările ar putea continua, având ca fundal încercarea de a elimina orice „presiune” ideologică, moștenită sau contemporană. Pe această bază, cred că se poate construi o *abordare echilibrată* asupra modernizării României în perioada 1859-1939.

1. I. Scurtu (coord.), *Istoria Românilor*, VIII, *România întregită (1918-1940)*, București, 2003, p. 122, 124.

2. L. Antonesei, *Modernizările românești, populismul și demagogia*, în S. Antohi (coord.), *Modernism și antimodernism. Noi perspective interdisciplinare*, București, 2008.

3. B. Murgescu, *România și Europa. Acumularea decalajelor economice (1500-2010)*, Iași, 2010.

4. *Ibidem*, p. 150-151.

5. *Ibidem*, p. 212.

DEPARTAMENTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE (D.C.S.U.) INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU” AL ACADEMIEI ROMÂNE

CODRUȚA CUCEU

„Indentificarea unui model complementar celui bio-psiho-social pentru o mai bună integrare a abordărilor umaniste asupra bolii și a suferinței în domeniul și practica medical(ă).”

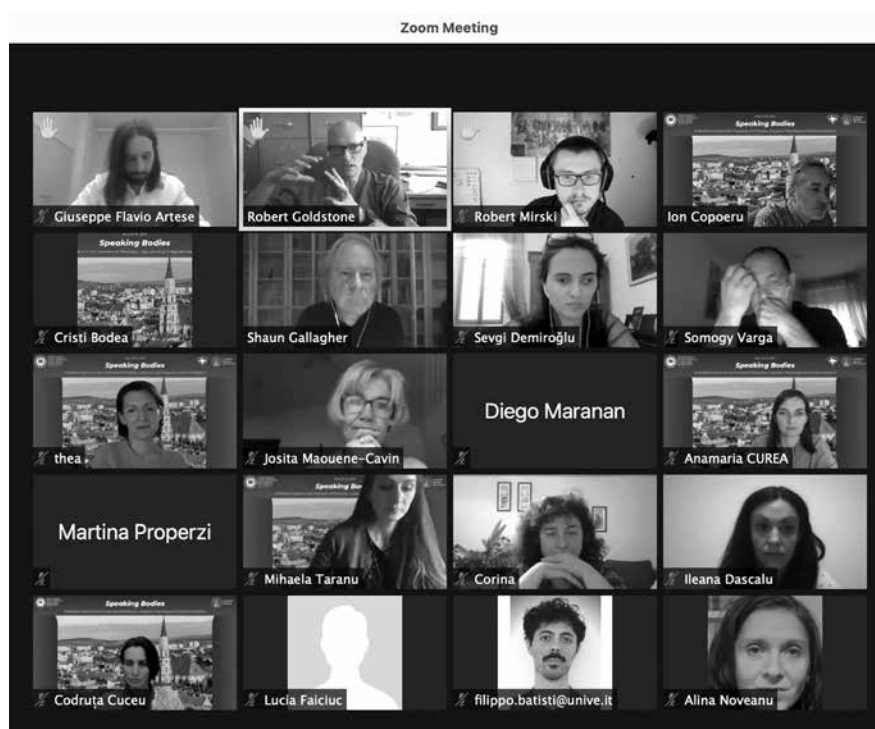
DEPARTAMENTUL DE Cercetări Socio-Umane (D.C.S.U.) este continuatorul unor institute și colective de cercetare vechi, unele din domeniile care-l compun cu o tradiție aproape seculară, cum este acela al studiilor de psihologie continuate la Cluj, aproape fără întrerupere din 1922, când Florian Ștefănescu-Goangă (1881-1958) a fondat, la Universitatea Daciei Superioare, Institutul de Psihologie Experimentală, Comparată și Aplicativă. Cercetări din domeniile filosofiei și sociologiei, psihologiei și pedagogiei continuă activitatea unor colective de cercetare create în 1949, în cadrul Filialei Cluj a Academiei, unde și-au desfășurat munca de cercetare cei mai de seamă profesori și gânditori înlăturați de la catedrele lor: Lucian Blaga (1895-1961), D. D. Roșca (1895-1980), Nicolae Mărgineanu (1905-1980), George Em. Marica (1904-1982), Petre Hossu (1992-1998), Aurelian Ionașcu (1903-1990), Mihai Peteanu (1917-2001).

În 1969, la 20 februarie, s-a înființat la Filiala Cluj a Academiei R. S. România un *Centru de Științe Sociale*, subordonat

științific Academiei de Științe Sociale și Politice, care a adunat toate aceste colective într-o singură unitate, condusă de profesorul Aurelian Ionașcu, personalitate care a format și un puternic colectiv de studii juridice și economice (1971-1975). Administrativ, *Centrul de Științe Sociale* a trecut, din 1975 până în 1990, la *Universitatea Babeș-Bolyai*, contractele de cercetare ale colectivelor componente fiind coordonate tot de *Academia de Științe Sociale și Politice*, condusă de academicianul Mihnea Gheorghiu.

Din aprilie 1990 până în ianuarie 2002, Centrul menționat a primit o altă titulatură: *Institutul de Cercetări Socio-Umane*, ca unitate independentă de cercetare sub egida Academiei Române, administrat de Filiala Cluj-Napoca. Prin Hotărârea de Guvern nr. 3, din 24 ianuarie 2002, acest Institut a fuzionat cu Institutul de Istorie, ca departament al Institutului de Istorie „George Barițiu”, condus de un director adjunct: C.Ș.I dr. Mircea Mureșan, C.Ș.I dr. Ioan Beraru, C.Ș.I dr. Andrei Negru, C.Ș.I, prof. Univ. dr. Virgil Ciomoș.

Prin cele două sectoare ale acestui Departament: *Filosofie, psihologie și științe ale*

Conferință internațională „Speaking Bodies”

educației, alcătuit din 16 cercetători, și respectiv, *Sociologie, Științe juridice și economice*, colectivele sale desfășoară o activitate prolifică, axată pe aprofundarea cunoașterii socio-umane, materializată în studii și articole publicate publicate în seria Humanistica a vechii publicații a Institutului, „Anuarul Institutului de Istorie ”George Barițiu”, ajunsă acum la tomul XVIII (2020), revistă onorată și de prestigioase colaborări externe, dar și ale unor cercetători din alte centre universitar-academice din țară.

Colectivele de cercetare din D.C.S.U. participă, an de an, la Zilele Academice Clujene cu paneluri și mese rotunde, organizând, totodată, și o *Sesiune anuală de comunicări*, cu participare națională și internațională, deschisă specialiștilor din domeniile ilustrate de structura acestora și de prioritățile tematice abordate de membrii echipelor actuale de cercetări, răspunzând, în același timp, numeroaselor invitații la manifestări științifice interne și internaționale, precum și participărilor în Comisii de doctorat.

Cele două culegeri de studii ale D.C.S.U., *Studii și cercetări din domeniul științelor socio-umane* și *Cercetări în psihologie și științele educației* au ajuns cunoscute în lumea specialiștilor și impresionează prin numărul de studii și materiale publicate.

Colaborările internaționale ale membrilor Departamentului sunt evidențiate prin numărul mare de publicații semnate, editate sau coordonate sub egida unor edituri străine. Numeroasele conferințe internaționale la care cercetătorii din cadrul *Departamentului de Cercetări Socio-Umane* participă fie în calitate de organizatori, fie ca invitați sunt semne ale unei foarte bune conectări atât la comunitatea științifică occidentală, cât și la cea orientală. În luna mai 2021, câțiva membri ai Departamentului de Cercetări Socio-Umane au organizat, în colaborare cu alți câțiva colegi de la Universitatea Babeș-Bolyai, respectiv, de la Facultățile de Istorie și Filosofie, de Litere, de Psihologie și Științe ale Educației, de Matematică și Informatică, o conferință internațională intitulată „Speaking Bodies”.

Ateliere de filosofie și psihologie

Embodied Cognition at the Crossroads of Philosophy, Linguistics, Psychology and Artificial Intelligence”, cu un număr impresionant de peste 100 de persoane din aproape toate continentele.

O altă remarcabilă activitate de diseminare a rezultatelor cercetărilor derulate în cadrul Departamentului este legată de inițiativa C.Ș.I dr. Virgil Ciomoș și a C.Ș.I dr. Ionuț Isac, prin care a fost deschisă seria mensuală de *Ateliere de filosofie și psihologie* organizată de Sectorul de Filosofie al Departamentului de Cercetări Socio-Umane al Institutului de Istorie „G. Barițiu”. În cadrul acestor ateliere, membrii colectivelor de filosofie și psihologie prezintă, etapizat, rezultatele propriilor cercetări.

Conlucrarea excelentă a celor două departamente, de istorie, respectiv de cercetări în domeniile socio-umane ale Institutului de Istorie „Georg Barițiu” s-a făcut remarcată la momentul aniversar al Centenarului Institutului.. Departamentul de Cercetări Socio-Umane s-a alăturat celebrării Centenarului Institutului printr-o trei manifestări științifice: panel-ul cu titlul „Istoria filosofiei clujene. Lucian Blaga și D.D. Roșca” organizată de cercetătoarea Mihaela Gligor, masa rotundă pe tema „Istoricitate și identitate. Declinări interdisciplinare” sub coordonarea profesorului universitar Virgil Ciomoș și masa rotundă ce viza „Expertiza sectorială și epistemologia științelor socio-umane” organizată de cercetătorul Silviu Totelecan.

Fără să fi asumat voit vreo intuiție cu caracter premonitoriu pentru medicalizarea excesivă a întregii societăți ce avea să urmeze, o mică echipă de cercetători din Departamentul de Cercetări Socio-Umane a elaborat, în anul 2019, unul dintre cele mai notabile proiecte de cercetare implementate în cadrul D.C.S.U., ce abordează o temă de maximă actualitate: „Perspective filosofice contemporane asupra bolii și suferinței”. Proiectul

implementat de o echipa condusă de Octavian-Cristian Bodea este derulat prin Academia Română Filiala Cluj și finanțat în cadrul programului GRANTURILE ACADEMIEI ROMÂNE 2019-2021, Subprogramul „Științe Umaniste” și asumă drept obiectiv principal indentificarea unui model complementar celui bio-psiho-social pentru o mai bună integrare a abordărilor umaniste asupra bolii și a suferinței în domeniul și practica medical(ă). Echipa proiectului urmărește, dintr-o perspectivă filosofică, problema fundamentală a experienței umane a bolii și a suferinței cauzate de anumite afecțiuni de natură fizică și psihică, identificând, prin cercetările întreprinse, câteva din caracteristicile modelului biomedical asumat încă, integral, de practica medicală contemporană potrivit căreia boala este explicată fără rest, prin devierea de la norma unor variabile biologice, somatice măsurabile. Prin atelierele de lucru pe care le organizează și prin studiile publicate, membrii proiectului, Octavian-Cristi-

an Bodea, Codruța Cuceu și Horațiu Crișan, vizează chestionarea critică a acestui model reducționist (fizicalist) și dualist (min-te-corp), ce pare să negligeze dimensiunile sociale, psihologice și comportamentale ale bolii. Echipa proiectului analizează minuțios neajunsurile de care suferă întregul domeniu al medicinei contemporane și le explică și prin faptul că medicina alopata actuală aderă, încă, la un model al bolii neadecvat sarcinilor științifice și responsabilităților sociale și mizează pe o definiție univocă a bolii în termeni de parametri strict somatici.

În fapt, toate temele de cercetare abordate de către cercetătorii Departamentului de Cercetări Socio-Umane din cadrul Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române se înscriu, fără urmă de îndoială, în agenda comunităților științifice internaționale de înaltă ținută academică, urmând, desigur, cu nuanțe critice și prin originalitate în abordări, tendințele contemporane ale acesteia.

Masa Rotundă „Expertiza sectorială și epistemologia științelor socio-umane”

Workshop GAR

INSTITUTUL „ARHIVA DE FOLCLOR A ACADEMIEI ROMÂNE”

*Prof. univ.dr. MIHAI BĂRBULESCU,
membru corespondent al Academiei Române*

„Institutul își urmează, cu consecvență și devoțiune, drumul și destinul în cunoașterea folclorului românesc și în valorificarea lui.”

IN 2020 Institutul „Arhiva de Folclor a Academiei Române” a împlinit 90 de ani de existență. A traversat, lăsată cu întreaga societate românească, un secol zbuciumat, cu împliniri și tragedii. A cunoscut, precum alte domenii ale cercetării umanistice din România, acumulări rodnice și sincope, momente de mare deschidere spre cercetarea similară europeană și vremuri de cumpănă, când însăși existența sa era amenințată.

Cu denumirea *Arhiva de Folclor a Academiei Române*, institutul a fost înființat – în urma memoriilor alcătuite de Ion Mușlea – pe lângă Muzeul Limbii Române al Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj în Sesiunea anuală a Academiei Române din mai 1930. Se naștea astfel a doua bază națională de informare și documentare, după Arhiva fondată cu doi ani mai devreme de Constantin Brăiloiu la București, astăzi Arhiva Institutului de Etnografie și Folclor „Constantin Brăiloiu” a Academiei Române.

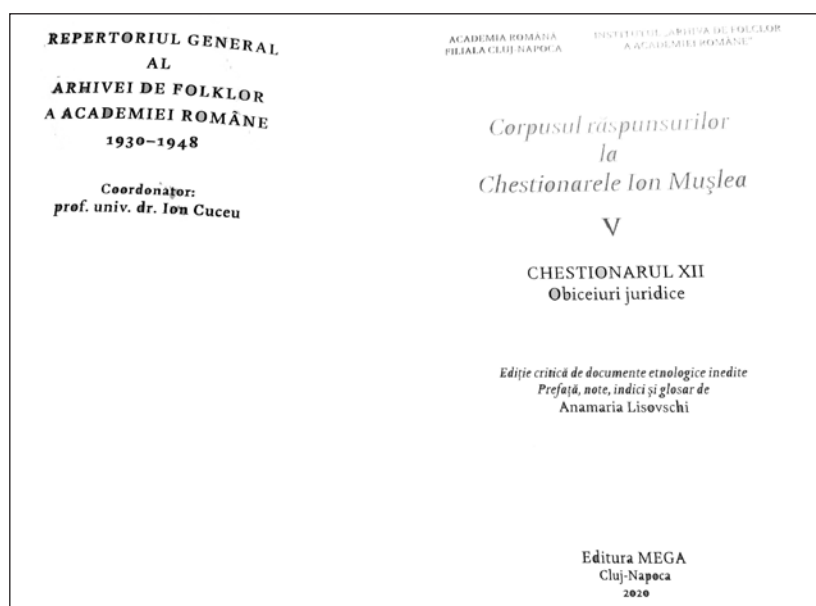
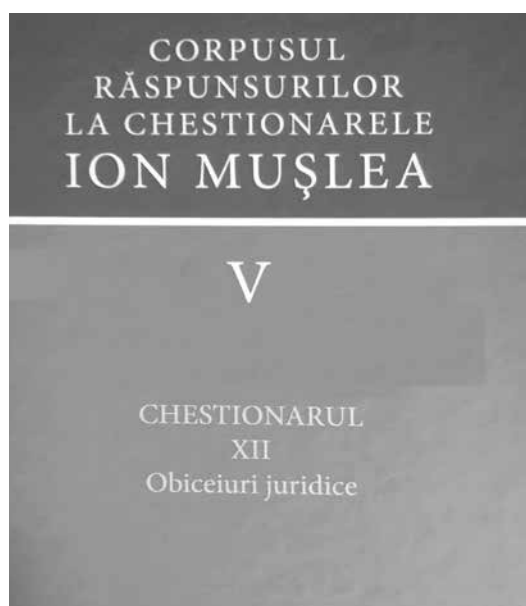
Două au fost misiunile pe care „Arhiva de Folclor” le-a asumat dintre început: culegerea sistematică a folclorului din toate regiunile României Mari și publicarea unui „Anuar”.

Prima s-a adus la îndeplinire prin cercetările de teren și prin răspunsurile primite la cele 14 „Chestionare” și cinci circulare pe care Mușlea le-a conceput și trimis la toți cei care erau în măsură să dea informații utile: învățători, preoți, elevii școlilor normale și

alții (I. Calendarul poporului pe lunile ianuarie-februarie; II. Obiceiuri de vară; III. Animalele în credințele și literatura poporului nostru; IV. Obiceiuri de primăvară; V. Credințe și povestiri despre duhuri, ființe fantastice și vrăjitoare; VI. Nașterea, botezul și copilăria; VII. Calendarul poporului pe lunile octombrie-decembrie; VIII. Pământul, apa, cerul și fenomenele atmosferice după credințele și povestirile poporului; IX. Moartea și înmormântarea; X. Casa, gospodăria și viața de toate zilele; XI. Nunta; XII. Obiceiuri juridice; XIII. Prevestiri și semne; XIV. Crăciunul. Credințe, obiceiuri și povestiri; cele cinci circulare se refereau la Snoava despre femeia necredincioasă, Miorița sau Oaia năzdrăvană, Obiceiul legatului viilor, Vrăji, farmece, boscoane, des-cânțe și fapt, Focul).

În perioada 1932-1945 au apărut șapte volume ale Anuarului Arhivei de Folclor, cu monografiile folclorice și studii asupra istoriei folclorului și folcloristicii românești (toate volumele Anuarului, dintre 1930-1945 și 1980-1996, pot fi consultate la <https://iafar.ro/>).

Schimbările petrecute în România după al II-lea război mondial au afectat Arhiva de Folclor, care intră într-o perioadă de letargie. Prin epurarea Academiei Române din 1948, lui Ion Mușlea i-a fost retras titlul de membru corespondent, Arhiva de Folclor nu mai este finanțată, Anuarul nu mai este publicat. Din fericire, cele aproximativ 1200 de răspunsuri la chestionarele Mușlea s-au păstrat, depozi-

tate în clădirea Bibliotecii Centrale Universitare (unde Lucian Blaga era director adjunct).

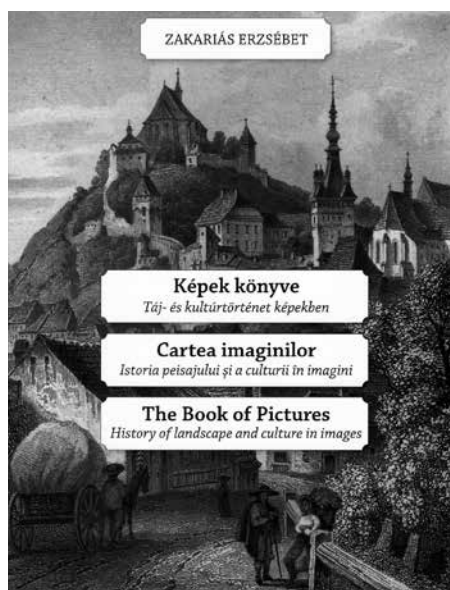
La sfârșitul anilor '40 și în deceniul următor, la Institutul de Lingvistică al Academiei din Cluj exista un colectiv de cercetare a culturii populare, cu un singur cercetător, apoi cu doi. Deși nu exista ca instituție, cercetările în *Arhiva de Folclor* au continuat, fără culegeri cu ajutorul chestionarelor, dar materialele adunate de cei doi angajați erau introduse în registrele-inventar ale Arhivei. Alt colectiv, cu doi cercetători, ființa în cadrul Secției de Istoria Artei de la Institutul de Istorie și Arheologie din Cluj. În sfârșit, un al treilea colectiv se instituiască în 1949, prin înființarea unei secții clujene a Institutului de Folclor din București, aparținând de Ministerul Cluturii.

Pe când acad. Raluca Ripan era președintele Filialei Cluj a Academiei, iar acad. Constantin Daicoviciu era directorul Institutului de Istorie și Arheologie al Academiei, s-a concretizat o inițiativă salutară: cele trei colective clujene au fost reunite într-o *Secție de Etnografie și Folclor a Filialei Cluj a Academiei*. Șefia Secției a fost deținută de Ion Mușlea (1964-1966), Dumitru Pop (1966-1969), Ion Taloș (1969-1971). Secția de Etnografie și Folclor era continuatoarea fireas-

că a Arhivei, al cărei rost n-a fost schimbat, atât datorită bogăției de material adunat începând din 1930, cât și atașamentului lucrătorilor ei și metodologiei cercetării. *Secția de Etnografie și Folclor* avea 22 de angajați, din care șapte cercetători alcătuiau colectivul de folclor literar românesc, maghiar și săsesc din Transilvania, cinci cercetători se ocupau de etnografie, trei cercetători formau colectivul de folclor muzical românesc și maghiar, un cercetător coregraf, personal auxiliar etc. Atâția angajați nu avuseser Arhiva de Folclor niciodată până atunci și, din păcate, nici după aceea, până în zilele noastre inclusiv.

Odată cu înființarea, în 1971, a Academiei de Științe Sociale și Politice din R.S.R., în subordinea științifică a acesteia s-a constituit Centrul de Științe Sociale din cadrul Filialei Cluj a Academiei. Acest Centru avea următoarele secții: secția de etnografie și folclor, secția de științe juridice și secția de filozofie, psihologie și sociologie. În fruntea secției de etnografie și folclor s-a aflat Ion Taloș (1971-1974).

În 1974 Academia de Științe Sociale și Politice renunță la institutele de cercetare din subordinea sa, care sunt transferate universităților. De atunci și până în 1990 Centrul de Științe Sociale de la Cluj a fost

administrat de Universitatea „Babeș-Bolyai” și condus în mod tradițional de decanul Facultății de Drept. Conducerea secției de etnologie și sociologie i-a aparținut lui Ion Taloș (1974-1985) și lui Ion Cuceu (1985-1990). Cu ocazia restructurărilor din 1974 institutele au pierdut câțiva cercetători. Din Centrul de Științe Sociale a dispărut colectivul de etnografie, care a fost transferat la Muzeul Etnografic al Transilvaniei. A fost o eroare resimțită până în prezent.

În martie 1990, în urma unui memoriu înaintat de Ion Cuceu, prin Hotărâre de Guvern s-a reînființat Institutul „Arhiva de Folclor a Academiei Române”, drept continuator al celei mai vechi structuri de cercetare a culturii populare din subordinea Academiei Române. Directori au fost Ion Cuceu (1990-2011) și Maria Paulina Cuceu (2011-2020). Din 2020 director este Mihai Bărbulescu.

La 90 de ani de existență, Institutul „Arhiva de Folclor a Academiei Române” tezaurizează, sistematizează și valorifică patrimoniul cultural-tradițional imaterial, administrând și dezvoltând cea de-a doua mare arhivă națională de etnografie și folclor, cu cel mai important fond documentar de manuscrise (2.680), alături de care s-au constituit fonduri de înregistrări sonore (fonograf,

magnetofon, casete audio, casete digitale), de fotografii, de filme și video filme, ce însumează peste 750.000 de documente etnografico-folclorice. Se pune tot mai serios problema digitizării și informatizării fondurilor de documente AFAR, sub forma unor mari baze de date accesibile online: *Dicționarul tezaur al proverbelor românești*, *Dicționarul proverbelor maghiare din Transilvania*, *Dicționarul proverbelor săsești*, *Dicționarul tipologic al cimiliturilor*, *Basmelor românești despre animale*, *Corpusul cântecelor de militărie și război*, *Motiv-indexul formulelor rituale agrare*, *Motiv-indexul cântecelor rituale de nuntă*, *Fondul documentar al colindelor și plugușorului*, *Catalogul tipologic al melodiilor românești, maghiare și săsești din Transilvania*, *Tipologia dansurilor populare*, *Bibliografia materialelor folclorice românești din publicațiile maghiare*, *Corpusul corespondenței lui Ion Mușlea*. Aceste lucrări au fost concepute mai întâi ca instrumente de lucru în cadrul Arhivei de Folclor a Academiei Române, în spiritul *Repertoriului* enciclopedic gândit de Ion Mușlea în 1951-1956, și s-au materializat sub forma *corpusurilor de arhivă* și *cataloagelor tipologice* și geografice de uz intern. Catalogul Bibliotecii Institutului este accesibil la <https://iafar.ro/>.

Institutul „Arhiva de Folclor a Academiei Române” a participat și participă la programele fundamentale și prioritare ale Academiei Române: *Corpusul Folclorului Românesc*, *Tipologiile Folclorice Naționale* și *Monografiile Arhivei de Folclor a Academiei Române* prin lucrări ca: *Ritualurile agrare românești*, *Dicționarul tezaur al proverbelor românești*, *Tipologia cimiliturilor românești*, *Catalogul tipologic și corpusul colindelor românești*, *Catalogul melodiilor populare românești și maghiare din Transilvania* sau zecile de volume de cercetări etnologice zonale publicate în seria *Monografiile Arhivei de Folclor a Academiei Române*.

Carențele generale ale cercetării românești contemporane, adică scăderea dramatică a personalului din institutele de cercetare (peste 50 % în ultimele trei decenii) și lipsa finanțării se reflectă în starea Institutului „Arhiva de Folclor a Academiei Române”: subdimensionat față de necesități, având doar nouă cercetători și un bibliotecar-arhivist, fără fonduri pentru culegeri folcloristice din teren. Pasiunea celor angajați în cercetare și propriile lor finanțe suplinesc, partial, aceste neajunsuri. Dorința cercetătorilor de a se relua publicarea Anuarului Arhivei de Folclor se materializează în acest an. Din de-

cembrie 2020 se desfășoară lunar Seminarul de cercetare al Institutului.

Cea mai importantă lucrare în derulare este *Repertoriul general al Arhivei de Folclor a Academiei Române (1930-1948)*. *Corpusul răspunsurilor la Chestionarele Ion Mușlea*, din care, foarte recent, a apărut volumul V (*Chestionarul XII. Obiceiuri juridice*, ediție, prefată, note, indici și glosar de Anamaria Lisovschi). Colectivul de folclor literar românesc din cadrul Departamentului de folclor literar lucrează în prezent pentru editarea Chestionarului I și XIV (Basarabia și Bucovina); Chestionarele II, IV, VII și Șezătoarea (Oltenia, Muntenia, Dobrogea); Chestionarul X (Casa, gospodăria și viața de toate zilele); Magia de mână (Chestionarele I, II și III); Practicile medicale empirice din lumea rurală românească. Colectivul de folclor literar al minorităților naționale se ocupă acum de evoluția cercetărilor de folclor maghiar în perioada 1949-1964 și de stadiul actual al cercetărilor privind folclorul săsesc și șvăbesc din Transilvania, Sătmăr și Banat. Departamentul de etnomuzicologie și etnocoreologie are în lucru materialele folclorice inedite din colecții transilvane (colecția de melodii și texte Ioan Nicola și folclorul muzical din Mărginimea Sibiului), meto-

de de cercetare în dansul folcloric, analiza muzicii tradiționale românești cu ajutorul inteligenței artificiale și programul interacademic „Musical Researches in Hungarian and Romanian Folk Archives”.

Fondurile documentare, lucrările elaborate de cercetătorii institutului, monografiile zonale și regionale, tipologiile folclorice naționale și repertoriile în curs de publicare se bucură de interesul specialiștilor. Ele sunt

citate în lucrări de sinteză etnologică și folcloristică, în lucrări elaborate de lingviști, sociologi, antropologi, istorici, psihologi, filosofi, juriști, artiști plastici, regizori, îndrumători culturali, coregrafi, profesori din învățământul secundar, astfel încât, în pofida neajunsurilor semnalate, Institutul își urmează, cu consecvență și devoțiune, drumul și destinul în cunoașterea folclorului românesc și în valorificarea lui.

INSTITUTUL DE CALCUL „TIBERIU POPOVICIU”

70 de ani de la înființare

EMIL CĂTINAȘ și ION PĂVĂLOIU

I NSTITUTUL DE Calcul “Tiberiu Popoviciu” aniversează 70 de ani de la înființare, în 1951 fiind fondată Secția de Matematică a Filialei din Cluj. Era o recunoaștere și o încurajare a meritelor lui Tiberiu Popoviciu, a rezultatelor excepționale obținute de el și de către colaboratorii săi.

Analiza numerică și teoria aproximării sunt discipline matematice care, prin latura lor aplicativă, își au originile în cele mai îndepărtate timpuri: este cunoscută tăblița de lut YBC 7289 (cca. 1800 î.e.n.) care conține aproximarea lui $\sqrt{2}$ prin cinci zecimale exacte.

Chiar dacă aceste discipline înrudite au evoluat viguros de-a lungul istoriei (amintim rezultate fundamentale ca rezolvarea sistemelor liniare prin metode directe sau iterative, interpolarea prin polinoame, aproximarea prin serii Fourier, rezolvarea sistemelor de ecuații diferențiale prin metodele Adams sau Runge-Kutta, rezolvarea ecuațiilor cu derivate parțiale prin metoda diferențelor finite, ș.a.), dezvoltarea acestora a cunoscut un aspect exploziv după apariția la sfârșitul celui de-al doilea război mondial a calculatoarelor electronice. În prezent, matematica este de neconceput fără analiză numerică: chiar și una din cele mai banale activități de zi cu zi, căutarea pe internet folosind motoare de căutare, are la bază calcule de valori/vectori proprii din analiza numerică (așa numitul algoritm “PageRank”) [Langville&Meyer, 2011], [Bryan&Leise, 2006].

TIBERIU POPOVICIU (1906-1975)

România a ținut pasul încă de la început cu tendințele mondiale la acest capitol, grație elitelor sale din acea vreme. Înaintea celui de-al doilea război mondial, era obișnuit ca cei mai buni absolvenți să fie trimiși cu burse la Paris, la École Normale Supérieure, iar apoi la Sorbona, pentru elaborarea tezei de doctorat.

Tiberiu Popoviciu a absolvit École Normale Supérieure în 1930 și a susținut teza de doctorat în 1933 la Sorbona. Între 1933 și 1946 a fost încadrat succesiv la patru universități (Cluj, Cernăuți, București, Iași). În 1946 este numit profesor universitar în Cluj, unde va rămâne pentru restul vieții, aproape trei decenii.

„Chiar și una din cele mai banale activități de zi cu zi, căutarea pe internet folosind motoare de căutare, are la bază calcule de valori/vectori proprii din analiza numerică”

ACADEMICIAN PROFESOR TIBERIU POPOVICI (1906—1975)

de Acad. *Caius Iacob*

Matematica română a încercat o nouă pierdere dureroasă prin încetarea din viață, la Cluj, în ziua de 29 oct. 1975, a unuia dintre cei mai mari matematicieni români, academicianul *Tiberiu Popoviciu*, reputat specialist în analiza matematică și în analiza numerică.

Academicianul Tiberiu Popoviciu va ocupa fără îndoială un loc de seamă în istoria matematicii românești, ca primul mare matematician dat de Transilvania după *I. Bolyai*. Fie ca opera sa, brutal întreruptă, să poată fi reluată în viitor de elevii școlii matematice pe care a creat-o la Cluj.

În anii 1946-1956, T. Popoviciu a pus bazele școlii de analiză numerică din țara noastră. Sub îndrumarea sa se studiază aspecte diferite ale problemei aproximării funcțiilor cu aplicații la calculul numeric și grafic. Una din ideile importante care se urmăresc este aceea a organizării calculului pentru utilizarea mașinilor rapide de calcul. Acest fapt este de o deosebită însemnătate pentru dezvoltarea în viitor a matematicilor la noi în țară. Elevii, colaboratorii și profesorii lui T. Popoviciu, îi urează cu ocazia împlinirii vârstei de 50 de ani, mulți ani de activitate rodnică.

Acad. Prof. *Lionel Niculescu*

TIBERIU POPOVICIU
INSTITUTE OF NUMERICAL ANALYSIS
ROMANIAN ACADEMY

Activitatea domniei sale va lăsa urme adânci nu numai în această urbe, ci și la nivelul țării. Rezultatele matematice obținute vor face să se spună despre el că este 'cel mai mare matematician dat de Transilvania, după J. Bolyai' [C. Iacob, 1975] și că 'în perioada 1946-1956 a pus bazele analizei numerice din țara noastră' [M. Nicolescu, 1957] (a se vedea alăturat extrasul din manuscris).

Spre deosebire însă de alți matematicieni, și-a lăsat amprenta și asupra altor domenii: el a pus bazele informaticii clujene (atât software cât și hardware), și este socotit unul din pionierii calculatoarelor din România.

La numai un an după sosirea sa la Cluj, Popoviciu a format, împreună cu unii dintre colegii săi, așa numitul 'Seminar de Calcul Numeric'. Colegii au văzut în el un lider capabil să conducă întregul colectiv.

Activitatea seminarului s-a dezvoltat de la an la an, iar în 1951 Academia Română îi recunoaște realizările, înființând *Secția de Matematică a Filialei din Cluj*, și având sediul de pe strada Republicii nr. 37. Aici va funcționa mai bine de o jumătate de secol (până în 2003).

Secția are la început 9 membri, personalități matematice de marcă ale Clujului la acea vreme, fie tineri străluciți fie matematicieni consacrați: T. Popoviciu, D.V. Ionescu, Th. Angheluță, Gh. Călugăreanu, D.D. Stancu, F. Radó, D. Ripeanu, L. Bal, E. Moldovan. [E. Moldovan, 1953]

Urmând o dezvoltare impetuoasă de la an la an, în 1957 se deschide calea spre realizarea planurilor ambițioase ale lui Popoviciu, de a construi calculatoare electronice în scopul studierii metodelor numerice și al aplicării lor în industrie. Academia Română decide ca Secția să se transforme în *Institutul de Calcul*, iar activitatea din Institut să cuprindă proiectarea și construirea de calculatoare electronice, iar ca schema de personal să fie îmbogățită prin angajarea de ingineri electroniști, fizicieni și tehnicieni.

Calculatorul MARICA. În doi ani este construit un prim calculator, denumit MARICA (Mașina Aritmetică cu Relee a Institutului de Calcul al Academiei), pe bază de relee electromagnetice pentru centrale telefonice.

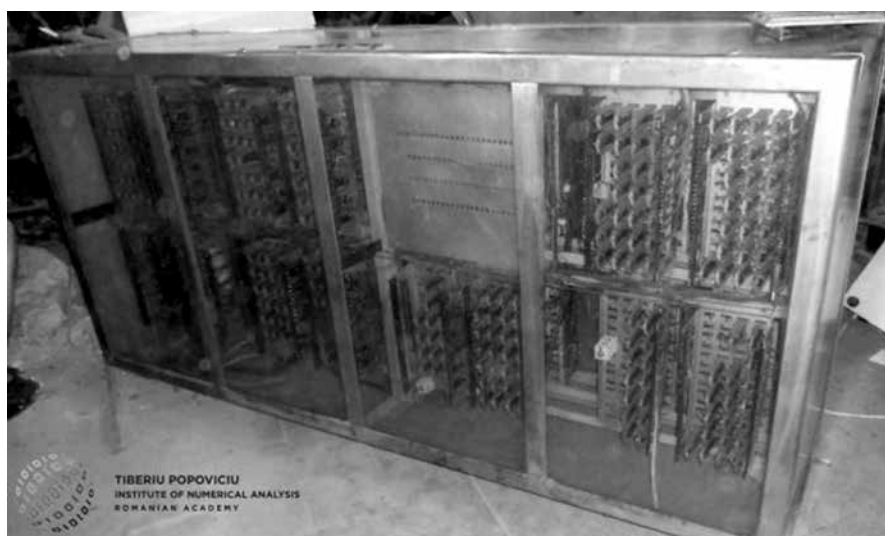
Calculatorul electronic DACICC-1. În 1963 este finalizat DACICC-1 (Dispozitiv Automat de Calcul al Institutului de Calcul din Cluj), al treilea calculator electronic românesc, dar primul calculator cu tranzistori și memorie internă cu ferite din România.

Calculatorul electronic DACICC-200. Dat în folosință în 1968, acesta a fost primul calculator cu sistem de operare și compilator din România. După cum a rămas consemnat în documentele vremii, a fost cel mai puternic calculator conceput și construit de români (după 1968 a urmat construirea calculatoarelor sub licență).

Aceste calculatoare au permis formarea la Institut a trei categorii importante de specialiști: inginerii hardware, dezvoltatorii software și matematicienii specialiști în analiză numerică; ultimii formează nucleul a ceea ce azi este cunoscută ca Școala Clujeană de Analiză Numerică și Teoria Aproximării (cu fondatorii săi T. Popoviciu, D.V. Ionescu, D.D. Stancu, precum și cu alți reprezentanți, care au dus tradiția mai departe: Gh. Coman, I. Păvăloiu, ș.a.).

În 1968, o mare parte din secția de Mașini de Calcul de la Institut este transferată pentru a forma *Institutul pentru Tehnică de Calcul* (ITC) Cluj, iar în 1969 alți membri ai Institutului sunt transferați pentru a forma *Centrul Teritorial de Calcul Electronic*. Directorii celor două instituții au fost matematicieni formați la Institut: Emil Muntean și Vasile Peteanu.

În sfertul de veac după înființare, la Institut s-au pus bazele a ceea ce azi e numită „*industria IT din Cluj-Napoca*”. Aici s-au format specialiști atât pentru crearea software-ului și hardware-ului (fiind ulterior dezvoltate produse hardware sau software

la Institutul pentru Tehnică de Calcul sau la Centrul Teritorial de Calcul Cluj) cât și pentru predarea lor la Liceul de Informatică și în învățământul superior, la Universitatea Babeș-Bolyai sau la Universitatea Tehnică.

Aceasta este perioada când are loc o dezvoltare impetuoasă: se înființează reviste de specialitate, se publică articole științifice și monografii în domeniile matematicii aplicate, se organizează conferințe internaționale cu participarea unor personalități de marcă, și se încheie peste 100 de contracte cu industria; matematicienii obțin o serie de premii naționale, inclusiv ale Academiei Române. Inginerii rămași la Institut obțin o realizare remarcabilă, construind primul implantator ionic din țară.

Din păcate, în ciuda activității deosebite și a consacrării sale, soarta nu i-a mai surâs Institutului. În 1975, în urma unor capricii de moment, regimul comunist a emis decretul nr. 36/1975 prin care a desființat institutele de matematică ale Academiei Române (de la București, Iași și Cluj).

La Cluj, din totalul de 54 de angajați, o parte au fost distribuiți la Institutul pentru Tehnică de Calcul, Centrul Teritorial de Calcul Electronic Cluj, Centrul de Calcul [Electronic] al Universității Babeș-Bolyai, la Universitatea Tehnică, sau la alte unități. La scurt timp, Institutul a fost reînființat sub numele de Institutul de Matematică, cu un efectiv redus de 6 persoane, fiind trecut sub tutela Ministerului Învățământului, la Facultatea de Matematică a Universității Babeș-Bolyai.

Șocul a fost atât de mare, încât amândouă personalitățile care conduceau institutele la București și Cluj au murit la scurt timp, în același an: acad. Miron Nicolescu în iunie și acad. Tiberiu Popoviciu în octombrie (la Iași, acad. Mendel Haimovici decedase în 1973).

În 1990, prin HG nr. 103/13.04.1990, Institutul revine sub tutela Academiei Române, și începe o perioadă de dezvoltare, avându-l director până în 2008 pe prof. dr. Ion Păvăloiu, iar după aceea pe dr. Emil Cătinaș.

În perioada 1997-2003, Institutul s-a confruntat cu o situație aproape similară ce-

lei din 1975, el fiind evacuat în 2003 din clădirea în care și-a desfășurat activitatea mai bine de o jumătate de secol, de către Universitatea "Babeș-Bolyai", în urma unui proces în instanță. În prezent Institutul funcționează în două apartamente de la etajul 5 al unui bloc de locuințe situat la periferia orașului Cluj-Napoca.

În ciuda situației dificile, în Institut a continuat cercetarea și formarea de tineri. Enumerăm o parte din activitățile realizate după 1990.

În 2001 se înființează pagina web a revistei de specialitate editată la Institut din 1972: *Revue d'Analyse Numérique et de Théorie de l'Approximation*.

Din 2004 Institutul are site propriu, pe care postează toate informațiile principale, în special rapoartele anuale (credem că e primul Institut al Academiei Române Filiala Cluj care și-a înființat site, și printre primele din țară); meritul în aparține d-lui CSI dr. Călin Vamoș. În prezent site-ul conține toate rapoartele anuale începând cu 1990, și sunt reconstituite sau scanate articole științifice publicate inclusiv înainte de 1990.

În 2004, la inițiativa d-lui Dr. rer. nat. habil. N. Suciu, Institutul a semnat protocolul de colaborare TTB/Z1015.05.04 cu Forschungszentrum Jülich (2004-2012, 2012-2017). În baza acestui protocol, cercetătorii de la Institut au avut acces la supercalculatoarele din Germania. Rezultatele numerice ale programelor întocmite la Cluj pentru diferite modelări au fost astfel validate la cele mai înalte standarde (au fost efectuate simulări pentru metode de tip Monte Carlo cu grile de ordinul 10^7).

În perioada 2006-2008, a fost derulat grantul CEEX 06-11-96, în valoare de aproape 500.000\$. Acesta a permis înnoirea bazei materiale a Institutului, prin achiziționarea de mobilier și tehnică de calcul (de menționat calculatoare desktop, laptop, precum și un server în valoare de peste 15.000 Euro).

Eforturile recente ale conducerii Institutului s-au concentrat asupra managementu-

lui privind vizibilitatea pe internet atât a realizărilor Institutului cât și a revistei editate. Numele revistei a fost schimbat în *Journal of Numerical Analysis and Approximation Theory*, conținutul ei a fost digitizat și instalat pe un sistem electronic de management (sistemul OJS). La fel s-a procedat și cu alte două reviste mai vechi, care nu mai apar.

Pagina web a Institutului a fost rescrisă și îmbunătățită, postându-se pe un sistem nou (WordPress). A fost demarat un proces de analiză a arhivei Institutului, cu întocmirea listei publicațiilor acad. T. Popoviciu și a tuturor membrilor din Institut (foști sau actuali). S-a creat un arbore genealogic care să reprezinte Școala Clujeană de Analiză Numerică și Teoria Aproximării, fondată în jurul colectivului de la Institut. S-au creat pagini web pentru majoritatea foștilor angajați ai Institutului.

În 2015 cercetătorilor le-a fost cerută crearea de conturi Google Scholar, Orcid, Publons/ResearcherID, ResearchGate, articolele elaborate fiind postate pe website.

În urma unei ample documentări, directorul CSI dr. Emil Cătinaș a întocmit istoricul ilustrat al Institutului <https://ictp.acad.ro/ro/istoric/>

Au fost obținute rezultate importante în Analiza Numerică, fiind publicate articole științifice (inclusiv de sinteză) în reviste de mare impact: *Advances in Water Resources*, *Water Resources Research* (reviste care au figurat în anumiți ani pe primele poziții la categoria „Water Research”), *Numerische Mathematik*, *Journal de Mathématiques Pures et Appliquées*, *Physical Review E*, *Journal of Computational Physics*, *Mathematics of Computation*, *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society*, ș.a. Articolele publicate în aceste reviste au obținut atât citări multumitoare cantitativ, cât mai ales calitativ, întrucât sunt citate de autori importanți. Media articolelor publicate în fiecare an în fluxul principal de jurnale de către cercetătorii Institutului este similară cu cea a unor instituții importante din țară.

How Many Steps Still Left to x^* ?

Emil Cătinaș[†]

Abstract. The high speed of $x_k \rightarrow x^* \in \mathbb{R}$ is usually measured using the C -, Q -, or R -orders:

$$\lim_{k \rightarrow \infty} \frac{|x^* - x_{k+1}|}{|x^* - x_k|^{p_0}} \in (0, +\infty), \quad \lim_{k \rightarrow \infty} \frac{\ln|x^* - x_{k+1}|}{\ln|x^* - x_k|} = q_0, \quad \text{or} \quad \lim_{k \rightarrow \infty} |\ln|x^* - x_k||^{\frac{1}{k}} = r_0.$$

By connecting them to the natural, term-by-term comparison of the errors of two sequences, we find that the C -orders—including (sub)linear—are in agreement. Weird relations may appear though for the Q -orders: we expect $|x^* - x_k| = O(|x^* - y_k|^{p_0})$ $\forall k > 1$ to imply “ $\geq$ ” for the Q -orders of $\{x_k\}$ vs. $\{y_k\}$; the contrary is shown by an example providing no vs. infinite Q -orders. The R -orders appear to be even worse: an $\{x_k\}$ with infinite R -order may have unbounded nonmonotone errors: $|x^* - x_{k+1}|/|x^* - x_k| \rightarrow +\infty$.

Such aspects motivate the study of equivalent definitions, computational variants, and so on.

These orders are also the perspective from which we analyze the three basic iterative methods for nonlinear equations in $\mathbb{R}$. The Newton method, widely known for its quadratic convergence, may in fact attain any C -order from $[1, +\infty]$ (including sublinear); we briefly recall such convergence results, along with connected aspects (such as historical notes, known asymptotic constants, floating point arithmetic issues, and radius of attraction balls), and provide examples.

This approach leads to similar results for the successive approximations method, while the secant method exhibits different behavior: it may not have high C -orders, but only Q -orders.

Key words. (computational) convergence orders, iterative methods, Newton method, secant method, successive approximations, asymptotic rates

AMS subject classifications. 65-02, 65-03, 41A25, 40-02, 97-02, 97N40, 65H05

DOI. 10.1137/19M1244858

Contents	
I Introduction	586
2 C-, Q-, and R-Orders $p_0 > 1$ vs. Asymptotic Rates	591
2.1 C -Order $p_0 > 1$	592
2.2 Q -Order $p_0 > 1$	594
2.3 R -Order $p_0 > 1$	599
2.4 Relations between the C -, Q -, and R -Orders of a Sequence	602
2.5 Comparing the Speeds of Two Sequences	603
3 Computational Versions of the Convergence Orders	603
3.1 Computational Convergence Orders Based on Corrections	603
3.2 Computational Convergence Orders Based on Nonlinear Residuals	604
3.3 The Equivalence of the Error-Based and Computational Orders	605

^{*}Received by the editors February 14, 2019; accepted for publication (in revised form) September 17, 2020; published electronically August 5, 2021.

<https://doi.org/10.1137/19M1244858>

[†]Tiberiu Popoviciu^{*} Institute of Numerical Analysis, Cluj-Napoca, Romania (ecatinas@ictp.acad.ro, <http://www.ictp.acad.ro/ecatinas>).

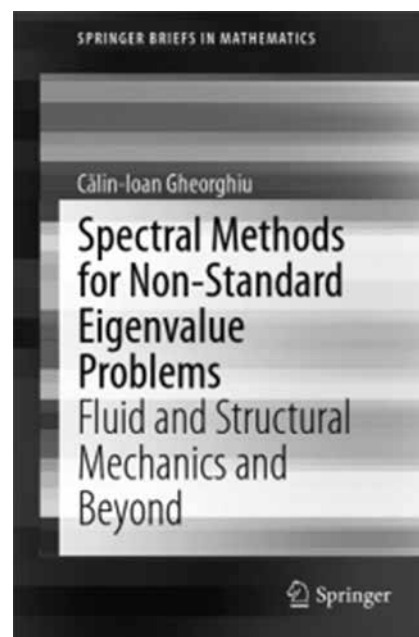
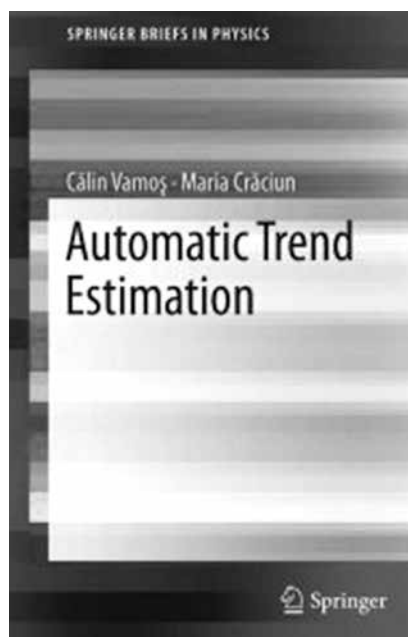
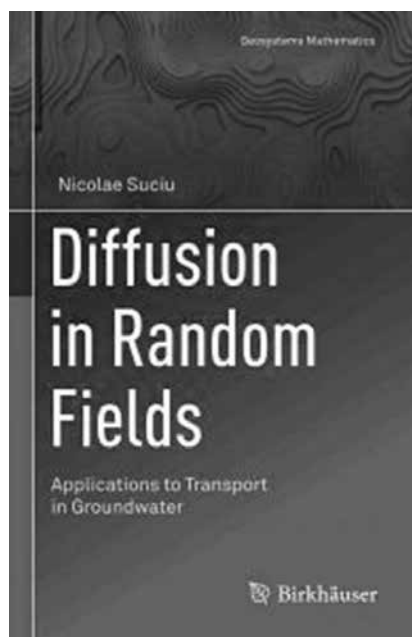
585

Copyright © by SIAM. Unauthorized reproduction of this article is prohibited.

Remarcăm aici articolul *E. Cătinaș, How many steps still left to x^* ?, SIAM Rev. 63 (2021) no. 3, pp. 585–624*, recent publicat în cea mai apreciată revistă de matematică aplicată.

În perioada de după 1990, la Institut au fost publicate 21 cărți de specialitate (menționăm că Institutul are 11 posturi de cercetare). Remarcăm trei cărți publicate în edituri reputate din străinătate (în Springer resp. Birkhauser/Springer):

- N. Suciu, *Diffusion in random fields. Applications to transport in groundwater*, Birkhauser (Springer), 2019.
- C.I. Gheorghiu, *Spectral Methods for Non-Standard Eigenvalue Problems; Fluid and Structural Mechanics and Beyond*, Springer, 2014.
- C. Vamoș, M. Crăciun, *Automatic trend estimation*, Springer, 2013.

Și în perioada de după 1990 au fost obținute premii și distincții, atât la nivel local (acordate de către Academia Română Filiala Cluj-Napoca) cât și trei premii acordate de către University College London colegului nostru Mihai Nechita în cadrul programului de doctorat.

Bibliografie

- [Cătinaș] E. Cătinaș, *Istoricul Institutului de Calcul: fondarea analizei numerice din România, contribuții la fondarea informaticii din România*, <http://ictp.acad.ro/ro/istoric>, accesat la data de 02/09/2021.
- [Langville&Meyer, 2011] A.N. Langville, C.D. Meyer, *Google's PageRank and Beyond: The Science of Search Engine*, Princeton University Press, 2011.
- [Bryan&Leise, 2011] K. Bryan, T. Leise, *The \$25,000,000,000 Eigenvector: The Linear Algebra behind Google*, SIAM Rev., 48(3), 2006, 569–581.
- [C. Iacob, 1975] C. Iacob, *Academician Profesor Tiberiu Popoviciu (1906-1975)*, Gaz. Mat., 80 (1975) no. 12, 451-453.
- [M. Nicolescu, 1957] M. Nicolescu, ș.a., *Activitatea matematică a profesorului Tiberiu Popoviciu – la a 50-a aniversare a zilei de naștere*, Stud. Cerc. Mat. (Cluj), 8 (1957) nos. 1-2, pp. 7-19.
- [E. Moldovan, 1953] E. Moldovan, *Cronica din activitatea institutelor și colectivelor de cercetări ale Filialei Cluj a Academiei RPR*, Stud. Cerc. Șt., 4 (1953) nos. 1-2, pp. 431-432.
- [T. Popoviciu, 1971] T. Popoviciu, *Contribuții ale Institutului de Calcul din Cluj la aplicarea matematicii în economie*, Ses. St. Acad. RSR 1969-1970, 1971, pp. 305-320.

CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE

*La ceas aniversar
– trei decenii de activitate*

CENTRUL DE Studii Transilvane este un institut de cercetare și editare de publicații științifice aflat în structura Filialei Cluj a Academiei Române, care își are originile în epoca interbelică, sub forma Centrului de Studii și Cercetări privitoare la Transilvania, înființat în 1942 în cadrul Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj, aflată, în acele vremuri, în refugiu la Sibiu. Misiunea Centrului, așa cum a fost gândită de întemeietori, privea organizarea instituționalizată a cercetărilor științifice multidisciplinare referitoare la teritoriul intracarpatic și al părților vestice ale spațiului românesc, în condițiile creșterii alarmante a revizionismului, începând cu deceniul al patrulea al secolului al XX-lea. S-a urmărit și s-a realizat abordarea unor teme de mare impact și valorificarea lor în studii de specialitate, publicate, în marea lor majoritate, în limbi de circulație europeană. În 1944, Centrul a fost transferat la Cluj, unde sub coordonarea savantului Silviu Dragomir a contribuit la întocmirea documentației necesare delegației României la Conferința de Pace de la Paris, pentru a apăra și justifica drepturile istorice ale țării noastre asupra Transilvaniei. Activitatea de sine stătătoare a Centrului de Studii și Cercetări la privitoare Transilvania a început în 1948, prin includerea sa, alături de alte entități de cercetare în cadrul Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei Republicii

Populare Române, Centrul fiind, în fapt, desființat prin acest act.

În 1991, Centrul a renăscut ca departament clujean al Fundației Culturale Române, condusă la vremea respectivă de scriitorul Augustin Buzura. Reînființarea sa a beneficiat de sprijinul nemijlocit al savantului David Prodan, printre puținii aflați încă în viață, dintre specialiștii de vârf colaboratori ai fostului Centru, de implicarea necondiționată a unor universitari clujeni între care prof. Liviu Maior, care a și devenit întâiul său director. Profitând de noua libertate de exprimare, de dispariția constrângerilor ideologice, de deschiderea spre mediile științifice internaționale, institutul s-a remarcat printr-o activitate intensă, concretizată prin publicarea trimestrială și la zi a revistei *Transylvanian Review* (continuatoarea publicației *Revue de Transylvanie*), prin editarea a sute de cărți, majoritatea în limbi străine, prin organizarea a zeci de conferințe internaționale, cu participarea unor nume sonore ale cercetării istorice occidentale. O caracteristică a Centrului de Studii Transilvane este deschiderea spre multidisciplinaritate, valorificarea unor informații, metode, abordări provenite din alte științe. Au fost derulate, astfel, de-a lungul timpului, programe de cercetare în cadrul cărora s-au abordat subiecte de istorie socială, istoria minorităților, istorie culturală, a mentalităților etc., din Evul Mediu până în zilele noastre. Ca direcții principale de acti-

„Deschiderea spre comunitate, promovarea celor mai recente rezultate ale cercetării științifice în afara cercului restrâns al specialiștilor.”

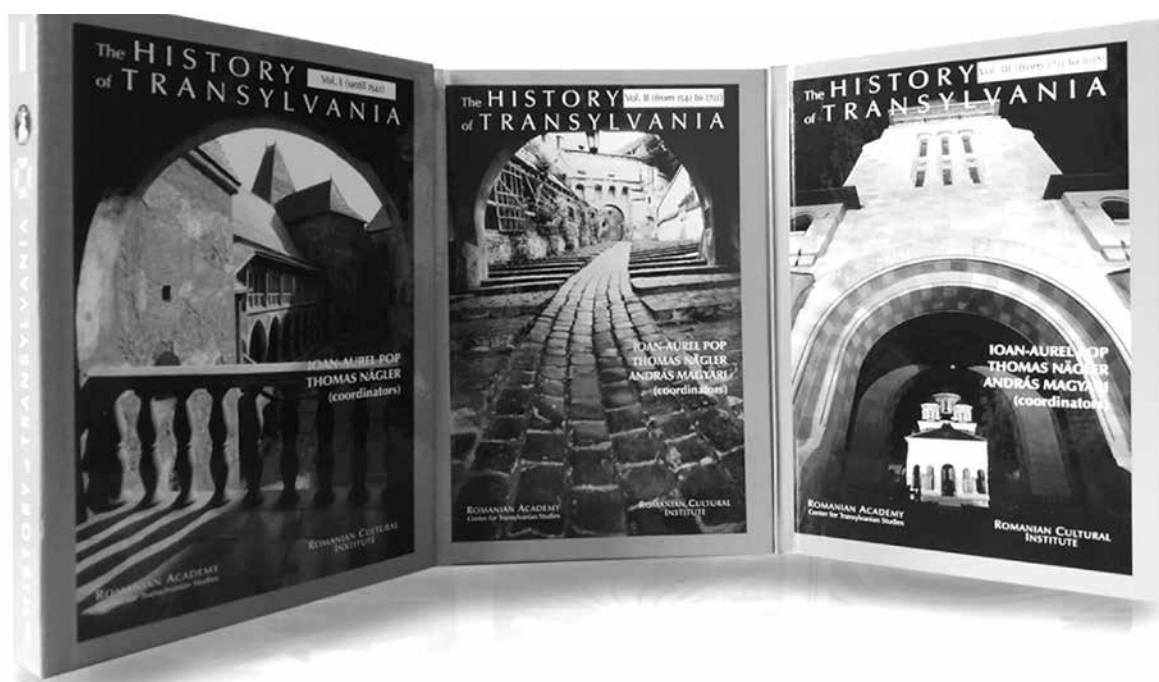
vitare, Centrul de Studii Transilvane a avut și are în vedere următoarele:

- inițiază, organizează și derulează programe de cercetare științifică în domeniul istoriei României, cu referire specială la istoria Transilvaniei, punând accent pe teme ce nu fac obiectul de cercetare al altor instituții științifice interne (de exemplu, structurile etnodemografice din această parte a țării din Evul Mediu până în prezent, relațiile interetnice din perspectivă istorică etc.);
- elaborează instrumente de lucru (în formă tipărită și/sau electronică) privind istoria Transilvaniei, utilizabile atât în țară, cât și în străinătate (sinteze, bibliografii și albume tematice etc.);
- inițiază, întreține și dezvoltă relații de colaborare cu cercetători și oameni de cultură din străinătate care se preocupă de istoria României în general, de cea a Transilvaniei în particular;
- organizează, în parteneriat cu instituții specializate din țară și din străinătate, conferințe, simpozioane și cercetări comparate în vederea cunoașterii mai aprofundate a unor probleme privind istoria

românilor și a celorlalte etnii din Transilvania, valorificând contribuția tuturor locuitorilor provinciei la patrimoniul cultural național;

- realizează și editează cărți de referință despre istoria și civilizația românească, cu accent special pe cea din Transilvania;
- editează *Transylvanian Review* și asigură difuzarea acestuia în străinătate mai ales sub forma includerii în baze de date internaționale.

Un loc special în activitatea Centrului îl are deschiderea spre comunitate, promovarea celor mai recente rezultate ale cercetării științifice în afara cercului restrâns al specialiștilor. Se remarcă, aici, atenția acordată tinerelor generații prin organizarea concursului *Școala Ardeleană*, adresat elevilor de liceu din întreaga țară. În cadrul edițiilor desfășurate până în prezent, elevii au fost invitați să compună eseuri despre evenimente și personalități marcante ale istoriei naționale. O manifestare organizată în același spirit a fost, în 2018, *Maratonul istoriei*, derulat pe parcursul a doisprezece ore în care zeci de elevi de gimnaziu și liceu din Cluj s-au implicat în activități comune (pre-

zentări, prelegeri, discuții) cu cercetători de la Centrul de Studii Transilvane și Institutul de Istorie „George Barițiu” (coorganizator al acestor activități).

Instituția noastră se remarcă, de asemenea, prin sprijinul acordat istoricilor români din comunitățile românești aflate în statele din jurul României – Republica Moldova, Ucraina, Ungaria, Serbia (așa-numita diaspora istorică). Această colaborare a îmbrăcat diferite forme: implicarea în proiecte de cercetare și editoriale comune, partici-

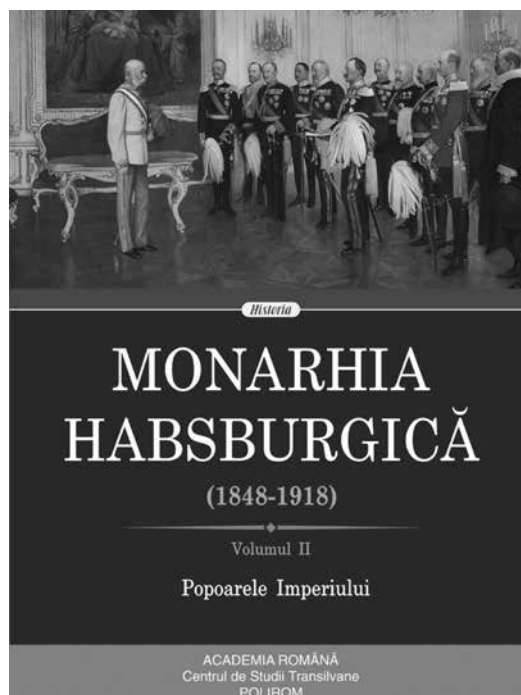
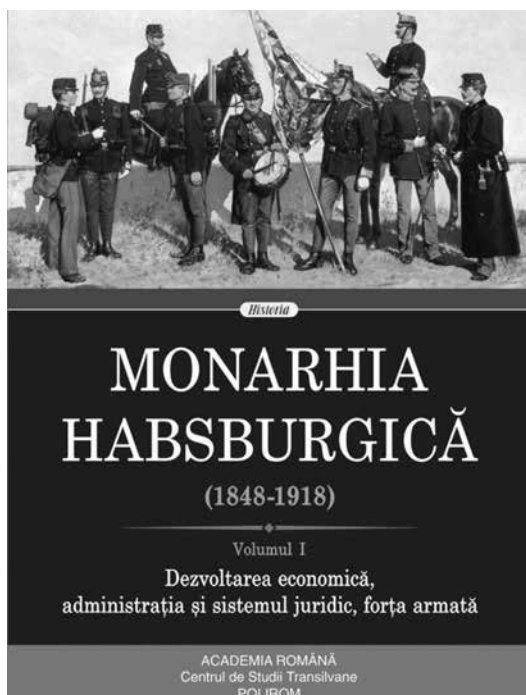
parea la conferințe, vizite documentare etc. Se evidențiază, în acest context, organizarea unei școli de vară în beneficiul profesorilor români de istorie din statele mai sus menționate, sub genericul *Provocările istoriei ca știință și disciplină de învățământ la începutul mileniului III*. Desfășurată până acum în paisprezece ediții (2004-2017), școala de vară a oferit un sprijin substanțial și constant pentru activitatea didactică a zeci de profesori români din comunitățile-țintă.

ACTIVITATEA EDITORIALĂ A CENTRULUI DE STUDII TRANSILVANE

CENTRUL PUBLICĂ cu regularitate lucrări referitoare la istoria și cultura României în general și ale Transilvaniei în special. Cărțile, monografiile, culegerile de studii etc. apar fie ca titluri de sine stătătoare, fie în cadrul unor colecții: *Bibliotheca Rerum Transilvaniae* – cărți cu subiecte referitoare la istoria, cultura și civilizația Transilvaniei; *Contrapunct* – lucrări cu caracter interdisciplinar, îmbinând elemente de istorie,

dar și de literatură, filosofie, artă, etnografie etc., cu referire la spațiul românesc în general și la cel transilvan în special; *Oameni care au fost* – cărți dedicate unor personalități ale culturii românești din trecut; *Documenta* – culegeri de documente relevante pentru istoria României și a Transilvaniei.

Unele dintre aceste cărți au reținut în mod special atenția publicului. Un asemenea exemplu este Ioan-Aurel Pop, Thomas

Nägler, Magyari András (coord.), *Istoria Transilvaniei*, vol. I-III cu trei ediții în limba română; varianta în limba engleză, *The History of Transylvania*, a apărut în două ediții la CST. Varianta în limba engleză a fost atât de apreciată în străinătate, încât Institutul Cultural Român, în urma unui parteneriat încheiat cu Academia Română în octombrie 2020, a obținut dreptul de a tipări o nouă ediție, care a fost, într-o primă fază, distribuită în 250 de biblioteci din Europa și America de Nord.

De o primire la fel de bună se bucură, în rândul specialiștilor dar și al publicului larg, primele două volume ale cărții *Monarhia Habsburgică (1848-1918)* - Volumul I. *Dezvoltarea economică, administrația și sistemul juridic, forța armată*; Volumul II. *Popoarele Imperiului*, apărute în 2020-2021 în colabo-

rare cu Polirom. Aceste cărți, coordonate de prof. Rudolf Gräf, fac parte dintr-un proiect în șase volume care intenționează să sintetizeze monumentală lucrare *Die Habsburgermonarchie 1848-1918*, apărută în douăsprezece volume, între 1973-2018, sub patronajul Academiei Austriece de Științe. Acest proiect editorial este menit să ofere publicului românesc o bogăție de informații inedite despre funcționarea Monarhiei Austro-Ungare și despre impactul acesteia asupra spațiului transilvan.

Cărți precum cele mai sus menționate dovedesc faptul că editura Centrului de Studii Transilvane reușește să ofere, în ciuda resurselor limitate, lucrări fundamentale, de referință, indispensabile tuturor celor care caută să înțeleagă chestiuni generale sau particulare referitoare la istoria spațiului românesc.

Transylvanian Review

UNA DIN cele mai valoroase contribuții ale Centrului de Studii Transilvane la istoriografia românească este revista *Transylvanian Review*. Revista, publicată exclusiv în limbi de circulație internațională, apare trimestrial, începând cu anul 1991, fără întreruperi sau întârzieri (în ultimii ani, alături de cele patru numere anuale, au fost publicate și câte două suplimente). Revista beneficiază de o foarte bună vizibilitate la nivel internațional, în biblioteci sau ca resursă electronică, fiind inclusă în baze de date internaționale prestigioase: Clarivate (ISI), SCOPUS, EBSCO, CEEOL, ERIH Plus.

Revista își propune să pună în valoare cercetările istoricilor, etnologilor, sociologilor, lingviștilor, ale căror preocupări sunt centrate mai ales pe studierea spațiului transilvan, ca parte integrantă a României. Transilvania, ca provincie românească, a fost și este în centrul a numeroase și constante preocupări istoriografice. Obiectivul propus îl reprezintă „radiografierea” Transilvani-

ei, sub toate aspectele sale, istoric, artistic, cultural etc. În acest scop, pentru a acoperi mai bine complexitatea spațiului transilvan, atenția acordată studiilor de istorie a fost însoțită de deschiderea spre cercetări de etnografie, sociologie, literatură, artă, demografie, filosofie etc.

Parcurgând numerele revistei în totalitatea lor, se remarcă coerența cu care aceste studii au fost organizate, de-a lungul anilor, în structura revistei. Articolele sunt cuprinse în rubrici clar delimitate, precum: *Paradigms* (formează nucleul fiecărui număr, reprezintă un grupaj de studii referitoare la o temă anume), *Tangencies* (studii legate de tematica numărului, chiar dacă nu perfect suprapuse acesteia), *Multiculturalism* (articole referitoare la complexitatea etnică și confesională a Transilvaniei), *Transsilvanica*, *Restitutions*, *Literature*. Ca tematică, sunt abordate subiecte de istorie politică, culturală, economică, istorie socială, demografie, artă, literatură, etnografie, problematica minorităților din România, a diasporei românești etc. Au-

torii studiilor sunt specialiști în istorie, filologie, istoria artei, filosofie, etnografie, sociologie etc. Ca proveniență, cei mai mulți sunt din diferite centre de cercetare din Transilvania și Banat, dar sunt mulți și cei din spațiul extracarpatic. Se remarcă prezența a numeroși autori străini din Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Franța, Germania, Belgia, Italia etc. (în cei 30 de ani de apariție, revista a găzduit peste 140 de articole semnate de autori străini, mulți fiind specialiști cu o solidă reputație internațională; acest fapt arată, o dată în plus, dimensiunile schimburilor științifice în care s-au angajat Centrul de Studii Transilvane și *Transylvanian Review* pentru promovarea, în străinătate, a cercetării istorice românești). De asemenea, printre cei care au publicat aici se regăsesc atât personalități consacrate, specialiști cu o solidă formare și reputație, cât și tineri cercetători de valoare, cărora revista le-a pus la dispoziție spațiul pentru a-i sprijini în construirea identității lor profesionale. Menționăm, aleatoriu, dintre autori, nume precum Jean-Marc Trigeaud, Jean-Noel Grandhomme, Fabio L. Grassi, Hans Dama, Horst Fassel, Ernst Chr. Suttner, Keith Hitchins, Mihai Maxim, Gheorghe Platon, Ioan-Aurel Pop, Nicolae Edroiu, Nicolae Bocșan, Marius Porumb, Liviu Maior, Vasile Pușcaș, Iacob Mârza, Alexandru-Florin Platon, Ioana Both, Corin Braga, Mircea Măran, Maria Berenyi etc. Pe lângă articole, fiecare număr regulat conține în medie 4-5 recenzii ale unor lucrări de specialitate recent apărute.

Revista beneficiază, în cadrul consiliului editorial, de experiența unor personalități de anvergură în domeniul cercetării istorice, specialiști consacrați, vechi colaboratori ai Centrului de Studii Transilvane (Cesare Alzati - Facoltà di Scienze della Formazione, Istituto di Storia Moderna e Contemporanea, Università Cattolica, Milano, Italia; Mathias Beer - Institut für donauschwäbische Geschichte und Landeskunde, Tübingen, Germania; Conrad Gündisch - Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen

im östlichen Europa, Oldenburg, Germania; Harald Heppner - Institut für Geschichte, Graz, Austria; Paul E. Michelson - Huntington University, Indiana, USA; Momčilo Pavlović - Institute of Contemporary History, Belgrad, Serbia; acad. Alexandru Zub).

Activitatea de cercetare și cea editorială desfășurată la Centrul de Studii Transilvane s-a bucurat, în noiembrie 2019, de o înaltă recunoaștere și apreciere, sub forma medalierei aniversare "Centenarul Marii Uniri", conferită prin decret al președintelui României în semn de apreciere pentru efortul depus în vederea păstrării și promovării memoriei evenimentelor și participanților la înfăptuirea unității naționale și a statului român modern.

DESPRE LECȚIILE TRECUTULUI PENTRU PROVOCĂRILE VREMURILOR ACTUALE

*Profesorul LIVIU MAIOR
în dialog cu DANIELA MÂRZA*

*„Cred în
majoritatea
istoricilor,
în respectul
lor pentru
profesia ce nu
va dispărea
niciodată.”*

Daniela Mârza: *Domnule profesor, ați fost primul director al Centrului de Studii Transilvane după reactivarea acestuia în 1991. Care au fost cele mai mari provocări cu care v-ați confruntat în acea activitate de reconstruire instituțională, în momentul în care se afla atunci istoriografia românească?*

Liviu Maior: Pentru a oferi un răspuns întrebării dvs., cât mai scurt și convingător, sunt silit să recurg la un demers, bineînțeles, de natură istorică. Generația mea a trăit o experiență istorică unică în toamna anului 1989. Anii 1990, aduceau pe scena contemporaneității noastre un șir de evenimente, schimbări greu de explicat pentru europenii din estul continentului. S-a produs o întoarcere spre trecut, într-o încercare firească de a înțelege ceea ce se petrecea într-un ritm al schimbărilor fără precedent. Au reapărut, în forță, stări conflictuale, cu tendința „clasică” de a depăși zona regională în cauză. Emoții vechi, memoria colectivă, mai bine spus nostalgia renaște prin evocarea miturilor și legendelor. Dispute seculare, teritoriale, contestări etc., renasc spectaculos. În multe cazuri, indivizi sau colectivități folosesc istoria, trecutul pentru a dobândi avantaje într-un context nesigur, specific tranzițiilor. Implicit are loc un nou episod al abuzului istoriei, reapar aproape natural vechile „frici”, suspiciunea ; vidul ideologic generat de căderea comunismului a fost, contrar așteptărilor, umplut cu teorii stimulate

mai cu seamă de dezintegrarea formulelor federale, de reapariția unor state noi etc. A renăscut sindromul anti Trianon și implicit vechea substituie a istoricilor profesioniști cu politicieni, foarte mulți amatori, etc. „Revizionismul” în istorie, relativizarea istoriei trecutului, tentația recuperării lui, duc foarte ușor la politizarea ei. Stereotipurile au întotdeauna un impact mai mare asupra populației decât opera istorică produs al profesioniștilor în domeniu.

Trăim într-o zonă a „istoriei competitive” datorită frontierelor, a granițelor etnice, a teritoriile revendicate și contestate de-a lungul secolelor, ceea ce a contribuit la stimularea preocupărilor legate de individualitatea istorică a națiunilor. În geografia noastră am fost obligați de trecut să-l împărțăm și, odată cu el, disputele cu suport în majoritatea cazurilor istorice.

Revenind la întrebare, trăim cu toții o nouă fază a incertitudinilor, complexă cu răspunsuri greu de găsit. Am dorit ca prin reactivarea Centrului de Studii Transilvane să oferim potențialului public clujean și nu numai posibilitatea de a se exprima, de a stabili noi și noi conexiuni, să permitem tuturor celor ce locuiesc în această țară să-și exprime opțiunile și bineînțeles să îmbogățească istoria unei provincii bogată în tradiții, cu un trecut spectaculos. Ar fi multe de spus, important rămâne succesul demersului datorat calității și profesionalismului celor care l-au înființat.

După cum bine știți, meritul apariției „Centrului” în perioada interbelică a aparținut celui mai prolific și dedicat istoric, Silviu Dragomir, fost secretar al Adunării din 1 Decembrie 1918. El a inspirat generații de istorici, a stabilit coordonatele, cu o viabilitate rară în timp, a ceea ce s-a numit și se numește lupta românilor pentru emancipare și unitate națională. Monografia sa dedicată lui Avram Iancu, prefecților de la 1848 etc., sunt și acum greu de egalat. Rămâne un istoric viu, prin scrisul său, prin modelul oferit.

Au fost momente dificile în renașterea lui, a Centrului, generate în parte și de tradiționalul scepticism în reușita lui. A beneficiat de un suport aparte. Academicianul David Prodan a sprijinit ideea, iar cei care au urmat din 1993 la conducerea lui au meritul durabilității sale. Augustin Buzura l-a acceptat la Fundația Culturală Română, instituțional, apoi Academia Română l-a preluat conferindu-i stabilitatea din acest punct de vedere. Revista și volumele de studii, conferințele organizate sunt dovezi solide ale unei reușite în care puțini credeau în 1991.

D. M.: *Domnule profesor, sunteți unul dintre specialiștii consacrați în istoria mișcării naționale din Transilvania, aveți o înțelegere unică a semnificației patriotismului în spațiul românesc. În această calitate, cum considerați că poate contribui studierea istoriei, în vremurile actuale, la cultivarea sentimentelor patriotice mai ales în rândul generațiilor tinere?*

L. M.: O întrebare aproape cotidiană generată de o relație patrie-națiune, o interferență produsă în evoluția istorică. Apropierea dintre ele a determinat, sau mai bine spus, a cristalizat procesul de individualizare a națiunilor din această parte a continentului. Un răspuns pertinent a fost oferit de cultura românească a secolului al XIX-lea. Ioan Budai Deleanu scria „nimic nu poate fi mai folositor patriei decât cercetarea istoriei, mai cu seamă a celei care cuprinde faptele

strămoșilor noștri”. Un alt personaj, pendulant între Transilvania și Principate, Aaron Florian, îi dedică faimoasa sa carte apărută în 1848, „Patria și Patriotismul”, tipărită la București. Preocupările lor marcau procesul de fuziune dintre națiune și patrie. Sunt doar două cazuri dintre multe altele. Filiația patriotism-civism aparține procesului de modernizare, iar modalitatea fundamentală de stimulare și învățare a ei revine învățământului, a educației în general, școlii și apoi societății civile. Europeanismul nu a însemnat și nu înseamnă divizorul acestui binom esențial pentru individualitatea noastră ca națiune.

D. M.: *Domnule profesor, o bună parte din cercetările dumneavoastră au evidențiat viața și activitatea unor personalități românești cu un rol important în afirmarea națiunii. Cum considerați că ar trebui predată istoria, sau comunicată publicului larg, astfel încât aceste personalități să fie din nou privite ca modele de atitudine și conduită de către generațiile actuale?*

L. M.: Cred că predarea istoriei, internetul, cinematografia sau televiziunea pot comunica mai bine decât orice alt mijloc trecutul. Să nu uităm un lucru esențial: relația trecut-prezent-viitor, invocată corect, fără excesivă „politizare”, dă de fapt importanța istoriei, singura certitudine din viața noastră ca indivizi. De aceea să nu fim surprinși de succesul fără precedent al cunoscutului serial tv „Games of Thrones”, a transferului din prezent în trecut în „Outlander” etc. Ele demonstrează reîntoarcerea într-o istorie încărcată de legende, semnal al neliniștilor oferite de lumea în care trăim și de către nesiguranța viitorului.

D. M.: *Domnule profesor, de-a lungul activității dumneavoastră ați acumulat o uriașă experiență în cercetarea istorică, în valorificarea a diferite categorii de surse. Din această perspectivă, cum vedeți dumneavoastră momentul în care se află acum cer-*

cetarea istorică românească? În ce direcții considerați dumneavoastră că se va dezvolta preponderent istoriografia românească în continuare?

L. M.: Profesioniștii din domeniu, în zilele noastre, se confruntă cu un asalt fără precedent al „diletanților” promotori ai istoriei vulgarizate, instrumentalizate. Proveniți în număr din ce în ce mai mare din sfera politicii, a mass mediei, a altor profesii, se cred, își arogă titlul de „istoric” al căror unică responsabilitate față de trecut este justificarea rațiunii și a deciziei politice din prezent. O istorie „recapitulativă” cu accente originare în secolul al XIX-lea promovează o veritabilă „dezarticulare” între evenimetele fundamentale și reprezentarea lor în documentele epocii respective. Aceștia generează o ruptură care se adâncește între dezvoltarea istorică și discursul politic, un clivaj ce amenință însuși statutul istoriei ca știință. Confruntările publice, de multe ori ridicole, dintre realitatea istorică și cea politică, ștergerea granițelor dintre ele nu este în favoarea profesioniștilor.

Mesajul trecutului transmis contemporanilor prin intermediul politicii nu oferă certitudini, deoarece este produsul reflexiilor puse în slujba unui partid sau a altuia, a unei selectivități păguboase.

Istoriografia română a avut din fericire un răspuns excelent cu ocazia Centenarului Marii Uniri. Au fost și sunt elaborate, în concordanță cu evoluțiile pe plan global, noi metode, apropierea de alte domenii socio-culturale, o reechilibrare a relațiilor dintre istoria politică și cea culturală, asociativă. Cred că raportul stat-națiune din perspectivă istorică va fi reevaluat, iar această nouă direcție va câștiga în continuare teren în țara noastră. Importantă va fi asocierea istoricilor, fără a exclude discuțiile, dezbaterile sau controversile, mă refer la nevoia unui răspuns la „imixtiune” și „vulgarizare”, la aducerea trecutului în prezent, un pericol major pentru societatea noastră.

Ar fi multe de spus, eu nu doresc să mă erijez în sfetnic dintr-un motiv simplu. Cred în majoritatea istoricilor, în respectul lor pentru profesia ce nu va dispărea niciodată.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE DIN CLUJ-NAPOCA

SORIN CRIȘAN

BIBLIOTECA ACADEMIEI Române din Cluj-Napoca nu impresionează atât prin datele statistice – demne, la rândul lor, de luat în seamă – cât mai ales prin valorile pe care le conservă, prin patrimoniul cultural pe care îl pune la dispoziția cercetătorilor. Înființată cu scopul de a veni în sprijinul cercetătorilor institutelor Filialei Cluj a Academiei Române, Biblioteca a devenit o instituție de importanță națională în momentul în care i s-a încredințat administrarea fondurilor istorice de carte, cele care, după 1948, au intrat în patrimoniul Academiei Române.

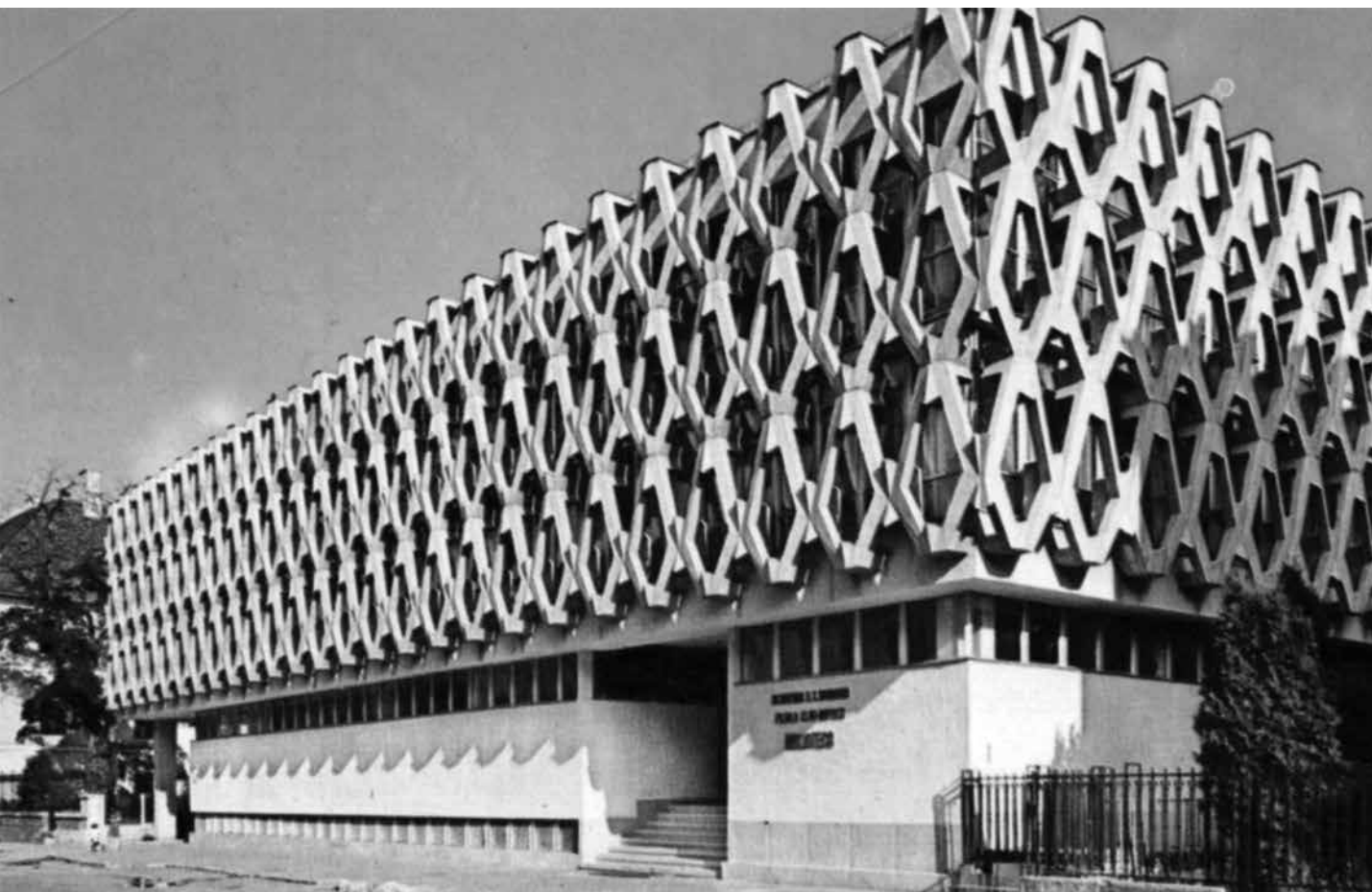
Un rol esențial în acest proces de tezurizare a valorilor culturale transilvane l-a avut David Prodan, în calitatea sa de director al Secției Arhive și Documentare din cadrul Institutului de Istorie și Filosofie. Astfel, în martie 1950 s-a ocupat personal de preluarea Bibliotecii Centrale blăjene. Cu sprijinul conducerii Bibliotecii Universitare din Cluj și al Comitetului Provizoriu al orașului Blaj, au fost aduse, la Cluj, 151 de lăzi cu cărți și 21 de lăzi cuprinzând manuscrise, documente și colecția de carte românească veche. Toate vor fi găzduite, pentru o lungă perioadă, de Biblioteca Universitară, apoi, după 1974, vor fi transportate la sediul nou de pe strada M. Kogălniceanu.

Se cuvine remarcată mai ales biblioteca lui Timotei Cipariu, deoarece, în cursul vieții sale, acesta a reușit formarea celei mai mari

colecții a vremii, alcătuită din cărți tratând cu predilecție subiecte istorice și filologice, dar și dintr-un însemnat fond oriental. Ocupându-se de istoria culturii și, în cadrul acesteia, de istoria poporului român, el a procurat numeroase publicații și manuscrise încă din vremea studenției blăjene, din anul 1819. A urmat un plan de achiziționare sistematic, bazându-se pe piața de cărți a anticariatelor din Ardeal, iar, mai apoi, din Sibiu, București și Viena. La data morții sale (3 septembrie 1887), biblioteca sa cuprindea cca. 6000-7000 de volume. Această valoare culturală a fost lăsată testamentar de Cipariu capitlului greco-catolic din Blaj. Marele cărturar și bibliofil Timotei Cipariu a fost primul colecționar român de cărți care și-a dezvoltat biblioteca după studii de specialitate, lăsându-ne o moștenire remarcabilă: mii de volume de cărți, un fond aproape complet de periodice românești transilvănene, cea mai vestită colecție de orientalistă din țară și o importantă colecție de manuscrise.

În 1950, Prodan reușește să preia din Biblioteca diecezană orădeană toate cele 280 de manuscrise, pe care le aduce la Cluj cu mijloace proprii. O a treia colecție de carte veche este cea a Episcopiei romano-catolice din Satu Mare. Transportată la Cluj în 1951, aceasta va fi adăpostită, până în 1976, în cele două biblioteci „anexe”, situate în spațiile actualelor licee Báthory și Teologic Reformat. Tot în 1950, prin decizia Comitetului pentru

*„O instituție
care conservă
și pune în
lumină valori
inestimabile
ale culturii
scrise
naționale și
universale”*

Așezămintele Culturale de pe lângă Consiliul de Miniștri, Filialei Academiei din Cluj i se atribuie Arhiva și Biblioteca Muzeului Ardelean, desființat în anul anterior.

În 1958, intră sub aripa Bibliotecii vechea bibliotecă a fostului Muzeu Năsăudean, iar în aprilie 1974, Academia înștiințează Filiala din Cluj că „s-a aprobat de către Consiliul Culturii și Educației Socialiste trecerea Bibliotecii documentare T. Cipariu din subordinea Consiliului popular al orașului Blaj, în subordinea Academiei R.S.R. în cadrul Filialei din Cluj”. În 1974, au început lucrările la noul sediu, de pe strada M. Kogălniceanu, iar, în 1976, după aducerea fondurilor din vechile depozite, Biblioteca și-a deschis porțile.

Între manuscrisele românești se evidențiază lucrările celor care au făcut din Școala Ardeleană nu doar o mișcare istorică și culturală ce marchează în chip fericit trecutul

Transilvaniei și al României, ci și un model de conduită și atitudine de viață. Astfel, îi putem aminti pe Samuel Micu, cu *Istoria, lucrurile și întâmplările românilor* (1801), Petru Maior cu *Istoria Bisericii românilor* (1800), Gheorghe Șincai cu *Hronica românilor și a mai multor neamuri* (1808).

Manuscrisele conservate în fondurile fostelor licee confesionale acoperă, la rândul lor, domenii dintre cele mai diferite, istoria, filosofia, literatura, științele naturii, folclorul ș.a.m.d. Aici se găsesc cronicile lui Bethlen Farkas, Bethlen Johannes, Cserei Mihály. În fondurile de carte veche românească (1508-1830) se găsesc câteva rarități: *Octoihul* lui Macarie, Târgoviște, 1510 (unicat); *Tâlcul evangheliilor și Molitvenicul*, Coresi, Brașov, 1564; *Palia de la Orăștie*, 1582; *Cartea românească de învățătură* a lui Varlaam, Iași, 1643;

Un loc aparte îl ocupă fondul oriental de carte unde, din aproximativ 1000 de volume (sec. XVI-XIX), în jur de 200 de titluri, provenite în marea lor majoritate din colecția particulară a lui Timotei Cipariu, reflectă preocupările acestuia de ebraistică. Menționăm aici doar câteva lucrări semnificative, respectiv prima ediție bilingvă, în ebraică și spaniolă, a *Bibliei ebraice*, publicată la Amsterdam, de frații Proop, în anul 1761, pentru comunitatea evreilor sefarzi din Spania sau o ediție rară a *Gramaticii ebraice* a lui Johannes Haberman (Avenarius), cu o prefață a lui Phillip Melancton, apărută în 1557. Din restul fondurilor istorice ale bibliotecii, respectiv unitarian, reformat, catolic și franciscan, se fac remarcate primele două, cu accent pe fondul unitarian de carte, lucru ușor de înțeles dacă ne întoarcem în timp la apariția Reformei, când interesul pentru revenirea la textul ebraic al Bibliei, pentru limba și literatura ebraică au devenit puncte centrale ale preocupărilor ebraiștilor creștini. Limba ebraică și scrierile rabinice au devenit astfel materii de studiu în lumea creștină, secolul al XVI-lea fiind unul reprezentativ în acest sens.

Prezența în număr mare a tipăriturilor evreiești în fondurile istorice ale bibliotecii demonstrează faptul că interesul puternic pentru „lingua sacra”, declanșat de mișcarea de Reformă se regăsește și în Transilvania, spațiu curtat, între secolele XVI-XIX, de un număr mare de ebraiști creștini. Preocupările de ebraistică au atras după sine și activitatea unor tiparnițe cu caractere ebraice. Prima tipografie de acest gen a apărut la Cluj, unde Samuel Kaposi și-a publicat, în 1638, lucrarea *Memoriale Hebraicum*. Tot aici apare, în 1722, cartea lui Nicolaus Guilielmus Schroeder, *Institutiones ad fundamenta linguae Hebraeae*. Operele ebraiștilor și orientaliștilor creștini, care se regăsesc într-o proporție semnificativă și în colecțiile bibliotecii noastre, au condus în final la o reevaluare a evreului și a iudaismului în cadrul societății timpului, cultura evreiască fiind parte, în fond, a matricei europene.

Colecția de cărți și manuscrise arabe, persane și turcești adunate de Timotei Cipariu, aflate acum în Fondul Oriental al Bibliotecii Academiei Române din Cluj-Napoca, acoperă toate domeniile creativității arabe: științele coranice, lingvistică și lexicografie, filosofie, istoriografie, proză, biografie, literatură sapiențială și poezie, constituindu-se într-un tezaur de inestimabilă valoare. Chiar la o trecere grăbită în revistă a titlurilor transpare intenția de a întocmi o bibliotecă de specialitate prin achiziții sistematice, prin încercarea de a aduna cele mai importante instrumente de lucru necesare arabistului, cele mai noi surse de informare și, mai ales, operele de referință indispensabile cercetării în domeniu. Manuscrisele, în număr de 207, grupate sub titlul generic „manuscrise orientale” includ 132 mss. arabe, 25 persane și 20 turcești sau bilingve și ilustrează toată pleiada de arte așa-zis minore duse la desăvârșire în umbra învăluitoare a Islamului: caligrafia, considerată cea mai nobilă dintre arte care dă formă concretă cuvântului revelat al Coranului, arta ilustrării și iluminării manuscriselor, tehnica legării și ornamentului presat.

Revista *Biblioteca și cercetarea* a apărut între 1972 și 2004, însumând până în prezent 24 de numere, cuprinde studiile prezentate în cadrul Lucrărilor sesiunilor științifice „Biblioteca și cercetarea”, organizate de instituția noastră. Din 2019, revista noastră apare în serie nouă, în limbile franceză și engleză, cu titlul *Etudes bibliologiques / Library Research Studies*. Între cataloagele și indicii bibliografici realizați în Biblioteca se numără: *Ocroirea naturii și a mediului înconjurător*, *Boabe de grâu. Revistă lunară ilustrată de cultură*,

Cosânzeana, *Steaua*, *Bibliografia literaturii române*, 1961-1965, *Biblioteca lui Timotei Cipariu*, *Muzică și poezie*, *Repertoriul manuscriselor slavone*, „*Cultura Creștină*”, *Catalogul cărții românești vechi din BAR*, *Cartea românească veche în Imperiul Habsburgic* (1691-1830).

Între cărțile de autor ale celor care activează sau au activat în Bibliotecă se găsesc printre altele: Anca Elisabeta Tatay: *Din istoria și arta cărții românești vechi: gravura de la Buda (1780-1830)*; A. M. Gherman: *Un umanist român: Teodor Corbea și Ioan Chindriș*, Niculina Iacob: *O diplomă privilegiată inedită a episcopului Ioan Inochentie Micu Klein*, Sorin Crișan, *Arta, fizionomia și circulația cărții în Transilvania secolelor XV-XVI*.

În ultimii 10 ani, în Biblioteca Academiei din Cluj-Napoca au avut loc zeci de expoziții și târguri de carte: Astfel, putem aminti: Școala Ardelenă și Iluminismul românesc din Transilvania; *Filiala Cluj-Napoca a Academiei Române: 60 de ani de la înființare*; *Cluj-Napoca și Marea Unire*; *Cărți și cărțurari clujeni*; *550 de ani de text biblic în tipografiile Europei*; *Academicieni clujeni: Memorie și actualitate*, expoziție organizată cu ocazia Zilelor academice clujene, *Reforma și românii în secolele XVI-XIX ș.a.m.d.*

Prezentarea noastră nu a putut să pună în evidență toate detaliile legate de o instituție de rang național. Or, nu putem încheia fără a ne reaminti că Biblioteca Academiei Române din Cluj-Napoca reprezintă pentru Cluj, pentru Transilvania și pentru România o instituție care conservă și pune în lumină valori inestimabile ale culturii scrise naționale și universale.

FRAGMED

– UN PUZZLE TRANSILVAN

CODRUȚA CUCEU

BIBLIOTECA FILIALEI Cluj a Academiei Române are o experiență de câteva decenii în valorificarea, atât pentru publicul larg, cât și în mediul academic, a bogatelor sale fonduri de carte. Pentru a aduce mai aproape de publicul larg valoroasele sale colecții de carte veche și rară, Academia Română Filiala Cluj, prin Biblioteca sa, a aplicat, în toamna anului 2019, pentru o finanțare nerambursabilă din Granturile SEE 2014-2021, cu un proiect intitulat *FRAGMED – un puzzle transilvan: reconstituind cultura medievală din fragmente de codice*. Demersul s-a dovedit a fi câștigător, Biblioteca devenind beneficiara unui grant în valoare de 129000 de Euro, proiectul fiind desfășurat pe o perioadă de 24 de luni, în parteneriat cu Muzeul Național al Unirii din Alba-Iulia, al cărui centru de restaurare deține experiența și expertiza necesare pregătirii teoretice și practice în domeniul restaurării cărții vechi. Un alt partener important este Bjerkaker LearningLab, o organizație non-guvernamentală din Norvegia, ce facilitează – prin activitățile de instruire formală și non-formală, precum și prin schimb reciproc de experiență – crearea unui model de bune practici în intervenția complexă asupra patrimoniului cultural. Proiectul beneficiază de coordonarea și expertiza științifică a filologului și eseistului, conferențiar dr. Adrian Papahagi.

Proiectul încearcă depășirea practicilor tradiționale care îngreunează, adesea, accesul publicului larg la colecțiile de carte veche

și rară și are drept obiectiv creșterea accesibilității și sensibilizarea publicului față de forma și conținutul unor manuscrise rare medievale aflate în proprietatea instituției. În etapa finală a proiectului, urmează să organizăm in situ, la sediul Bibliotecii o expoziție cu caracter compozit (consultare clasică, video și digitală, ateliere demonstrative), iar Maihaugen Museum din Lillehammer, Norvegia va gazdui o versiune itinerantă, multimedia a aceleiași expoziții. În forma ei itinerantă, expoziția va conține versiunea digitizată a exponatelor înainte și după restaurare, fotografii ale unor fragmente și manuscrise medievale înrudite, aflate în alte biblioteci europene, fotografii ce documentează procesul de restaurare a obiectelor și instalații video.

Acest proiect își propune restaurarea, introducerea în patrimoniul cultural național, descrierea în folosul comunității științifice internaționale și expunerea în folosul publicului clujean și internațional a 21 de noi piese relevante pentru istoria Clujului și a Transilvaniei medievale până acum ocultate prin faptul că nu aveau un statut de sine stătător, ci erau simple elemente necatalogate și nediferențiate ca atare în legătura unor cărți produse în secolele XVI-XVIII. Prin acest ambițios proiect, urmărim și instruirea și dezvoltarea profesională a cinci persoane în domeniile implicate în această intervenție complexă, respectiv în domeniile restaurării manuscriselor vechi și rare, a clasării acestora în patrimoniul național, precum și în design-ul expozițional și în facilitarea atelierelor demonstrative pentru grupuri eterogene.

„*FRAGMED – un puzzle transilvan: reconstituind cultura medievală din fragmente de codice.*”

Cele 21 de piese care vor fi restaurate, descrise, catalogate, introduse în patrimoniul național și expuse au fost selectate dintre cele 165 de fragmente de codici ale Bibliotecii Academiei din Cluj din trei considerente: 1. relevanța textuală sau artistică; 2. relevanța pentru istoria Clujului și a Transilvaniei în Evul Mediu; 3. o combinație a celor două.

În prima categorie se încadrează, de pildă, fragmentul din legătura cărții cu cota U 74432-33, care, deși nu poate fi legat de istoria locală, conține o inițială decorată de mare calitate artistică, fapt care va crește valoarea expoziției.

Alte trei fragmente, aflate în legăturile volumelor cu cotele C. 54660-62, C. 57795 și MS C. 83, provin din gradualul care a fost comandat pentru biserica Sf. Mihail din Cluj în preajma anului 1528. Volumul din care au fost extrase filele de pergament supraviețuiește, mutilat, la Biblioteca Batthyaneum din Alba Iulia, sub cota I.1.

În fine, un exemplu pentru cel de-al treilea caz, în care interesul pentru istoria locală îmbracă hainele artei, este fragmentul din legătura cărții de sec. XVII cu cota BMV R. 19, care provine din splendidul antifonar comandat la Praga în 1490 pentru catedrala din Oradea, al cărui corp principal se află azi la Győr, în Ungaria.

Restaurarea acestui fragment va scoate la lumină nu doar muzica și textul liturgic, ci și ilustrații artistice de mare valoare, ce vor stârni, cu siguranță, interesul istoricilor de artă și aprecierea publicului larg, care va vizita expoziția la finalul proiectului nostru. Totodată, este posibil ca procesul de restaurare, prin dezlipirea legăturii cărții și a cartonului de fragmentul din pergament, să dezvăluie și alte elemente de decorație, mai bine păstrate.

Proiectul FRAGMED pune în lumină obiecte de o însemnătate majoră în ceea ce privește conservarea și valorizarea fondurilor de patrimoniu și de tezaur pe care le deține.

CENTRUL DE CERCETARI GEOGRAFICE

Centrul de Cercetări Geografice al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române este continuatorul, întrutotul, al Colectivului de Geografie înființat, în cadrul aceleiași instituții, de către profesorul Tiberiu Morariu, membru corespondent al Academiei Române, în anul 1949.

Încă de la înființarea sa, în strânsă colaborare cu cadrele didactice ale facultății de profil din Universitatea Babeș-Bolyai, cercetătorii centrului s-au antrenat în activități de investigare detaliată și complexă a fenomenelor și proceselor geografice aferente spațiului de gravitație imediată: Depresiunea colinară a Transilvaniei, Munții Apuseni, Carpații Orientali etc.

Inițial au predominat preocupările de geografie fizică (geomorfologice, hidrologice, climatice, biogeografice) susținute de reputați specialiști în domeniu între care menționăm pe profesorii Tiberiu Morariu, Victor Sorocovschi, Ion Mac, Ion Popescu-Argeșel, Wilfried Schreiber, Maria Călinescu etc.

Ulterior, spectrul cercetărilor s-a multiplicat și diversificat cu introspecții de natură geografico-umană, unde s-au afirmat personalități precum Nicolae Ciangă, Jozsef Benedek, Aurel Maier, Dan Petru Idu.

În ultimele două decenii, membrii centrului au abordat teme științifice în vogă la

nivel național și internațional, incluse preponderent în domeniul Geografiei regionale, a Științei mediului, evaluând potențialul geografic al diferitelor regiuni, întocmind planuri și strategii de dezvoltare teritorială.

Valoarea studiilor elaborate este probată inclusiv de premiile Academiei Române decernate cercetătorilor Tiberiu Morariu, Ion Mac, Wilfried Schreiber, Ion Popescu Argeșel, Pompei Cocean, Nicolae Ciangă și Ștefan Bilașco.

Actualmente, atenția cercetătorilor clujeni este orientată înspre problematica stringentă a schimbărilor climatice, gestiunii resurselor și a strategiilor de dezvoltare regională.

Annual, Centrul organizează secțiunea geografică a manifestării științifice „Zilele academice clujene” și participă la workshop-ul inițiat alături de centrul similar din Filiala Iași a Academiei Române. La nivel internațional, Centrul dezvoltă strânse relații de colaborare cu Institutul de Geografie din Pecs (Ungaria) atașat Academiei din țara vecină.

Studiile și rapoartele de cercetare elaborate sunt publicate în reviste naționale și internaționale cotate ISI, respectiv în revista proprie, *Geographia Napocensis*, indexată în 4 baze de date internaționale.

„Atenția cercetătorilor clujeni este orientată înspre problematica stringentă a schimbărilor climatice, gestiunii resurselor și a strategiilor de dezvoltare regională.”

Foto 1. Observatii asupra dezvoltarii alunecarii de teren de la Urmenis

Foto 2. Analiza infrastructurii turistice de acces in Trascau

Foto 3. Cheile Turzii

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE ȘI ISTORIA ARTEI

Acad. MARIUS PORUMB

I NSTITUTUL A fost organizat în forma actuală la 3 martie 1990 prin hotărâre guvernamentală. Acesta continuă tradiția interbelică a școlii de arheologie clujene, al cărui exponent proeminent a fost acad. Constantin Daicoviciu. La 1 mai 1949 institutele clujene interbelice au fost reorganizate și incluse în nou înființatul Institut de Istorie și Arheologie, al cărui obiectiv principal a fost cercetarea istoriei României de la începuturi până în zilele noastre, cu specială privire asupra istoriei Transilvaniei. În epoca interbelică, dar mai ales în a doua parte a secolului XX, la Cluj Napoca a activat o pleiadă de arheologi și istorici ai antichității, care s-au bucurat de recunoaștere științifică internațională și care au contribuit la faima școlii arheologice clujene. Printre aceste personalități s-au numărat Béla Pósta (1862-1919), D. M. Teodorescu (1881-1947), Vasile Bogrea (1881-1926), Márton Roska (1880-1961), Constantin Daicoviciu (1898-1973), Kurt Horedt (1914-1991), I. I. Russu (1911-1985) sau István Ferenczi (1921-2000). Toți aceștia aparțin unei generații de studioși ai arheologiei și istoriei vechi, care în același timp au fost și dascăli, formatori ai unor generații noi de cercetători. Aceasta și-a făcut debutul pe marile șantiere arheologice inițiate de Institut, la

cetățile dacice din Munții Orăștiei, în capitala Daciei romane, Colonia Ulpia Traiana Sarmizegetusa, pe limesul nordic la Porolissum și pe multe alte situri de referință din Transilvania. Dintre acești arheologi și istorici de excepție trebuie amintiți Ion Horațiu Crișan (1928-1994), Mircea Rusu (1928-1999), Dumitru Protase (n. 1926), Hadrian Daicoviciu (1932-1984), Ioan Glodariu (1940-2017) sau Valentin Vasiliev (n. 1934).

În ceea ce privește istoria artei, aceasta a debutat la Cluj-Napoca în anul 1920 prin activitatea de universitar și cercetător a lui Coriolan Petranu (1893-1945), pentru ca mai apoi, în perioada postbelică rolul de formator și de promotor al cercetărilor de istoria artei să îi revină acad. Virgil Vătășianu (1902-1993). Sub îndrumarea distinsului savant aveau să se formeze numeroși istorici de artă, care au activat în cadrul Institutului sau la catedrele Universității clujene: Gheorghe Arion, acad. Marius Porumb, Viorica Guy Marica, Nicolae Sabău, András Kovács, Mircea Țoca și mulți alții.

În prezent, Institutul de Arheologie și Istoria Artei numără 17 cercetători care activează în cadrul a două departamente de specialitate: Departamentul de Arheologie și Departamentul de Istoria Artei.

„Continuă tradiția interbelică a școlii de arheologie clujene, al cărui exponent proeminent a fost acad. Constantin Daicoviciu.”

Grădiștea de Munte

Herina

DEPARTAMENTUL DE ARHEOLOGIE

AUREL RUSTOIU

DEPARTAMENTUL DE Arheologie are ca principal obiectiv cercetarea arheologică și interdisciplinară a epocilor vechi din spațiul intracarpatic al României și conexiunile istorice cu zonele învecinate: zona central-europeană, cea nord-pontică și spațiul balcanic. În acest scop, Departamentul derulează două programe de cercetare majore: 1. *Contribuții la istoria Transilvaniei*; 2. *Cercetări arheologice de teren*. Primului program de cercetare cuprinde mai multe proiecte științifice care au ca subiect aspecte privind habitatele umane sau aspectele funerare ale epocii bronzului, epocii fierului, perioadei Daciei romane sau ale mileniului întâi al erei creștine, toate acestea fiind valorificate de membrii departamentului în numeroase studii publicate în reviste și volume prestigioase sau în cărți apărute la edituri recunoscute. Al doilea program major este reprezentat de o serie de săpături ar-

heologice sistematice, cu finanțare națională sau internațională, cum sunt cele derulate în siturile de epoca bronzului și de epoca fierului de la Sântana de Mureș (jud. Arad, o mare așezare fortificată de importanță europeană), Sâncrai (jud. Alba, o necropolă scitică și alta dacică), castrul și așezarea de la Porolissum, pe limesul nordic al Daciei romane etc.

Departamentul editează două reviste de arheologie și două serii monografice. Revistele *Ephemeris Napocensis* (categoria B în clasificarea CNCS) și *Journal of Ancient History and Archaeology* (categoria A în clasificarea CNCS și totodată revistă indexată în Web of Science: Arts & Humanities) sunt deja foarte cunoscute în mediile de specialitate internaționale. În cele două serii de monografii arheologice (*Interferențe etnice și culturale*: editori C. Cosma și A. Rustoiu; *Patrimonium Archaeologicum Transylvanicum*: editori S. Cociș, A. Ursuțiu) au fost publicate

Ieud-Deal

Cluj-Napoca

numeroase volume, unele dintre acestea fiind distinse cu Premiul Academiei Române.

Dintre cărțile recente publicate de membrii Departamentului de Arheologie amintim: A. Rustoiu, *Archaeological Explorations of Magic and Witchcraft in Iron Age Transylvania*. Cluj-Napoca, Editura Mega 2019; M. Egri, *Connectivity and social dynamics in the Carpathian Basin (1st c. BC – 1st c. AD). An archaeological investigation*. Cluj-Napoca, Editura Mega 2019; C. Cosma, *The military equipment of the 7th-8th centuries warriors from Transylvania*. Cluj-Napoca, Editura Mega 2020; A. Drăgan, *Living on the river. A study of the interactions in the Lower Danube Gorge during the Late Iron Age and Early Roman Times*. Cluj-Napoca, Editura Mega 2020; C. Găzdac, W. Melchart, E. Pollhammer, *Regalianus und Dryantilla - Eine numismatische Spurensuche im Internet*. St. Pölten 2021; M. M. McCarty, M. Egri (eds.), *The Archaeology of Mithraism. New Finds and Approaches to Mithras-Worship*. Babesch, Suppl. 39. PEETERS, Leuven - Paris - Bristol, CT 2020.

Departamentul de Arheologie derulează o serie de proiecte științifice naționale și internaționale de excelență, cum sunt: grantul *Lived lands. Communities, environment and land-use on the middle Mureș valley in the Late Iron Age and Roman provincial period* (UEFISCDI PN-III-P4-ID-PCE-2020-0566; director grant: Aurel Rustoiu); grantul european *ARCHEODANUBE. Archaeological Park in urban areas as a tool for Local Sustainable Development* (Interreg. Danube Transnational Programe, code DTP3-413-2.2, eMS Project number 413; director grant: Aurel Rustoiu); proiectele arheologice internaționale *Apulum Roman Villa Project* (în colaborare cu University of British Columbia din Canada; co-directori: Aurel Rustoiu și Mariana Egri), *Sântana-Cetatea veche, jud. Arad* (în colaborare cu Universitatea Goethe din Frankfurt, responsabil din partea Institutului nostru fiind Florin Gogăltan) și *Situl roman de la Carnuntum* (Petronel, Austria, în colaborare cu Carnuntum Park, responsabil Cristian Găzdac).

Villa romană de la Oarda
(jud. Alba). Vedere aeriană.

Villa romană de la Oarda (jud. Alba).
Imagine din timpul săpăturilor.

Morminte din necropola scitică de la Sâncrai (jud. Alba),
sec. VII-VI a. Chr. Fotogrametrie.

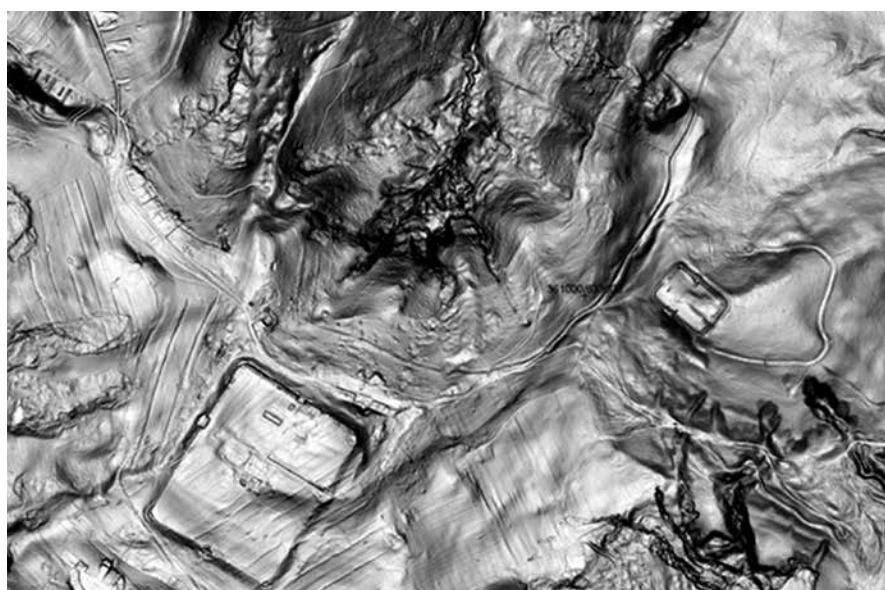
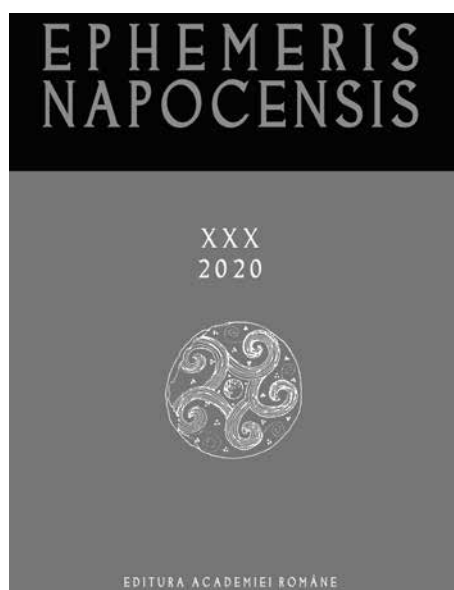
DEPARTAMENTUL DE ISTORIA ARTEI

CIPRIAN FIREA

DEPARTAMENTUL DE ISTORIA Artei este specializat în artă medievală și premodernă din România (cu precădere din Transilvania) și Europa Central-Răsăriteană. Direcțiile de cercetare vizează atât abordarea stilistică a picturii (murale și pe panou) și arhitecturii epocilor respective, cât și componenta iconografică sau socială (studiul patronajului artistic etc.). Cercetătorii departamentului au strâns legături cu istoricii, restauratorii și muzeografilor. În ultima perioadă, departamentul a fost implicat în proiecte de cercetare care au ca obiect investigațiile științifice asupra operei de artă (în speță a picturilor) în vederea autentificării și atribuirii. În urma derulării proiectului, alături de mai vechii membri ai colectivului de cercetare (dr. Mihaela Sanda Salontai, dr. Elena Dana Prioteasa, dr. Ciprian Firea – șef de departament) au mai fost angajați doi cercetători (dr. Saveta Pop, dr. Vasile Ovidiu Prejmerean).

Departamentul, în cadrul larg al temei de plan intitulată *Contribuții la istoria artei medievale și premoderne din Transilvania*, derulează două proiecte: 1. *Contribuții privind pictura medievală și premodernă din Transilvania* și 2. *Arhitecți și meșteri constructori din Transilvania între secolele XIII-XVI*.

Departamentul de Istoria Artei editează anuarul *Ars Transsilvaniae*, care a ajuns la vol. 30/2020. Revista publică studii originale referitoare cu precădere la arta medievală, pre-modernă/ modernă timpurie din spațiul românesc, central-european, balcanic având limita cronologică în jurul anului 1800. În decursul timpului, departamentul a editat sau a contribuit la editarea/reeditarea unor volume fundamentale ale disciplinei. Între acestea, amintim reeditările operei acad. Virgil Vătășianu (*Metodica cercetării în istoria artei*, Ed. Clusium, 1996; *Istoria artei europene. Artă din perioada Renașterii*, Ed. Clusium, 2000; *Istoria artei feudale din țările române* (ediție anastatică), Centrul de Studii Transilvane, Cluj Napoca 2001 etc.), volume colective de studii de istoria artei (*Artă românească, artă europeană. Centenar Virgil Vătășianu*; *Sub zodia Vătășianu. Studii de istoria artei*; *Artă, istorie, cultură. Studii în onoarea lui Marius Porumb*) volume în seria dedicată monumentelor UNESCO din România, volume individuale de referință ale membrilor colectivului de cercetare în domeniul istoriei arte, precum Marius Porumb, *Dicționar de pictură veche românească din Transilvania (sec. XIII-XVIII)*, Ed. Academiei Române, București, 1998; Marius

Porolissum. LiDAR general.

Porumb, *Un veac de pictură românească din Transilvania. Secolul XVIII*, Ed. Meridiane, București, 2003; Mihaela Sanda Salontai, *Mănăstiri dominicane din Transilvania*, Cluj Napoca, 2002; Elena Dana Prioteasa, *Medieval Wall Paintings in Transylvanian Orthodox Churches: Iconographic Subjects in Historical Context*, București/ClujNapoca, Ed. Academiei Române/Ed. Mega, 2016, Ciprian Firea, *Polipticele medievale din Transilvania: artă, liturghie, patronaj*, Editura Mega, 2016 etc. În curs de tipărire se află lucrarea *Pictorii*

Transilvaniei medievale (cca. 1300-1600). Un dicționar (autori Ciprian Firea și Saveta Pop) ca rezultat al unui grant de cercetare al Academiei Române.

În anul 2018, prin contribuția hotărâtoare a Departamentului de Istoria Artei, s-a realizat monumentalul tratat *Arta din România. Din preistorie în contemporaneitate*, (coord. R. Theodorescu, M. Porumb), vol. I-II, Editura Academiei Române – Editura Mega, București - Cluj-Napoca, 2018, lucrare fundamentală pentru domeniu.

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE ȘI ISTORIA ARTEI

*Deschiderea spre dialogul științific internațional
(Proiecte de Cercetare de Excelență)*

AUREL RUSTOIU

*„Creșterea
vizibilității
internaționale
a cercetării
arheologice și
de istoria artei
pentru integra-
rea Institutului
nostru într-un
dialog cât mai
larg.”*

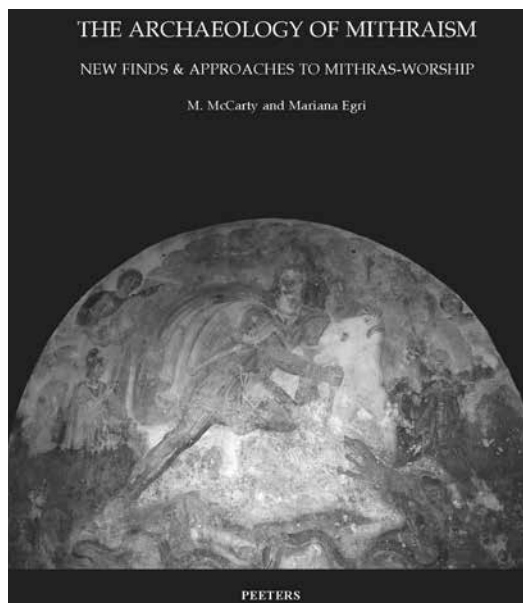
I NSTITUTUL DE Arheologie și Istoria Artei a fost și este implicat în implementarea unor proiecte de cercetare, câștigate prin competiție, de anvergură europeană sau transatlantică. Acestea oferă o deschidere largă spre dialogul științific internațional pe care Institutul nostru îl promovează. Tocmai de aceea, prezentarea succintă a acestor proiecte este cu atât mai necesară.

Templul lui Mithras de la Apulum. Vedere aeriană.

1. Apulum Mithraeum Project

A FOST UNUL dintre proiectele de referință care s-au derulat sub egida Institutului de Arheologie și Istoria Artei între anii 2013-2017. Acest proiect, cu finanțare internațională, a fost realizat în colaborare cu Princeton University (SUA), University of British Columbia (Canada) și Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, patronat de CJ Alba. Co-directorii proiectului au fost A. Rustoiu, M. Egri, de la Institutul nostru și M. M. McCarty, de la Princeton University, USA, ulterior profesor la University of British Columbia, Canada. Acest proiect a utilizat o abordare multidisciplinară (analize arheologice, petrografice, paleozoologice, paleobotanice etc.) în cercetarea unui templu dedicat zeului Mithras, situat în municipiul roman Apulum și care a funcționat

Arheologia mithraismului.
Un volum de studii de excepție.

în a doua parte a sec. II și în prima jumătate a sec. III p. Chr. În urma acestor cercetări complexe au fost suprînse pentru prima dată la scara întregului Imperiu Roman o serie de gesturi și acțiuni rituale desfășurate într-un astfel de templu: banchetul de fondare al templului cu resturile depuse într-o cutie de cărămizi, sigilată și neatinsă de aproape două milenii; bucătăria în care se pregăteau festinurile rituale; preferințele de consum ale participanților la ritualuri; inscripțiile prin care au fost identificați dedicanții sub patronajul cărora se desfășura cultul mithraic din acest templu etc. Descoperirile sunt cu atât mai importante, cu cât, cultul lui Mithras era unul de mistere, la care participau doar bărbați, și despre care nu s-au păstrat prea

multe informații scrise din antichitate, arheologia fiind singurul mijloc relevant prin care se mai pot reconstitui amănunte legate de acest cult important din Imperiul Roman. Pe baza acestor date arheologice, recent Institutul nostru împreună cu Muzeul din Alba Iulia a organizat o conferință internațională de succes, actele acesteia fiind publicate în anul 2020 la o editura internațională prestigioasă: *The Archaeology of Mithraism. New Finds and Approaches to Mithras-Worship*. Babesch, Suppl. 39. PEETERS, Leuven - Paris - Bristol, CT 2020 (editori M. M. McCarty, M. Egri).

Pentru informații suplimentare: <https://apm3.cnrs.ubc.ca/>.

2. *Apulum Roman Villa Project*

CONSTITUIE UN proiect internațional care a debutat în anul 2018 și va continua până în 2027. Acest grant a fost câștigat prin competiție și este finanțat de Agenția de Granturi din Canada (*Social Sciences and Humanities Research Council*), dar și prin fonduri asigurate de către Consiliul

Județean Alba și Ministerul Culturii. Co-directori sunt M. M. McCarty, A. Rustoiu și M. Egri. Proiectul este realizat în colaborare cu University of British Columbia din Vancouver (Canada) și Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia. De asemenea, instituții partenere sunt Muzeul Civilizației Dacice și Romane

Villa romană de la Oarda în timpul săpăturilor.

din Deva, Muzeul Banatului Timișoara, precum și Universitatea "1 Decembrie" din Alba Iulia. Obiectivul principal al acestui proiect îl constituie cercetarea vilei romane de la Oarda, lângă Alba Iulia, prin metode moderne de investigare și de colectare a datelor arheologice. Astfel, în prima campanie de cercetare desfășurată în anul 2018 s-au realizat fotografii aeriene, măsurători geofizice, topografie și investigații de suprafață sistematice. De asemenea, au fost prelevate probe de sol în vederea realizării unor analize biochimice. Prin aceste metode a fost identificat un complex agricol cu funcții multiple, constând dintr-o clădire principală și mai multe anexe gospodărești: grajduri, depozite, hambare etc. În afară de vestigiile și complexele roma-

ne, pe aceeași arie au fost identificate urme de locuire aparținând perioadei de sfârșit a epocii bronzului, primei vârste a fierului, perioadei celtice din a doua vârstă a fierului, precum și epocii dacice. Toate aceste date arheologice au fost îmbogățite pe parcursul campaniilor următoare din anii 2019-2021, când au fost efectuate săpături arheologice sistematice, utilizându-se metode multidisciplinare de investigație. Cercetările vor continua în anii următori. O serie de date preliminare ale cercetărilor au fost deja publicate într-o serie de reviste internaționale cotate în Arts & Humanities Index, dar și în reviste naționale recunoscute.

Pentru informații suplimentare: <https://arvp.home.blog/about-arvp/>

3. *Archeodanube.*

Un proiect european

PROIECTUL INTITULAT *ArcheoDanube: Parcul arheologic din spațiile urbane ca instrument de dezvoltare locală sustenabilă* este derulat de Institutul nostru în calitate de partener într-un proiect european interregional (în cadrul programului de cooperare transnațională Dunărea) în valoare de peste 2 milioane Euro. Managerul proiectului din partea institutului clujean este dr. Aurel Rustoiu. Proiectul este realizat în parteneriat cu alte instituții de cercetare, muzee, asociații culturale și primării din 11 țări europene, România fiind reprezentată de Institutul de Arheologie și Istoria Artei din Cluj-Napoca, Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia și de Primăria Alba Iulia. El se desfășoară pe o perioadă de doi ani și jumătate. ArcheoDanube își propune să asiste orașele mici și medii din regiunile dunărene în îmbunătățirea gestionării siturilor de patrimoniu, cu accent pe parcurile arheologice urbane. În toate țările dunărene învecinate, o mare parte a orașelor

moderne au fost ridicate în locuri în care au existat anterior așezări și orașe antice și medievale. Astfel, oamenii de astăzi trăiesc printre vestigiile trecutului care ies la iveală la fiecare pas. Tocmai de aceea, gestionarea și punerea lor în valoare în folosul comunităților locale este cu atât mai necesară. Rolul parcurilor arheologice este dublu: pe de-o parte, acestea sunt instrumente care facilitează gestionarea și protejarea patrimoniului propriu de către comunitățile locale; pe de altă parte, acestea atrag turiști și pot astfel contribui la dezvoltarea turismului cultural în aceste orașe. Pe plan european nu există un cadru legislativ general și nici un cod de bune practici privind managementul parcurilor arheologice urbane. De aceea, proiectul își propune să studieze inițiativele de până acum, la nivel național și regional, cu privire la protejarea și punerea în valoare a parcurilor arheologice urbane și să propună un cod de bune practici valabil la nivel european. Rolul Institutului

de Arheologie și Istoria Artei este să ofere suportul științific pentru studiile menționate și să coordoneze realizarea manualului de bune practici și a proiectelor pilot care se vor desfășura în aria municipalităților partenere în proiect, cum sunt Ptuj (Slovenia), Vodnjan (Croatia), Ruse (Bulgaria), Sarajevo (Bosnia și Herțegovina) etc. Printre acestea se numără și Municipiul Alba Iulia. Primăria în colaborare cu Muzeul Național al Unirii vor realiza un astfel de studiu și un proiect pilot privind valorificarea parcului arheologic din cetatea Alba Carolina care se dorește a fi un model pentru alte inițiative de acest fel.

Pentru informații suplimentare: <https://www.facebook.com/ArcheoDanube>

Cetatea Alba Iulia.
Unul dintre parcurile arheologice de succes.

Interreg
Danube Transnational Programme
ARCHEODANUBE

**CUNOAȘTEȚI ORAȘELE PILOT ALE PROIECTULUI
ARCHEODANUBE - ALBA IULIA, RO**

Alba Iulia găzduiește unul dintre cele mai cunoscute parcuri arheologice din România. Acesta este organizat în jurul cetății bastionare de secol XVIII, Alba Carolina, aproape în întregime restaurată în ultimele decenii. Parcul arheologic înglobează întreaga istorie a cetății, care este ridicată pe locul fortificației medievale și a castrul roman al legiunii XIII Gemina. Această istorie complexă și de lungă durată este pusă în valoare de Muzeul Național al Unirii și al Principiei castrului roman, precum și de trasee și activități speciale. În plus, în șanțurile cetății bastionare au fost amenajate spații de promenadă, care vă permit să îmbinați turismul cultural cu relaxarea.

Pentru mai multe informații și noutăți despre ArcheoDanube și surprizele pe care le pregătim la Alba Iulia și în alte orașe pilot, vă invităm să vizitați: <https://www.facebook.com/ArcheoDanube> sau <http://www.interreg-danube.eu/archeodanube>

4. Iron Age Female Identities in the Southern Carpathian Basin. FEMINE

IRON AGE Female Identities in the Southern Carpathian Basin. FEMINE (Agenția de granturi a Croației, cod proiect IP-06-2016-1749). Grantul internațional cu titlul menționat se derulează în perioada 2017-2021, fiind finanțat de Agenția de Granturi din Croația. Proiectul este implementat de o echipă de cercetători europeni,

provenind din țara gazdă, din Germania, Austria, Serbia și România. Institutul nostru este reprezentat de dr. Aurel Rustoiu, în calitate de membru al grantului, și de dr. Mariana Egri, consultant extern.

Pentru informații suplimentare: <http://femine.iarh.hr/index.php/en/>

5. Colaborări internaționale bi-laterale.

INSTITUTUL DE Arheologie și Istoria Artei derulează și proiecte de cercetare bazate pe colaborări internaționale bi-laterale.

Unul dintre acestea este reprezentat de proiectul *Sântana-Cetatea veche, jud. Arad*. Este vorba de o mare așezare fortificată de la sfârșitul epocii bronzului, care își dezvăluie secretele în urma săpăturilor efectuate de Institutul nostru prin persoana cercetătorului dr. Florin Gogâltan (responsabil

de șantier) în colaborare cu Universitatea Goethe din Frankfurt și Complexul Muzeal Arad. Săpăturile sunt finanțate de Ministerul Culturii, Complexul Muzeal Arad și Universitatea Goethe din Frankfurt (Germania).

O altă colaborare bilaterală se desfășoară în cadrul sitului roman *Carnuntum* (Petronel, Austria), cercetătorul dr. Cristian Găzdac fiind membru în colectivul de cercetare. Finanțarea este asigurată de către Carnuntum Park.

În sfârșit, Institutul de Arheologie și Istoria Artei este partener și într-un proiect ERC coordonat de dr. Stephan Schiffels de la Max Planck Institut for the Science of Human History Jena, având titlul *Microscope: Zooming into the Population History of Iron Age Europe with Rare Genetic Variants*, la care contribuim cu probe ADN recoltate dintr-o serie de necropole din epoca fierului descoperite în Transilvania și cu studii arheologice și istorice referitoare la siturile analizate în

proiect. Responsabil din partea Institutului nostru este Dr. Aurel Rustoiu.

În ansamblu, așa cum am avut ocazia să evidențiem mai sus, Institutul de Arheologie și Istoria Artei al filialei Academiei Române din Cluj-Napoca desfășoară o activitate susținută pentru creșterea vizibilității internaționale a cercetării arheologice și de istoria artei de la noi și pentru integrarea Institutului nostru într-un dialog cât mai larg cu cercetarea științifică internațională.

ARTA DIN ROMÂNIA DIN PREISTORIE ÎN CONTEMPORANEITATE

Un eveniment editorial remarcabil

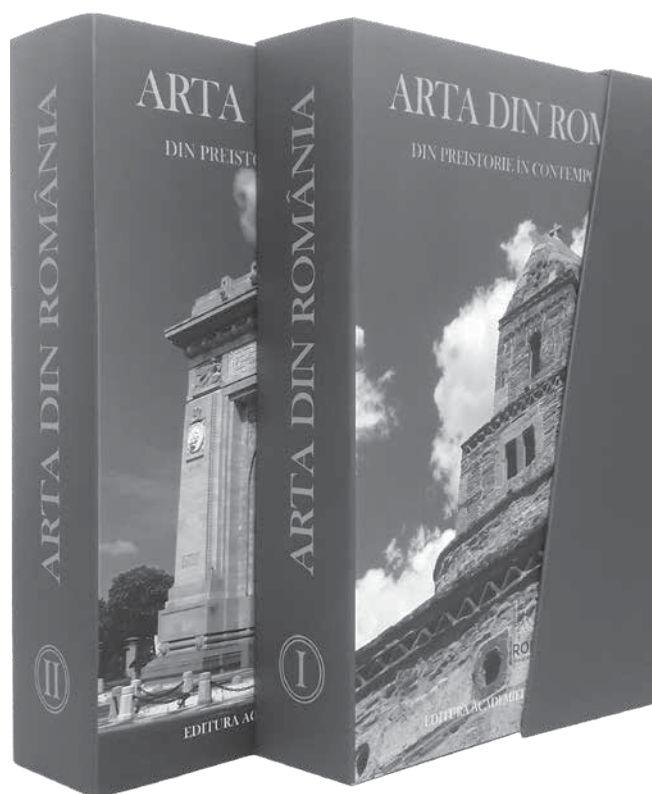
AMPLA LUCRARE privind **Arta din România din preistorie în contemporaneitate** a văzut lumina tiparului în anul 2018, anul Centenarului Marii Uniri și după 50 de ani de la apariția ultimului tratat de istoria artei, publicat de Institutul de Istoria Artei al Academiei Române la Editura Meridiane. Editată de Academicienii Răzvan Theodorescu și Marius Porumb, lucrarea a fost redactată de peste 40 de autori, cei mai importanți cercetători ai domeniului, ce fac parte din elita istoriei și criticii de artă din România. Ea este o realizare remarcabilă, de o importanță deosebită, cuprinzând în cele două volume peste 1500 pagini de text, peste 2200 de fotografii color, la care se adaugă desene, planuri și relevee, gravuri și fotografii istorice. Bogatul material ilustrează un excepțional tezaur artistic al României documentat de cercetările din ultimele decenii, fenomenul artistic românesc remarcându-se printr-o superbă originalitate și o permanentă conexiune cu lumea europeană.

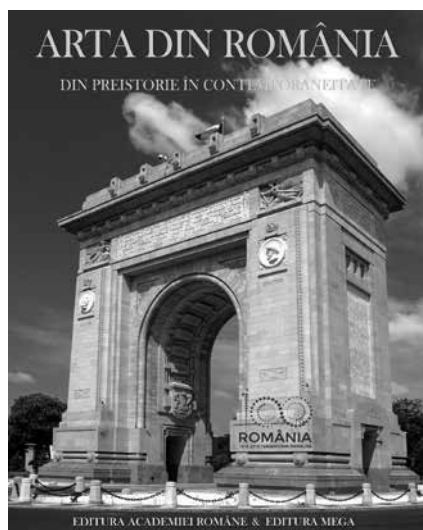
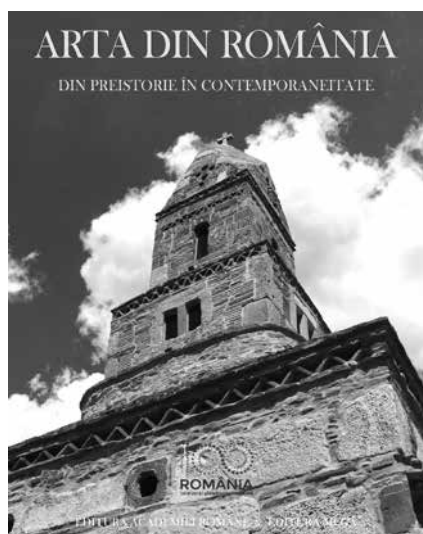
Cele două volume, incluse într-o casetă, constituie o elegantă apariție editorială. Ele vor contribui la o mai mare vizibilitate a cercetărilor de istoria artei, patronate de Academia Română, subliniind valoarea deosebită a patrimoniului cultural artistic din România. Volumele în discuție publicate de Editura Academiei Române în colaborare cu Editura Mega din Cluj-Napoca, reprezintă simbolic chintesența cercetărilor de isto-

ria artei din România, o frescă a evoluției și performanțelor fenomenului artistic din spațiul carpato-danubiano-pontic la un secol după Marea Unire.

Textul monumentalei lucrări este semnat de un mare număr de autori, cunoscuți istorici și critici de artă, specialiști și experți ai domeniului: acad. Georgeta Stoica, prof. dr. Aurel Chiriac, dr. Georgiana Onoiu, acad. Mihai Bărbulescu, dr. Mihaela Sanda Salontai, dr. Daniela Dâmboiu, prof. dr. Tereza Sinigalia, dr. Constantin Ciobanu, dr. Marina Sabados, Ana Dobjanschi, Victor

„Paginile noastre vor așeza mai convingător acest domeniu de artă alături de cel literar, dramatic sau muzical.”

Simion, prof. dr. Corina Popa, dr. Ciprian Firea, dr. Dana Jenei, dr. Elena Dana Prioteasa, dr. Cristina Cojocaru, prof. dr. Cornel Tatai Baltă, prof. dr. András Kovács, dr. Ana Dumitran, dr. Iulia Mesea, dr. Grațiela Grigoriu, conf. dr. Mihaela Vlăsceanu, dr. Saveta Pop, prof.dr. arh. Sorin Vasilescu, prof. dr. Adrian-Silvan Ionescu, prof. dr. Ramona Novicov, dr. Alexandru Chituță, Prof. dr. Adriana Șotropa, dr. Ioana Vlasiu, dr. Corina Teacă, prof. dr. Cristian Robert Velescu, dr. Tiberiu Alexa, dr. Mariana Vida, dr. Ovidiu Prejmerean, dr. Raluca Iordănescu, Vasile Radu, dr. Irina Cărăbaș, prof. dr. Adrian Guță.

Calitățile deosebite ale acestei monumentale sinteze de istoria artei au motivat decernarea premiului "George Oprescu" de către Academia Română în anul 2020. Acest premiu a constituit totodată o recunoaștere a efortului depus de acest grup numeros de specialiști în domeniul istoriei artei, coordonați de Academicienii Răzvan Theodorescu și Marius Porumb, cercetătorii departamentului de specialitate de la Institutul de Arheologie și Istoria Artei având o contribuție majoră.

Mai trebuie adăugat faptul că această sinteză de istoria artei a ajuns nu doar în bibliotecile de specialitate sau pe birourile cercetătorilor sau criticilor de artă, ci și aproape de public, cu prilejul numeroaselor lansări ale celor două volume în numeroase orașe din țară. Atât conținutul său, cât și deschiderea spre publicul larg, iubitor de artă și istorie, l-au făcut pe Răzvan Theodorescu, unul dintre editori, să își exprime *speranța că paginile noastre vor așeza mai convingător acest domeniu de artă alături de cel literar, dramatic sau muzical, conturând un profil distinct al „românității estetice”*.

Acad. MARIUS PORUMB
la una dintre numeroasele lansări ale cărții

INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE „Gheorghe Șincai” DIN TÂRGU-MUREȘ

Istoric și priorități științifice

CORNEL SIGMIREAN

I NSTITUTUL DE Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș a luat ființă în anul 1957, ca secție a Bazei de Cercetări Științifice a Academiei Române, destinat studierii istoriei din spațiul central și de sud-est al Transilvaniei. După aproape un deceniu de la fondare, în 1966, profilul instituției s-a redimensionat, prin crearea Secției de Filologie. În 1967 i s-a atribuit denumirea de *Centru de Istorie, Filologie și Istoria Artei*, denumire schimbată în 1970 în *Centru de Științe Sociale*. Centrul a trecut în subordinea Academiei de Științe Sociale și Politice, o parte a cercetărilor fiind înscrise în tematicile de propagandă ale regimului comunist.

După schimbările din decembrie 1989, Centrul de Științe Sociale din Târgu Mureș a revenit sub autoritatea Academiei Române și a primit denumirea de *Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”*.

În cei peste 64 de ani de activitate, cercetătorii institutului au abordat în studiile lor problemele majore ale istoriei Transilvaniei. Specialiștii în istoria veche au cercetat cu prioritate aspecte legate de structura așezărilor neolitice din arealul mureșean și istoria etnogenezei poporului român, prin reevaluarea rolului celților în procesul de etnogeneză.

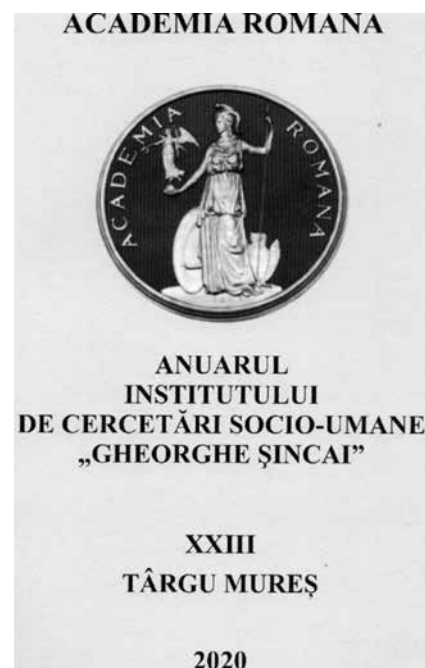
Specialiștii în Istoria Evului Mediu au studiat istoria economiei agrare și a mineritului și istoria frecventării universităților străine, „peregrinația academică” a studenților din Transilvania la universitățile din Vest.

Istoria modernă și contemporană a fost cercetată din perspectiva marilor personalități, a elitelor creatoare de istorie, Petru Maior, Gheorghe Șincai, Avram Iancu, Iosif Hodoș, Alexandru Papiu Ilarian, Andrei Șaguna, Pavel Vasici, Teodor V. Păcățian, Emanuil Gojdu, Lucian Blaga, Ion Agârbiceanu ș.a.

Rezultate remarcabile s-au obținut în investigarea procesului de formare a intelec-

„Cercetătorii institutului au abordat în studiile lor problemele majore ale istoriei Transilvaniei.”

tualității transilvănene, prin reconstituirea geografiei universitare din Europa Centrală și de Vest frecventată de studenții români, maghiari și germani. În peste 280 de studii și 43 de volume, publicate de cercetătorii Institutului, s-a valorificat istoria intelectualității transilvane din epocile premodernă și modernă. Prin reconstituirea peregrinației academice a circa 30 000 de tineri ardeleni, care pe parcursul secolelor XIII-XX (1918) au frecventat universitățile europene s-a realizat una dintre cele mai reușite radiografii asupra profilului cultural al Transilvaniei, a legăturilor ei de-a lungul timpului cu Europa.

Importante studii au fost dedicate istoriei minorităților naționale, maghiari, germani, evrei, țigani. În acest sens, s-au evidențiat cercetările despre modul cum au fost percepute naționalitățile în diferite momente ale istoriei moderne, despre conflicte și confluențe, transferuri culturale și bariere culturale, identități reprimite și deznaționalizare.

În ultimii ani s-au conturat cercetări dedicate istoriei bisericii și vieții religioase în secolul al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea, raporturile bisericii

cu statul totalitar comunist. S-au impus, de asemenea, cercetările din domeniul istoriei culturii și ideologiilor politice, a nașterii modernității și a vieții cotidiene.

Colectivul de filologie a participat la elaborarea monumentalei lucrări *Dicționarul general al literaturii române*. De asemenea, a investigat teme precum istoria exilului literar, istoria culturii, analiza și teoria formelor literare, filosofia culturii și etnografia Transilvaniei.

În cei 64 de ani de existență, cercetătorii Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș au publicat peste 174 de volume, 12 dintre acestea obținând premii ale Academiei Române. În anul 2020, de exemplu, cercetătorii Institutului au publicat 12 volume, dintre care trei în edituri din străinătate, și 150 de studii.

Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai”, care în fiecare an reunește cele mai valoroase studii ale cercetătorilor și colaboratorilor institutului, este cotate CNCSIS, figurând în baze de date internaționale.

O mare parte din cercetările Institutului au fost finanțate prin o serie de proiecte de

Festivalul Internațional „Lucian Blaga”, ediția a XVI-a (2016), desfășurat la Universitatea „Petru Maior” Târgu-Mureș.

cercetare naționale și internaționale. Astfel, în ultimii ani, s-au derulat următoarele proiecte naționale: I) **Intelectualii și societatea meritocratică**, proiect de cercetare angajat cu Academia Română, din care s-au finalizat volumele: *Universități, intelectuali și cultură în Transilvania secolului al XIX-lea* (Sibiu, Editura ASTRA Museum, 2013); *Elevi din Transilvania la Academia Militară de Honvezi „Ludovika” din Budapesta* (Editura ASTRA Museum, 2013), *Erdélyi diákok külföldi egyetemjárása 1849–1919 között* (Studenti transilvăneni la institutele de învățământ superior străine între 1849–1919). Vol. I, II. (Târgu Mureș, Editura Mentor, 2024), *Il Risorgimento italiano e i movimenti nazionali in Europa. Dal modello italiano alla realtà dell'Europa centro-orientale*, (Editioni Nuova Cultura, Roma, 2013), *Intelectualii. Ideologii și destin politic* (Editura ARHIPELAG XXI, 2015), *Elites and the South-East European Culture*, (Edizioni Nuova Cultura, Roma, Italia), *Cler, biserică și societate în Transilvania sec. XVII–XX* (Cluj-Napoca, Editura Argonaut, Symphologic Publishing, Gatineau-Canada, 2016), *Confesiune, cultură, națiune. Perspective istorice* (Editura Ar-

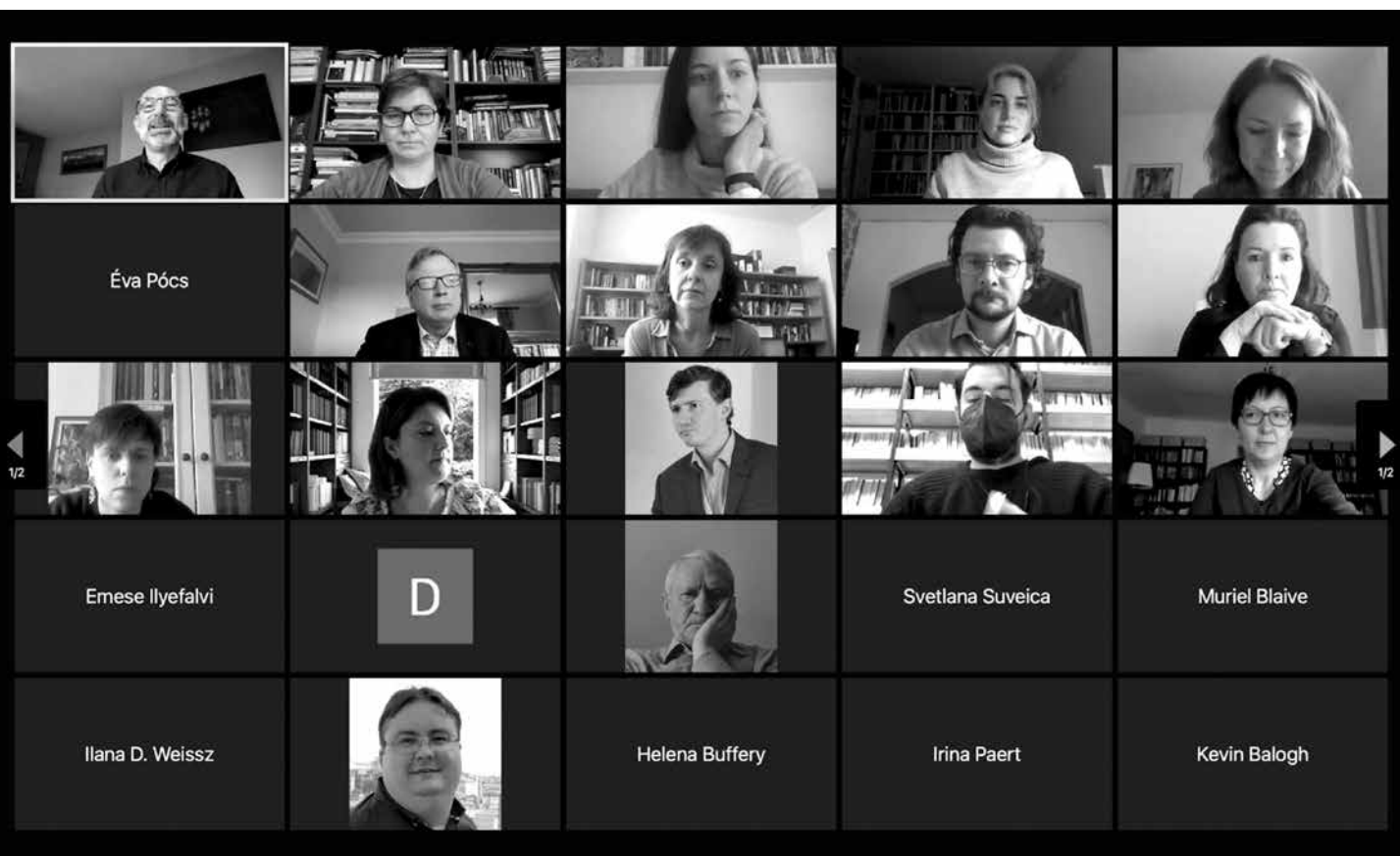
gonaut, Cluj-Napoca, 2018), *Elite și națiune: Fundația „Gojdu” 1871–2008* (Editura Argonaut, Cluj-Napoca, 2020); II) **Dincolo de frontiere: aspecte ale istoriei culturale și intelectuale a Transilvaniei (1848–1948)**, Proiect de cercetare UEFISCDI, din care s-au finalizat volumele: *Itineraries Beyond Borders of Cultures, Identities and Disciplines*, (Ed. Astra-Museum, Târgu Mureș, 2012), *In-between Difference and Diversity: Studies of Cultural and Intellectual History*, (Editura Astra-Museum, Sibiu, 2013), *Discourse and Counter-discourse in Cultural and Intellectual History*, (Sibiu, Editura Astra Museum, 2014); III) **Intellectual elites: academic training, ideologies and political destinies**, proiect derulat în colaborare cu Institute for Minority Studies, Centre for Social Sciences, Hungarian Academy of Sciences, din care s-a publicat volumul *Crossing Borders: Insights into the Cultural and Intellectual History of Transylvania (1848–1948)*, (Cluj-Napoca, Editura Argonaut, Symphologic Publishing, Gatineau-Canada, 2016) ș.a.

În perioada 2020–2023, colectivul de istorici și filologi de la ICSU „Gheorghe Șincai” are ca proiect de cercetare tema *Între*

tradiție și modernitate: elitele românești în „secolul cel scurt” (1918-1989). În dezvoltarea proiectului am luat în considerare faptul că secolul al XX-lea a cunoscut două războaie, ocupații, privațiuni, distrugeri și crime, schimburi de populație și migrații, a fost secolul ascensiunii și apoi al căderii statelor și imperiilor, al nașterii statelor naționale, un secol al ideologiilor totalitare, fascismul și comunismul, aspecte care reprezintă subiecte de cercetare prioritare pentru istoriografia postcomunistă. Statul comunist a fost atât un instrument teoretic, de analiză și răstur-

nare a regimului capitalist, cât și o experiență istorică de transformare socială, politică economică și culturală, o utopie care a înflăcărat milioane de oameni și un proiect politic care a generat numeroase victime și un imens gol cultural.

Prin realizarea unor cercetări fundamentale dedicate istoriei și culturii naționale în spațiul central-transilvan, Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș, prin cei 14 cercetători, îndeplinește nobila misiune culturală și științifică a Academiei Române.

Conferința internațională *The Secret Police and Study of Religion: Archives, Communities and Contested Memories in Central and Eastern Europe*, organizată de University College Cork, Irlanda, 18-19 martie 2021 (online).

DR. IONUȚ BILIUȚĂ – UN ISTORIC AL „SECOLULUI EXTREMELOR”

CORNEL SIGMIREAN

SE SPUNE că biografia este povestea vieții unei persoane, în cazul nostru a unui tânăr istoric, Ionuț Biliuță. Cu mențiunea că avem în vedere doar o schiță, un portret din perspectiva câtorva elemente de referință ale biografiei sale, marcată de cele două repere ale vieții omului din secolul XX, sacru și profan. A absolvit cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, specializarea Pastorală, în anul 2005. A continuat studiile printr-un masterat la Alma Mater Napocensis. Apoi un al doilea masterat, în Istorie Comparată a Europei de Est la Universitatea Central Europeană din Budapesta. În perioada septembrie 2007- aprilie 2014 a urmat studiile doctorale, la Departamentul de Istorie din cadrul aceleiași Universități Central-Europene din Budapesta, sub coordonarea profesorului Matthias Hans Riedl. Teza de doctorat, redactată în limba engleză, a susținut-o în 20 septembrie 2013, având ca subiect „Slujitorii hirotoniți ai Arhanghelului: O investigație în relația dintre Biserica Ortodoxă Română și Mișcarea Legionară în perioada interbelică (1930-1941)”. Din 2010 a urmat cursuri de doctorat în Istorie Bisericească Universală la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca, sub coordonarea Preotului Profesor Dr. Ioan Vasile Leb. Teza a susținut-o în 17 septembrie 2017, având tema: “Ortodoxie și Națiune în Sud-Estul Europei în secolul al XIX-lea (România, Grecia, Serbia)”.

IONUȚ BILIUȚĂ

În perioada studiilor doctorale la UBB a devenit asistent de cercetare, ulterior cercetător la ICSU „Gheorghe Șincai” din Târgu Mureș.

Cercetător de vocație, Ionuț Biliuță a participat la numeroase proiecte, finanțate de CNCS/UEFISCDI (2015-2017), United States Holocaust Memorial Museum (2013-2014; 2015-2017), Institutul de Istorie Contemporană din München (2015); Yad Vashem (Israel) (2020), Centrul de Cercetare Ecumenică al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu (2017-2018), New Exploratory Phase in Research in Eastern European Cultures of Dissent (NEP4DISSENT), COST Action, Group 4: “Cultural Memory of Dissent” (2019-2020); Institutul de Studii

„Un portret din perspectiva câtorva elemente de referință ale biografiei sale, marcată de cele două repere ale vieții omului din secolul XX, sacru și profan.”

Avansate al Academiei Poloneze de Științe (2021-2022) ș.a.

Ca rezultat al cercetărilor în arhivele și bibliotecile din țară și străinătate, a publicat numeroase studii în reviste și volume prestigioase din România, SUA, Anglia, etc., din care amintim: „Fascism, Race, and Orthodoxy in Interwar Transylvania: Fr. Liviu Stan (1910-1973) and the ‘Stăniloae generation’/Fascism, rasă și Ortodoxie în Transilvania interbelică: Preotul Liviu Stan și generația Stăniloae”, în *Church History: Studies in Christianity and Culture/Istoria Bisericii: Studii în Creștinătate și Cultură*, vol. 89, nr. 1 (2020), și „The Making of ‘Christian’ Transnistria: Fascist Orthodox Priests as Perpetrators, Bystanders, and Beneficiaries during the Holocaust/Crearea Transnistriei creștine: Preoți ortodocși fasciști ca agresori, observatori și beneficiari în timpul Holocaustului”, în *Holocaust and Genocide Studies* vol. 34, nr. 1 (2020), pp. 18-44, studii premiate de UEFISCDI pentru excelență în cercetare, în competiția 2020. De asemenea, articolul publicat în revista *Studii în Holocaust și genocid/Holocaust and Genocide Studies*, menționat mai sus, a fost considerat de către evaluarea internă a Editurii Universității din Oxford ca fiind unul dintre cele mai bune articole în domeniul istorie la categoria studii despre Holocaust pe anul 2020: https://academic.oup.com/journals/pages/best-of-history?fbclid=IwAR0HZCykxZ9Q96_6VHvOYyteK2h0yXCI8BUZEBRLddEitcTbN4m-BAXTtLbM.

De asemenea, studiu științific publicat în prestigioasa revistă *Contemporary European History/Istoria Europeană Contemporană* (Cambridge University Press/Editura Universității Cambridge) în ultimul număr pe acest an, cu titlul “Constructing fascist hagiographies: The genealogy of the prison saints movement in contemporary Romania/Construind hagiografii fasciste: Genealogia mișcării sfinților închisorilor în România contemporană” va reprezenta un alt punct de referință în literatura istoriei fascismului

românesc și internațional, dar și a studiilor dedicate vieții religioase, a istoriei Europei de Răsărit în general.

Remarcăm, de asemenea, studiile: „Take the Archives Out! The Case of the Orthodox Perpetrators in Contemporary Romania/Scoateți arhivele din cercetarea Holocaustului! Cazurile agresorilor ortodocși în România contemporană”, apărut în vol. editat de Adina Babeș și Ana Bărbulescu, *Borderlands: Archives, Holocaust Research, and Education/Granițe: Arhivele, cercetarea pe Holocaust și educația academică* (Editura Vernon, 2021), pp. 263-291; „Agenții schimbării: Clerul ortodox din Principatele Române de la regimul feudal la statul național”, apărut în vol. Cristian Vasile (ed.), „*Ne trebuie oameni!*” *Elite intelectuale și transformări istorice în România modernă și contemporană* (Târgoviște: Cetatea de Scaun, 2017), 27-65; „Antisemitism in Orthodox Guise: Accommodating Fascist Antisemitism with Newspaper Rhetoric in Interwar Romania/Antisemitism în haine ortodoxe: Acomodarea dintre antisemitismul fascist și retorica ziaristică în România interbelică”, publicat în *Anuarul Institutului de Cercetări Socio-Umane „Gh. Șincai” din Târgu Mureș*, 22 (2019), pp. 180-206.

Lansat pe traiectoria unei cercetări de anvergură internațională, Ionuț Biliuță a depus manuscrisul tezei de doctorat la Editura Universității Illinois-ului de Nord, afiliată mai nou prestigioasei Edituri a Universității Cornell, (una dintre cele mai bune edituri pe subiectul studiilor de istorie sud-est europeană), cu titlul *Pentru Sfânta Cruce, pentru Țară: Biserica Ortodoxă Română și Garda de Fier în România modernă*, în câteva luni urmând să vadă lumina tiparului. În paralel, Ionuț Biliuță pregătește pentru tipar, la Editura Mega, cartea cu titlul *Ortodoxie și Națiune în Sud-Estul Europei în secolul al XIX-lea din perspectiva istoriografiei bisericești (România, Grecia, Serbia)*.

Studiile istoricului Ionuț Biliuță, bazate pe o bibliografie considerabilă și mai ales pe

un bogat material de arhivă, în mare parte inedit, reprezintă o importantă contribuție la cunoașterea istoriei regimurilor totalitare, a extremei drepte din Europa de Sud-Est, în special din România; cu mențiunea că a scrie despre extrema dreaptă presupune de la început asumarea unor riscuri. În literatura de specialitate și în memorialistică circulă două opinii: că a fost o mișcare care practica asasinatul politic, violența stradală și discursul antisemit; sau că a practicat un naționalism

romantic, a fost o mișcare spirituală, al cărei obiectiv era să creeze un om nou prin suferință și sacrificiu. Dar, dincolo de asemenea aprecieri, care văd în extrema dreaptă un răspuns la decadența modernității, ca o revoltă antimodernă, dornică să stimuleze o renaștere culturală, mișcarea legionară, subliniază de fiecare dată Ionuț Biliuță, a fost o ideologie fascistă. Astfel, studiile istoricului târgmureșean reprezintă un îndemn la toleranță, la acceptarea alterității, la umanitate.

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU” TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

EUGEN PAVEL

*„Angajamentul
filologilor
clujeni de a nu
eluda tradiția
de la care se
revendică,
fiind receptivi,
în același timp,
la cerințele
modernității.”*

BENEFICIIND DE o bogată tradiție, fiind înființat imediat după Marea Unire, la 1 octombrie 1919, sub numele de Muzeul Limbii Române, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu” al Academiei Române din Cluj-Napoca continuă și astăzi marile obiective umaniste trasate de către ctitorul său în urmă cu mai bine de 100 de ani. Desigur, au fost implementate în acest răstimp mai multe proiecte noi, dar direcțiile și strategiile de cercetare gândite atunci de Sextil Pușcariu au rămas ca niște autentice linii de forță ale oricărui demers creator din sfera actuală a filologiei.

Cele două coordonate de bază ale lingvisticii tradiționale – lexicografia și dialectologia limbii române – fundamentate de Sextil Pușcariu au polarizat și în perioada contemporană preocupările lingviștilor clujeni. După ce a participat, începând din deceniul șase, la întocmirea *Dicționarului limbii române literare*, colectivul clujean de lexicologie și lexicografie română a fost angrenat la elaborarea monumentalului *Dicționar al limbii române*, lucrare care a presupus o strânsă colaborare cu institutele similare din București și din Iași. La Cluj au fost elaborate, în deceniile care au urmat, opt volume, respectiv cele corespunzătoare literelor

O, R, T, Ț, U și, mai apoi, volumul al doilea din litera L, precum și, integral, literele K și Q (publicate în volum împreună cu litera J). Ca urmare, în 2010, s-a încheiat publicarea seriei noi a *Dicționarului*, cuprinzând partea nefinalizată sub redacția lui Sextil Pușcariu. Începând din 2011, a fost reluată seria veche a *Dicționarului Academiei*, la Cluj-Napoca urmând a se redacta literele F–J. Există, așadar, premisele ca în următorul deceniu să avem pe masă o nouă ediție modernă și reprezentativă a *Dicționarului tezaur*, operă de referință a oricărei culturi aflate la maturitate.

În domeniul lexicografiei bilingve consemnăm publicarea la Editura Academiei Române, în 2010–2011, a unui masiv *Dicționar maghiar-român*, în două volume. O nouă ediție revăzută și adăugită a *Dicționarului român-maghiar*, apărut inițial în 1964, se află în prezent în faza de revizie, urmând a fi lansată în anul viitor.

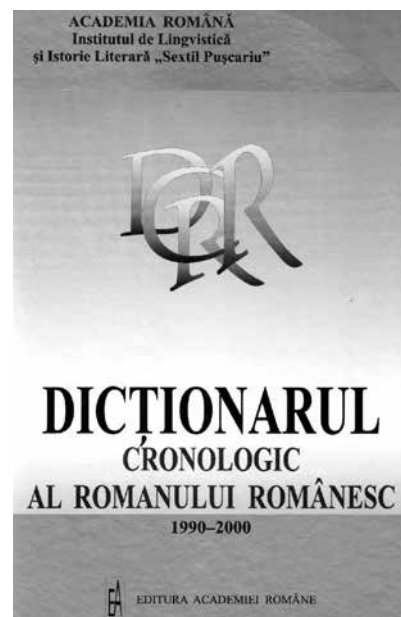
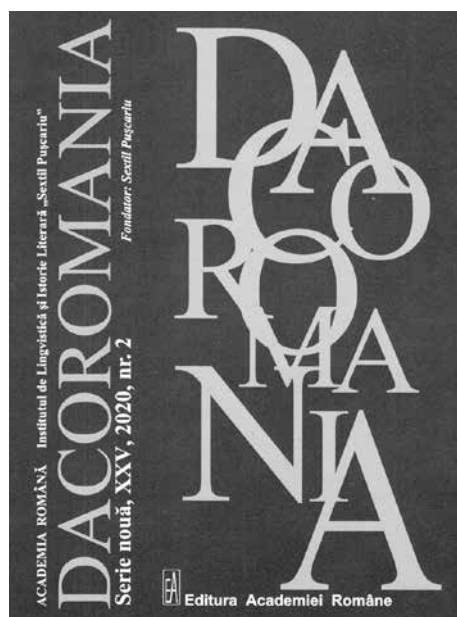
Cea de-a doua direcție majoră de cercetare, cu un remarcabil ascendent interbelic, și anume dialectologia și geografia lingvistică, s-a axat pe reluarea muncii de prelucrare a materialelor din *Atlasul lingvistic român*, fiind publicate șapte volume neinterpretative și patru interpretative din ALR II, serie nouă. Tot în ultimele decenii au mai văzut

lumina tiparului 14 volume din *Atlasul lingvistic român, pe regiuni*, consacrat graiurilor românești din Maramureș, Banat, Transilvania și Crișana, proiect care se va încheia în următorii ani. În aceste zile a fost predat la Editura Academiei Române volumul VI (ultimul) din *Atlasul lingvistic român, pe regiuni. Banat*, care cuprinde material lingvistic necartografiat, rezultat în urma chestionarelor generale. Notăm că în acest an au mai apărut două volume din *Atlasul lingvistic român. Graiurile dintre Morava, Dunăre și Timoc*, care oferă prețioase fapte de limbă pentru definirea romanității din Serbia orientală. Dialectologii clujeni participă, în calitate de anchetatori și coautori, la realizarea a încă două proiecte științifice internaționale: *Atlasul limbilor Europei* și *Atlasul lingvistic romanic*. În paralel, au fost demarate editarea integrală și digitizarea textelor dialectale din arhiva *Atlasului lingvistic român I și II* (anchetele Sever Pop și Emil Petrovici), precum și lucrările la *Noul atlas lingvistic român online. Dacoromâna de vest*.

Cercetările de toponimie și onomastică s-au concretizat prin publicarea unui volum din *Tezaurul toponimic al României. Transilvania*, dedicat județului Sălaj, precum și a monografiilor unor bazine hidrografice din Podișul Transilvaniei. Sunt în pregătire alte volume consacrate toponimiei din cuprinsul județului Cluj și de pe Valea Arieșului.

Filologii clujeni au participat la editarea *Bibliei de la Blaj*, apărută în 2000, și a *Bibliei Vulgata* a lui Petru Pavel Aaron, din 2005, ambele în colaborare cu Institutul de Istorie „G. Bariț”. Un volum reprezentativ din *Operele* lui Ion Budai-Deleanu a fost publicat în 2011 în colecția „Opere fundamentale” a Fundației Naționale pentru Știință și Artă. Unul dintre proiectele de anvergură a fost, totodată, antologia *Școala Ardeleană*, din care au apărut, în 2018, patru volume masive în colecția „Opere fundamentale” a Fundației Naționale pentru Știință și Artă. Apreciată pentru acuratețea filologică și reîntoarcerea la surse, crestomația a fost distinsă cu Pre-

miul „Perpessicius” al Muzeului Național al Literaturii Române, precum și cu Premiul „Timotei Cipariu” al Academiei Române, acordat exclusiv lucrării. Nu poate fi omisă nici colaborarea la *Enciclopedia literaturii române vechi* (2018), realizată sub egida Institutului de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, lucrare distinsă recent cu Premiul „Titu Maiorescu” al Academiei Române. În prezent, se lucrează la ediția a doua revăzută și adăugită a antologiei *Școala Ardeleană*, precum și la *Corpusul însemnărilor vechi românești din Transilvania*.

În același spirit emulativ, Departamentul de istorie literară al Institutului „Sextil Pușcariu” s-a implicat, în ultimii ani, în elaborarea unor lucrări lexicografice de amplitudine, precum *Dicționarul cronologic al romanului românesc de la origini până la 1989*, *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România de la origini până la 1989*, *Dicționarul cronologic al romanului românesc. 1990–2000* și *Dicționarul cronologic al romanului tradus în România. 1990–2000* (online), ultimul apărut în 2017. În prezent, aducerea la zi a acestor veritabile instrumente de lucru se desfășoară cu o ritmicitate de bun augur. Astfel, în 2022 va fi publicată ediția a doua revăzută și adăugită a *Dicțio-*

narului cronologic al romanului românesc de la origini până în anul 2000. De asemenea, istoricii literari clujeni au colaborat la realizarea celor șapte volume din impunătorul *Dicționar general al literaturii române*, coordonat de academicianul Eugen Simion, fiind coopțați, în momentul de față, la pregătirea ediției a II-a revizuite în opt volume care se va finaliza în acest an. Un *Dicționar analitic al culturii critice românești*, care va surprinde prin unghiul inedit de tratare, este unul dintre proiectele care vor prinde contur în perioada următoare.

Această imagine sintetică asupra unor programe academice de mare prestanță științifică, cuprinzând teme fundamentale sau prioritare, ar fi incompletă dacă nu am menționa și alte modalități de valorificare a rezultatelor cercetărilor de specialitate. Avem în vedere, în primul rând, publicațiile editate aici, între care „Dacoromania”, serie nouă, care apare bianual la Editura Academiei Române, începând din 1994, în continuarea seriei vechi a „Dacoromaniei”, precum și a revistei „Cercetări de lingvistică” (1956–1993), fiind indexată în mai multe baze de date internaționale. De asemenea, Institutul îngrijește o publicație bianuală în limba maghiară, intitulată „Nyelv-és Irodalomtu-

domány Közlemények” (Studii și cercetări de lingvistică și istorie literară), care apare, tot sub egida Editurii Academiei Române, din anul 1957. De remarcat că în 2014 a fost lansată și o publicație anuală online, „Dacoromania litteraria”, editată sub auspiciile Filialei Cluj a Academiei Române și ajunsă la volumul VII. În fine, Institutul este gazda periodică, din doi în doi ani, a unor manifestări științifice de anvergură, între care se înscrie Simpozionul Internațional de Dialectologie, ajuns în 2020 la a XIX-a ediție, lucrările sale fiind publicate cu regularitate în volum. Și-rul manifestărilor cu un impact deosebit este

completat, începând din 2013, prin Conferința Internațională „Zilele Sextil Pușcariu”, cu ritmicitate bienală (între 9–10 septembrie 2021 s-a desfășurat a V-a ediție), actele acesteia fiind reunite în noua publicație serială de tip *proceedings* „Caietele Sextil Pușcariu”. De precizat că toate aceste publicații pot fi accesate și online.

Dincolo de factologia inherentă a acestor date, rămâne ca un bun câștigat angajamentul filologilor clujeni de a nu eluda tradiția de la care se revendică, fiind receptivi, în același timp, la cerințele modernității.

„DACOROMANIA” – O PUBLICAȚIE CENTENARĂ

EUGEN PAVEL

„M-a cuprins
mirarea față
de ce elan
rodnic, ce
perspectivă
largă se vădesc
într-însa.
Acum, într-
adevăr, există
o Românie
Mare și din
perspectiva
științei.”

DUPĂ CE în 2019 am celebrat la Institutul „Sextil Pușcariu” o sută de ani de la înființarea Muzeului Limbii Române, vom marca acum un nou centenar, cel al revistei „Dacoromania”, devenită o carte de vizită elocventă a școlii lingvistice clujene. Cum s-a născut această publicație filologică de excepție, care și-a câștigat, în scurt timp, renumele de „cel mai bun periodic de specialitate al epocii”, după expresia de mai târziu a lui Iorgu Iordan?

Fondatorul Muzeului și, în același timp, al revistei „Dacoromania”, Sextil Pușcariu, se formase în mediul academic occidental, atât de dinamic la sfârșitul secolului al XIX-lea. Studiind la Leipzig, unde ajunge discipolul lui Gustav Weigand, apoi la École Pratique des Hautes Études din Paris, cu Gaston Paris, Antoine Meillet și Jules Gilliéron, precum și la Viena, cu W. Meyer-Lübke, el cunoaște îndeaproape rigorile muncii științifice de anvergură. Încep tot acum colaborările sale la publicații de prestigiu, precum „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache zu Leipzig”, „Literaturblatt für germanische und romanische Philologie”, „Zeitschrift für romanische Philologie”, „Kritischer Jahresbericht über die Fortschritte der romanischen Philologie” sau „Zeitschrift für vergleichende Literaturgeschichte”. Modelul unei reviste științifice solide era ușor de a fi intuit și preluat. Analogia, după titlu, cu celebra revistă „Romania”, fondată în 1872 de Paul Meyer și Gaston Paris, părea evidentă, lucru confirmat de Pușcariu mai târziu.

Primul număr al „Dacoromaniei” era încheiat în iunie 1920, dar tipărirea unui

volum impunător de 614 pagini va decurge greoi la Institutul de Arte Grafice „Ardealul” din Cluj, cu o întârziere de peste un an, așa cum se specifică în raportul administrativ publicat la sfârșitul primului număr. Astfel că pe genericul primei apariții a „Buletinului Muzeului Limbei Române” va fi înscris 1920-1921, volumul, închinat memoriei lui Petru Maior, deschizându-se cu portretul cărturarului de la moartea căruia se împliniseră în 14 februarie 1921 o sută de ani. Așa cum va nota Pușcariu în *Memorii*, „botezul” revistei va fi serbat abia în 12 decembrie 1921. Conducerea revistei îi va aparține exclusiv lui Sextil Pușcariu până la vol. IX, din 1936-1938. La vol. X, din 1941-1943, Puș-

cariu este menționat ca fondator, iar pe contrapagină se anunță un comitet de direcție, format din G. Giuglea, Șt. Pașca, E. Petrovici, Al. Procopovici, S. Pușcariu. În ultimul volum, XI, din 1948, figurează ca directori Șt. Pașca și E. Petrovici.

Programul anuarului din numărul inaugural este expus în editorialul semnat de Sextil Pușcariu, intitulat *Muzeul Limbei Române*, în care, după enumerarea unor articole din „statutele” Muzeului, sunt trasate o serie de linii directoare pentru noile instituții aflate la început de drum. Având un profil preponderent lingvistic și filologic, revista își propunea să găzduiască în cuprinsul ei studii, „mai ales de natură metodică și principiară, material și notițe”, cu o adresabilitate directă „pentru specialiști și pentru toți cei ce se ocupă cu studiul limbei și literaturii noastre”. De altfel, în statutele Muzeului, prezentate în premieră în „Gazeta oficială” a Consiliului Dirigent, nr. 87, din 10 februarie 1920, editarea unei publicații periodice era prevăzută în mod special (art. 4, lit. d).

Unul dintre viitorii colaboratori de bază, Constantin Lacea, salutând apariția primului volum al „Dacoromaniei”, surprindea în revista „Transilvania” din 1922 necesitatea unei reviste de acest gen, care să suplinească golurile de informare și să ofere noilor generații de filologi posibilități reale de afirmare: „În împrejurările de astăzi, când o revistă de specialitate ne lipsește, când filologul numai cu mare greutate se poate pune la curent cu ce a apărut în specialitatea sa, mai ales în străinătate, și când pe unii dintre filologi valurile războiului i-au ținut departe de masa lor de scris și de bibliotecă, apariția unui buletin filologic e un eveniment de o deosebită importanță, care va face bucurie tuturor cărturarilor de bine, chiar dacă nu vor găsi în el întotdeauna soluțiuni, ci numai indicații și material nou, care, pus în circulație, deșteaptă în cercetători interesul pentru probleme care merită să fie discutate”.

Deși a apărut, cu unele intermitențe, între anii 1921–1948, „Dacoromania” și-a conținut, prin cele 11 volume tipărite, respectiv

2		GAZETA OFICIALĂ	
somajune și anume deosebit despre acle, crii su salidific prescrierile legale, și deosebit despre acela crii via a li pene crii su gien d registru fimele comerciale in baza accei crii circulr. Cluj, la 25 Ianuarie 1920. No. 1833-19 e Pres. iust. <u>Reserțul cultilor și al instruiunilor publice.</u> Muzeul limbei române. Art. 1. — Se înființează cu zim de 1 Octom vrie 1919 un Muzeu al limbei române pe lângă Universitatea din Cluj, adăpostit în casa anume cumpărată spre acest scop de Consiliul Dirigent în strada Elisabeta No. 23 și care intră în proprietatea Universității române din Cluj. Art. 2. — Scopul acestui Muzeu al limbei române este: a) Să deșere și prelucrare științifică a me riului lexicografic al limbei române din toate tim purile și din toate regiunile locuite de Români; b) Pregătirea de studii și lucrări speciale în vederea unificării limbei literare, și a terminologiei tehnice și speciale în toate limbile române; c) Dezvoltarea interesului obște pentru studiul și cultivarea limbei române; d) Pregătirea de filologi români. Art. 3. — Spre ajungerea acestui scop, Muzeul limbei române va avea dreptul: a) Să intre în corespondență directă cu toate autoritățile din țară și cu instituțiile strine similare; b) Să primească donațiuni, care vor fi întru buințe exclusiv pentru scopurile științifice ale Mu zeului și să imprumute spre studiere sau publicare orice manuscrise, documente, tipărituri sau obiecte de muzeu; c) Să delege pentru studii științifice în biblio tecele, arhivele, muzeele sau coștăle din țară și străinătate cercetători preștiți, cărora le dă mijlo cele materiale pentru aceste cercetări. Art. 4. — Lucrările Muzeului limbei române pot cuprinde orice număr și filologie române. În deo sebi se va face a) Extragerea pe fișe și codarea întruzeul material lexicografic al limbei române după silabe și conșonanțe; b) Înființarea unei biblioteci de specialitate că se poate de comoleți: c) Indrumarea de studii dialectale și lexicogra fice prin adunarea de material la fete locului, prin chestiunare trimise în toate jmurile românești și prin îndrumarea specialiștilor la cercetare; d) Publicarea de monografi, dicțione și speciale, glosare, hărți lexicale, studii, bibliografii, scrieri de		popularizare și editarea unei publicații periodice, care va fi „Buletinul Muzeului limbei române”; Art. 5. — Conducerea lucrărilor Muzeului limbei române o are direcțională, care este studierii pomei cadre de limba și literatură române de la Univer sitatea din Cluj. El înființează direct la sfârșitul fiecărui an prești, Reserțul Cultilor și Instrucțiunilor publice un reputat omniunță asupra lucrărilor făcute și asupra sumelor cheltuite. Directorul are locuință în natură, încălțită și luminată în eteal prim al edificiului Muzeului. De ordnii lui asculă servitorii Muzeului, care are drepturile unei ordnii de stat și are retribu țiile prevăzute în Tabelul D. din „Normele de salariizare” stabilite de Consiliul Dirigent. Art. 6. — Colaboratorii stabili ai directorului sunt secretarii și costodile Muzeului. Diurna lui este de 400 Lei pe lună. Costodile îngrijeste de colecțiile și bibliotecă Muzeului, precum și de aranjarea, catalogarea și codarea materialului de fișe. Diurna lui este de 300 Lei lunar. Lui i se dau două ajutoare pentru coteșarea, coteșarea și aranjarea fișelor, care vor primi câte 200 Lei lunar. Art. 7. — Directorul și personalul științific al Muzeului limbei române nu pot fi destituiți decât în urma unor fapte incorecte sau în urma unui refuz consentit de a lua parte la lucrările Muzeului. Art. 8. — Pentru alcătuirea Muzeului, editării, lucărării, cumpărarea unei biblioteci începătoare, material de catalogare, de fișe, de scris, etc. se pre vede o sumă înălțată de una sută mii de Lei, care servește ca fond permanent al Muzeului. Art. 9. — Bugetul anual al Muzeului este de patruzeci de mii Lei, din care se vor acoperi: a) Diurnele și lafele personalului științific, ajutoarelor și a servitorilor; b) Cheltuielile de întreținere a edificiului, încăl țării și luminării; c) Tipăriturile și publicările; d) Materialul de scris, deservant, plămă, foto grafii, hărți, cheltuieli de expediție etc.; e) Retribuțiile celor înștrăinți cu studii spe ciale și cu cercetări dialectale și etimologice de știin ță Primii; f) Bibliotecă și colecțiuni; Art. 10. — Pentru publicarea Muzeului se sta bilesc următoarele retribuițiuni: Pentru o creșă de tipar 100 Lei anual și 50 Lei conducătorului publicației (directorul sau secre tarul Muzeului, care dă „bon de imprimare”). Actual primile 50 exemplare amărit din lu crările, scrie, iar din articolele publicate în Buletin 50 exemplare tane aspuș.	

13 tomuri masive (volumele IV și X fiind concepute în două părți), însumând 9.050 de pagini, o notorietate impozantă, fiind considerată „cea dintâi și cea mai importantă publicație periodică de lingvistică apărută în această perioadă” (Dimitrie Macrea). Domeniile frecvente precum lingvistica generală, istoria limbii române, fonetica și fonologia, lexicologia, semantica, onomastica sau dialectologia vor fi secondate de cercetările de filologie și de istorie literară sau de etnologie și folcloristică, perimetrul de cuprindere al anuarului lărgindu-se considerabil. Vor fi tipărite studii aprofundate, cu o tentă monografică, recenzii și „dări de seamă” de aceeași amplitudine, al căror număr este impresiionant pentru cercetătorul de astăzi. Parcurgem, astfel, în volumul II 80 de recenzii, 96 în volumul IV, partea a II-a, iar în volumul VII, 106 recenzii. Sunt inserate pagini atractive de etimologii sau de notițe lexicografice, precum și informații bibliografice asupra scrierilor de lingvistică, de filologie și de istoria literaturii, publicate în țară și în străinătate între anii 1921 și 1944. Aceste referințe sunt prezentate, începând cu volumul II, în cadrul unei rubrici aparte, apărută sub diferite titluri: *Revista periodicelor*, *Biblio-*

grafia periodicelor, Bibliografia publicațiilor, Bibliografia publicațiilor privitoare la limba română. Titularii rubricii informative atât de utile sunt, de regulă, N. Georgescu-Tistu și Ion Breazu, cărora li se alătură Ion Chinezu sau Lia Pușcariu-Manoilescu. O rubrică specială, *Pe marginea cărților*, va fi inițiată de fondator, începând din volumul IV, partea a II-a, susținută până la volumul IX – un jurnal de lector dezinhbat, scris de Pușcariu din convingerea că „o critică «impresionistă» poate fi de folos, când ea e întemeiată pe o experiență îndelungată”.

O succintă trecere în revistă a colaboratorilor permanenți ne relevă numele unor cunoscuți lingviști, filologi și istorici literari, dintre care mulți s-au afirmat chiar în paginile acestei publicații. Printre cei mai prodișioși autori, cu mai multe articole în același număr, îl întâlnim la început pe Vasile Bogrea, dispărut prematur, eruditul „scânteietor”, cum îl va caracteriza tot Sextil Pușcariu. Ne referim, în continuare, la Nicolae Drăganu, „scrupulosul descoperitor de amănunte”, în viziunea memorialistului Pușcariu, apoi la restul pleiadei de muzeiști (termen generic atât pentru membrii propriu-ziși ai Muzeu-

lui, cât și pentru colaboratorii apropiați), între care Theodor Capidan, George Giuglea, Constantin Lacea, Ștefan Pașca, Ion Mușlea, Emil Petrovici, Sever Pop, D. Popovici, Ion Breazu, Al. Procopovici, Ștefan Bezdechi, Petre Grimm, având în centru figura dominantă a lui Sextil Pușcariu. Un tablou de epocă aniversar surprinde imaginea acestui nucleu de cercetare atât de viu. În continuare, din ultima generație de membri ai Muzeului publică în revistă Dimitrie Macrea, devenit apoi monograful muzeiștilor, urmat în final de Vladimir Drimba, Mircea Zdrenghia, Romulus Todoran, Liviu Onu, Iosif Pervain (alias I. Verbină) și Ioan Pătruș. Se mai regăsesc, în sumarul revistei, cercetători și din alte centre din țară: Vasile Grecu, Petre Cancel, Eugen Herzog, Grigore Nandriș, Iorgu Iordan. Vor publica, în unele numere ale revistei, specialiști și din alte ramuri, unii nelipsiți de la ședințele de comunicări din muzeu, printre care istoricii Silviu Dragomir și Constantin Daicoviciu, epigrafistul filolog I. I. Russu, botanistul Alexandru Borza, medicul Valeriu Bologa sau geograful și etnologul Romulus Vuia. Lista autorilor poate fi, desigur, extinsă, printre aceștia numărându-se savanți străini, precum cunoscutul romanist W. Meyer-Lübke (prezent în volumele II, III și IV), Leo Spitzer, Petar Skok (ambii colaborând, printre altele, la rubrica disputată de *Etimologii*), Carlo Tagliavini (cu o prezență remarcabilă în volumele III și IV) și Giandomenico Serra, semnătura italianistului din urmă, aflat temporar la Cluj, fiind regăsită în 11 din cele 13 tomuri ale „Dacoromaniei”. Nu întâmplător, revista își trecuse în palmares, în 1926, premiul Societății de Lingvistică din Paris pentru „cea mai bogată publicație de limbă romanică”.

O asemenea revistă de înaltă ținută academică nu se putea ivi, așadar, decât într-un mediu propice, stimulat pentru creația științifică. Un astfel de ferment de dezbatere și analiză constructivă l-au constituit ședințele săptămânale de comunicări de la Muzeu, un autentic filtru pentru majoritatea studiilor

din revistă, despre care Sextil Pușcariu spunea, într-un articol comemorativ prilejuit de dispariția lui Nicolae Drăganu, că aceste schimburi de idei au generat o „adevărată emulație între noi, care a produs volumele «Dacoromaniei» și cele publicate de cei mai mulți dintre noi la Academia Română”.

Ecourile pe care le-a stârnit în lumea științifică publicarea fiecărui număr al „Dacoromaniei” au fost puternice, majoritatea revistelor mari din țară și din străinătate dedicându-i semnalări și recenzii elogioase. Vom reține doar opiniile exprimate de câțiva romaniști de marcă, printre care Mario Roques, care scria în revista „Romania”, nr. 192, din 1922: „Tous nos souhaits de longue durée vont à cette entreprise et notamment à la revue où nous voudrions voir réunies les recherches linguistiques encore trop rares, mais aussi malheureusement trop dispersées en Roumanie” (trad.: „Toate năzuințele noastre pe termen lung se îndreaptă către această inițiativă și, în special, către revista în care am dori să vedem reunite cercetările lingvistice încă atât de rare, dar, de asemenea, din păcate, atât de dispersate în România”). La rândul său, W. Meyer-Lübke, devenit colaborator al „Dacoromaniei”, îi consacră o prezentare substanțială în anuarul „Zeitschrift für romanische Philologie”, din 1923, remarcând prestanța științifică a noii publicații lingvistice: „Unter Pușcarius zielbewusster Leitung erscheint in Rumänien eine neue wissenschaftliche Zeitschrift, die der Erforschung der rumänischen Sprache und Literatur gewidmet ist, und die an Vielseitigkeit des Inhalts wie an dem innern Gehalt der einzelnen Artikel den höchsten Anforderungen entspricht” (trad.: „Sub atenta conducere a lui Pușcariu apare în România o nouă revistă științifică, dedicată cercetărilor de limba română, și care întrunește cele mai înalte cerințe în privința diversității conținutului, precum și a ținutei științifice a fiecărui articol în parte”). În aceeași publicație de romanistică de la Halle, lingvistul Ernst Gamillscheg, profesor la Universitatea din

Berlin, saluta, în 1928, în următorii termeni noile apariții din „Dacoromania”: „Klausenburg ist heute dank dem Wirken Sextil Pușcarius zum Zentrum der Erforschung des Rumänischen geworden. Was hier in den beiden zu besprechenden gewaltigen Bänden an wissenschaftlicher Arbeit aufgespeichert ist, *übertrifft* noch die Erwartungen, die man bei Erscheinen des ersten Bandes hegen konnte” (trad.: „Clujul a fost plasat în zilele noastre, prin strădaniile lui Sextil Pușcariu, în centrul cercetării limbii române. Munca științifică teaurizată în cele două volume pe care le discutăm aici întrece cu prisosință așteptările pe care și le-ar fi putut face cineva la apariția primului volum”).

O încheiere potrivită pentru acest excurs istoriografic aniversar mi se pare a fi însă reproducerea unui pasaj dintr-o scrisoare adresată lui Sextil Pușcariu, de la Graz, de celebrul lingvist german Hugo Schuchardt în 28 februarie 1922, aflată în colecția Institutului de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, în care se face elogiul revistei clujene. Redau o secvență: „Aber schon ein Durchblättern der «Dacoromania» wie ich es gestern vornahm, lässt mich erkommen welche fruchtbare Initiative, welche weite Umblick sich hier offenbar. Ja wahrlich nun gibt es auch in wissenschaftlichen Sinn ein Großrumänien” (trad.: „Dar de cum mi-am îngăduit răgazul să răsfoiesc ieri «Dacoromania», m-a cuprins mirarea față de ce elan rodnic, ce perspectivă largă se vădesc într-însa. Acum, într-adevăr, există o Românie Mare și din perspectiva științei”).

Această retrospectivă asupra unei publicații cu un parcurs atât de încărcat de semnificații pentru cercetarea umanistă românească nu și-a propus decât să readucă în actualitate tradițiile unei școli lingvistice unanim recunoscute. Ca legatară simbolică a moștenirii filologice a lui Sextil Pușcariu, generația actuală de cercetători clujeni încearcă, prin noua serie bianuală a „Dacoromaniei”, să preia și să continue orizonturile deschise de publicația omonimă în urmă cu un secol.

INSTITUTUL DE SPEOLOGIE „EMIL RACOVITĂ”

– COMPARTIMENTUL CLUJ-NAPOCA

„Studiile ISER din ultimii 30 ani au purtat cercetătorii pe mai multe continente – Europa, America, Asia și, pentru prima oară de la expediția lui Racoviță din 1897-1899, în Antarctica (2016).”

INSTITUTUL DE Speologie Emil Racoviță (ISER) este cel mai vechi centru de cercetare dedicat studiului și explorării peșterilor din lume.

ISER a luat ființă la inițiativa lui Emil Racoviță, ca organizație de cercetare de sine-stătătoare în cadrul nou-înființatei Universități a Daciei Superioare. În 1920, la solicitarea Consiliului Dirigent al Transilvaniei, Banatului și ținuturilor românești din Ungaria, Emil Racoviță decide să revină în țară ca fondator, director și cercetător al Institutului de Speologie, poziție pe care a păstrat-o până la moartea sa, în 1947. La data înființării ISER, Emil Racoviță era unul din cei mai cunoscuți biologi din Europa, membru marcant al Expediției Antarctice Belgiene din 1897-1899, director adjunct al Institutului Oceanologic Arago și fondator al unei noi științe – Biospeologia. Pe parcursul celor peste 100 de ani de existență, ISER a avut o istorie aparte, trecând prin mai multe reorganizări și schimbări ale afilierii ordonate politic, păstrându-și de fiecare dată viziunea și misiunea de cercetare a carstului și peșterilor. Ultima modificare a statului datează din anul 1990, an în care ISER a devenit (pentru a doua oară în istoria sa!) institut de cercetare al Academiei Române.

Istoria ISER poate fi împărțită în trei mari perioade: perioada interbelică (1920-1940), perioada 1940-1990 și perioada de după 1990. Între 1920 și 1940, Emil Racoviță a pus bazele cercetării carstului din România și continuarea studiilor similare din Europa

și Africa. Fondarea unui institut nou, dedicat exclusiv peșterilor, a dus la o emulație deosebită în domeniu, Clujul fiind în acea perioadă centrul internațional al investigațiilor speologice, cu cercetători din mai multe țări lucrând în România și organizând expediții internaționale pe mai multe continente. După debutul celui de-al Doilea Război Mondial și în perioada imediat următoare, ISER a trecut printr-o perioadă dificilă din punct de vedere organizațional, marcată de decesul fondatorului și reorganizare succesivă a instituțiilor tutelare (universitățile clujene, Ministerul Învățământului, Academia Română). Speologii institutului au lucrat continuu în acea perioadă, asigurând păstrarea instituției în spațiul original (inclusiv prin utilizarea statului de consul elvețian de către directorul adjunct din perioada interbelică, P. A. Chappuis) și menținerea memoriei instituționale care a permis relansarea activității la începutul anilor '50. Perioada regimului comunist a fost una de consolidare a activității și mai puțin de avans științific. Activitățile din acea perioadă au pus bazele resursei de date științifice, cunoștințe și personal care au favorizat poziționarea după 1990 a ISER ca unul din centrele de referință la nivel internațional pentru studierea carstului și peșterilor.

Dacă activitățile ISER din perioada interbelică aveau ca obiectiv studierea faunei peșterilor, după 1950 acestea s-au diversificat treptat, incluzând studii de geomorfologie, hidrologie, climatologie, paleoclima-

tologie și paleontologie. Studiile ISER din ultimii 30 ani au purtat cercetătorii ISER pe mai multe continente – Europa, America de Nord, America de Sud, Asia și, pentru prima oară de la expediția lui Racoviță din 1897-1899, în Antarctica (2016). Printre cele mai importante rezultate ale acestor expediții și studii sunt:

1. Descoperirea uneia dintre cele mai vechi rămășițe de om modern (*Homo sapiens*) din Europa (în Peștera cu Oase) și punerea în evidență a încrucișării dintre aceștia și oamenii de Neanderthal.
2. Descoperirea celor mai vechi urme de pas ale Omului de Neanderthal (*Homo neanderthalensis*) din lume, în Peștera Ghețarul de la Vârtoș.
3. Studiarea celui mai vechi și masiv ghețar de peșteră din lume, în peștera Ghețarul de la Scărișoara. Acest ghețar are o poziție aparte în istoria ISER – Emil Racoviță a vizitat peștera de mai multe ori în anii '20 și a considerat-o o potențială "mină de aur științific", Comisia Monumente-

lor Naturii înființată la propunerea lui clasificând-o ca primul monument al naturii din România. În gheața din această peșteră au fost identificate zeci de specii de bacterii și fungi care au supraviețuit blocate în gheață mii de ani, fiind readuse la viață în laborator, oferind o imagine unică asupra vieții microbiene din trecut.

În prezent, cercetătorii ISER Cluj-Napoca lucrează pe mai multe continente, investigând fauna subterană, procesele geomorfologice și hidrologice din peșteri, sursa poluării prezente și din trecut a mediului, dinamica climatului, posibilitățile de adaptare a speciilor faunistice la medii de viață extreme, istoria populațiilor și societăților umane din ultimii 50000 de ani. Pentru aceste activități, cercetătorii ISER au obținut finanțări importante la nivel național și internațional de la guvernele român, norvegian, maghiar, francez etc, de la Uniunea Europeană, Uniunea Internațională de Speologie, Agenția Internațională pentru Energie Atomică, Europlanet.

Mandibula specimenului Oase 1, una din cele mai vechi rămășițe de *Homo Sapiens* din Europa (Trinkaus et al., 2003).

Sala Mare a Peșterii Ghețarul de la Scărișoara.

Blocul de gheață vizibil în prim-plan are peste 25 m grosime și o vechime de ca. 10000 de ani (foto Aurel Perșoiu).

Pauză de masă într-o zi obișnuită de lucru (foto Yorgos Sotiriadis).

OBSERVATORUL ASTRONOMIC AL FILIALEI CLUJ-NAPOCA A ACADEMIEI ROMÂNE

ALEXANDRU POP, VLAD TURCU

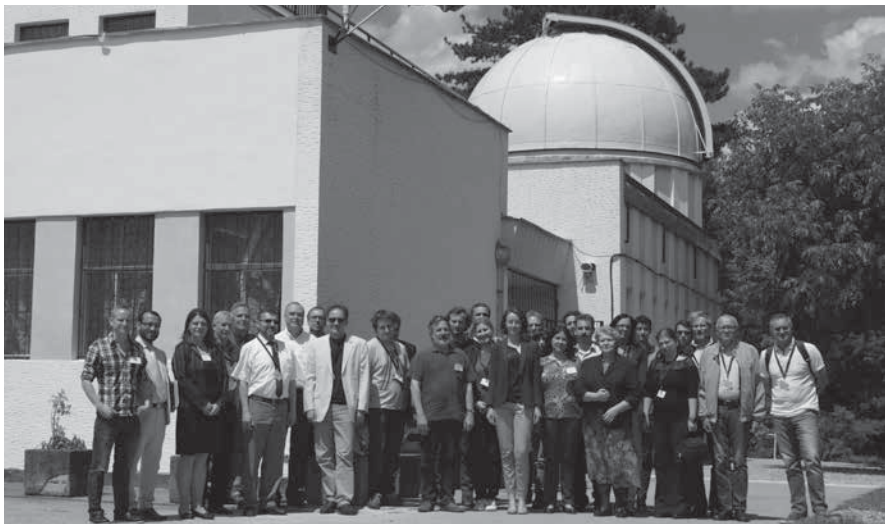
COLECTIVUL DE cercetători al Observatorului Astronomic al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române a fost înființat în anul 1951. Succesiv, el este transferat în cadrul Universității Babeș-Bolyai din Cluj, în 1961, respectiv în cadrul Centrului de Astronomie și Științe Spațiale al Institutului Central de Fizică, în anul 1977. Din anul 1990 colectivul de cercetători se constituie în Observatorul Astronomic al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române (prin H.G. 211/03.03.1990), fiind totodată unitate afiliată Institutului Astronomic al Academiei Române.

Cercetarea din cadrul Observatorului Astronomic al Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române se desfășoară în câteva direcții specifice ale astronomiei, astrofizicii și cercetărilor spațiale, devenite deja tradiționale încă din anii '50. Astfel, studiile de mecanică cerească, astronomie dinamică și dinamică spațială s-au dezvoltat în conexiune cu cercetarea observațională a mișcării sateliților artificiali ai Pământului și cu problematica dinamicii sistemelor stelare binare. Urmând preocupărilor inițiale din perioada interbelică privind fotometria astronomică, studiile din domeniul astrofizicii s-au focalizat pe cercetarea stelelor variabile (pulsante și sisteme binare cu eclipse). Menționăm aici rezultatele teoretice semnificative obținute de Dr. Ioan Todoran în cercetarea mișcării

apsidale și în studierea problemei restrânse a celor trei corpuri în sisteme stelare binare. Acestea au fost obținute simultan cu o activitate observațională remarcabilă în domeniul fotometriei stelelor variabile. Dr. Tiberiu Oproiu a avut contribuții importante în domeniul observării sateliților artificiali ai Pământului, al studierii mișcării acestora și cel al mecanicii cerești, iar din anul 1990, a devenit conducător de doctorat în cadrul Institutului Astronomic al Academiei Române.

Anii '90 au marcat o nouă etapă în activitatea de cercetare a Observatorului Astronomic atât prin aprofundarea și diversificarea preocupărilor existente, cât și prin înnoirea instrumentației și a tehnicii observaționale. Cercetările asupra corpurilor cerești au

„Studiile de mecanică cerească, astronomie și dinamică spațială s-au dezvoltat în conexiune cu cercetarea observațională a sateliților artificiali ai Pământului și dinamica sistemelor stelare binare.”

beneficiat de aportul adus de achiziționarea de telescoape computerizate echipate cu camere CCD/CMOS astronomice.

Aceasta a permis descoperirea în anul 2008 a pulsațiilor de mică amplitudine ale componentei primare a sistemului binar Y Leonis. Precizia observațională crescută a permis participarea la campanii internaționale de observații asupra fenomenelor mutuale ale sateliților planetelor Jupiter și Saturn (campaniile PHEMU și PHESAT), precum și a unor stele variabile (Y Camelopardalis, proiectul DWARF, proiectul Northern TESS targets).

Au fost adoptate și dezvoltate metode riguroase destinate analizării și interpretării fenomenelor de variabilitate stelară. În acest sens au fost dezvoltate metode originale de investigare a tendințelor și semnalelor periodice de mică amplitudine în serii de timp astronomice zgomotoase, urmărindu-se atât detecția, cât și estimarea detectabilității acestora prin intermediul simulărilor Monte Carlo. O preocupare constantă a fost aceea de detectare a posibilor companioni invizibili ai stelelor variabile. A fost abordată dezvoltarea

cadrului teoretic necesar studierii fenomenelor de modulație care se manifestă în variabilitatea stelară. Modelarea curbelor de lumină ale stelelor pulsante, cuantificarea formei acestora și studiul eventualei variabilități a formei acestor curbe au fost, de asemenea, abordate.

Aplicarea tehnicilor observaționale (astrometrice și fotometrice) și computaționale moderne a fost extinsă și în domeniul studierii corpurilor cerești din apropierea Pământului: sateliți artificiali, deșeuri spațiale, asteroizi. Aceasta a permis abordarea unor direcții de mare actualitate în cadrul sub-programelor Agenției Spațiale Europene (ESA): *Space Surveillance and Tracking* (SST) și *Near Earth Objects* (NEO). Adoptarea Deciziei nr. 541 din 2014 de către Parlamentul European a permis constituirea unui cadru de lucru pentru supraveghere și urmărire spațială (SST) prin înființarea unui consorțiu european (EUSST) cu obiectivul principal de a constitui o rețea de senzori specifici și de a furniza servicii pentru protejarea infrastructurii spațiale critice și a populației. În prezent, România participă în Consorțiul

EUSST alături de: Franța, Germania, Italia, Polonia, Portugalia și Spania. Sensorii optici dezvoltati în cadrul Observatorului Astronomic Cluj-Napoca (AROAC) contribuie activ la furnizarea de date observaționale pentru serviciile de reintrare în atmosferă, evitarea coliziunilor, fragmentare și constituirea catalogului european SST.

În domeniul mecanicii cerești, al astronomiei dinamice și al dinamicii spațiale, s-au efectuat studii asupra influenței activității solare și geomagnetice asupra mișcării sateliților artificiali în atmosfera terestră. De asemenea, s-au efectuat cercetări în domeniul problemei restrânse a celor trei corpuri – modelele Rein și Roche, precum și în cel al dinamicii corpurilor cerești în câmpuri post-newtoniene (Manev și fotogravitaționale). Au fost studiate metode de regularizare (cu aplicații la studiul apropiierilor strânse ale corpurilor cerești), metode de investigare a comportării dinamice și a stabilității pe termen lung a sistemelor de corpuri cerești, de determinare a orbitelor periodice și cvasiperiodice.

În domeniul arheoastronomiei au fost elaborate metode de calcul specifice și au fost analizate orientările astronomice ale unor necropole, sanctuare, fortificații, biserici acoperind perioada dintre epoca neolitică și cea medievală. În domeniul învățământului astronomiei s-au elaborat metodologii noi în predarea astronomiei și folosirea acestora ca soluție pentru abordarea inter- și transdisciplinară în programele educaționale.

Au fost inițiate preocupări în domeniul astronomiei extragalactice, al studierii galaxiilor pitice prin utilizarea metodelor radioastronomiei, radiointerferometriei și a tehnicilor de prelucrare a datelor radio și de sinteză a imaginilor.

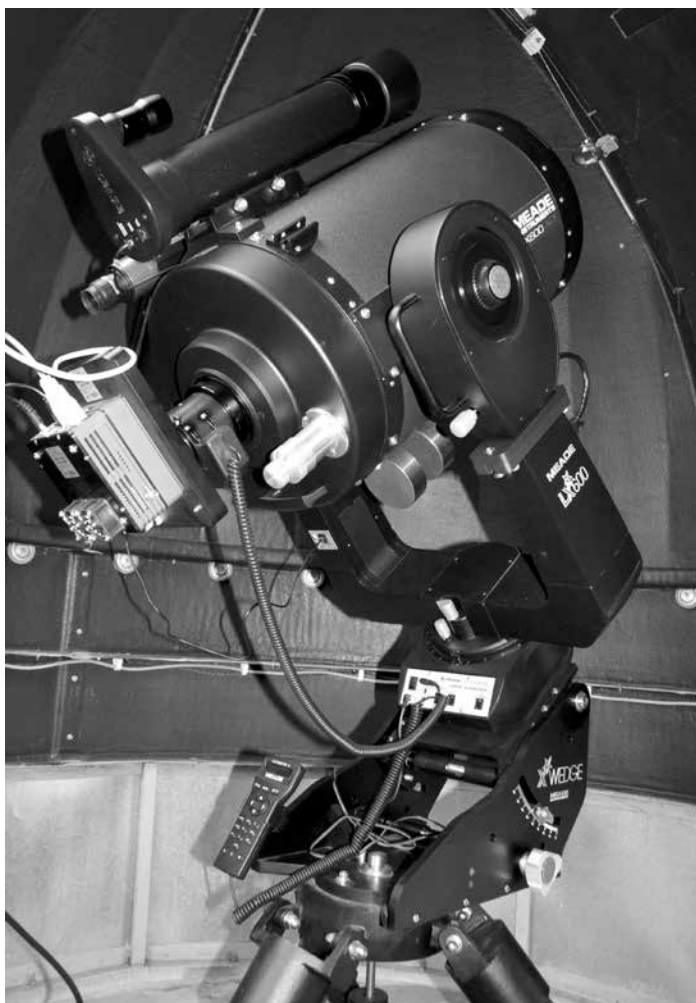
Din anul 2014 au fost abordate domenii noi de cercetare: fizica proceselor stohastice aplicate în astrofizică, relativitate generală și cosmologie, cum ar fi studiul undelor magnetohidrodinamice perturbate stohas-

tic, descifrarea proceselor fizice care duc la semnăturile observaționale ale găurilor negre supermasive și modele de materie neagră sub formă de condensat Bose-Einstein, măsurători din satelit ale câmpului magnetic terestru. De asemenea, au fost studiate modele gravitaționale $f(R)$ în cosmologie și au fost aduse contribuții la prelucrarea datelor obținute de rețeaua LIGO pentru detecția undelor gravitaționale.

Cercetarea științifică din cadrul Observatorului Astronomic se desfășoară atât în cadrul programelor de cercetare ale Academiei Române, cât și în cadrul unor proiecte de cercetare extrabugetare cu finanțare internațională (ESA, Comisia Europeană) și națională (Ministerul Cercetării, Agenția Spațială Română).

Rezultatele activității colectivului de cercetători al Observatorului Astronomic s-au concretizat prin publicarea a numeroase studii în reviste de specialitate prestigioase: *Monthly Notices of the Royal Astronomical Society*, *The Astrophysical Journal*, *The Astronomical Journal*, *Astronomy and Astrophysics*, *Astronomy and Astrophysics Supplement Series*, *Acta Astronomica*, *Astrophysics and Space Science*, *New Astronomy*, *Astronomische Nachrichten*, *Acta Astronautica*, *Sensors*, *Information Bulletin on Variable Stars*, *Romanian Astronomical Journal*, *IEEE Transaction on Plasma Science / Magnetics*, *Classical and Quantum Gravity*, *Physical Review X*, *The European Physical Journal C*, *Physical Review D*.

ZILELE ACADEMICE CLUJENE

Programul manifestărilor în perioada octombrie -noiembrie 2021

FESTIVITATEA DE DESCHIDERE

Joi, 7 octombrie 2021, ora 11

Aula Magna a Universității „Babeș-Bolyai”
și online, prin platforma *Zoom*

Cuvinte de deschidere:

- Academician Doru PAMFIL,
Președintele Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române
- Academician Ioan-Aurel POP,
Președintele Academiei Române

Prezentări în plen:

- *100 de ani de speologie la Cluj-Napoca: dragoni, oameni și schimbări climatice văzute (de) sub pământ*
Dr. Aurel PERȘOIU,
Șef al Compartimentului din Cluj-Napoca al Institutului de Speologie „Emil Racovița”
- *O comoară la Cluj: Arhiva de Folclor a Academiei Române*
Prof. univ. dr. Mihai BĂRBULESCU,
M.C. al Academiei Române și Director al Arhivei de Folclor a Academiei Române
- *70 de ani de la înființarea Institutului de Calcul „Tiberiu Popoviciu”*
Dr. Emil CĂTINAȘ,
Director al Institutului de Calcul „Tiberiu Popoviciu”
- *30 de ani de la reînființarea Centrului de Studii Transilvane*
Prof. univ. dr. Ioan BOLOVAN,
M.C. al Academiei Române, Director al Institutului de Istorie „George Barițiu”
și Coordonator al activităților Centrului de Studii Transilvane

Încheierea festivității:

Moment muzical

PROGRAMUL MANIFESTĂRILOR
ÎN ORDINE CRONOLOGICĂ

8 octombrie	Institutul de Cercetări Socio-Umane „Gheorghe Șincai” din Târgu-Mureș	85
8-14 octombrie	Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu“	87
11-13 octombrie	Centrul de Studii Transilvane	89
13-15 octombrie	Institutul de Istorie „George Barițiu”	91
20-22 octombrie	Institutul de Arheologie și Istoria Artei	100
22 octombrie	Centrul de Cercetări Geografice	103
28 octombrie	Institutul de Calcul „Tiberiu Popoviciu”	104
28-29 octombrie	Biblioteca Academiei Române – Cluj-Napoca	105
28-29 octombrie	Observatorul Astronomic	106
29-30 octombrie	Arhiva de Folclor a Academiei Române	109
19-21 noiembrie	Institutul de Speologie „Emil Racoviță” – Compartimentul Cluj-Napoca	110

INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE „GHEORGHE ȘINCAI” DIN TÂRGU-MUREȘ

Conferință Națională

*Între tradiție și modernitate: Elitele din România
în „secolul cel scurt” (1918-1989)*

Vineri, 8 octombrie 2021

Str. Al. Papiu Ilarian, nr. 10A

10.00 – 10.30 Deschiderea

Secțiunea: POLITICĂ, PROIECTE, DESTIN

Moderatori: EUGENIU NISTOR, IONUȚ BILIUȚĂ

10.40 – 13.10 Susținerea comunicărilor

- Prof. univ. dr. RADU CARP (Universitatea București),
Tratatul de la Trianon – eveniment cu semnificație pentru viitor sau sfârșitul unei perioade istorice?
- Conf. univ. dr. DANIEL CĂTIRIGĂ (Universitatea Constanța),
Discursul autonomist în Bucovina (perioada interbelică)
- Dr. MARIA COSTEA (CS, I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”)
România și diplomația europeană: Petițiile Partidului Maghiar din Transilvania privind școlile confesionale, în arhivele Bruxelles-ului
- Dr. CORNEL SIGMIREAN (CS I, I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”)
Destinul politic al elitei românești din Transilvania în perioada interbelică
- Conf. univ. dr. habil. SIMION COSTEA (UMFST „George Emil Palade”)
Opinii controversate privind Proiectul Briand de Uniune Europeană (1930)
- Prof. univ. dr. GĂSPĂRIC ATTILA (Universitatea de Arte din Târgu Mureș)
Teatrul Maghiar din Târgu Mureș după 1918: de la divertisment la misiune
- Drd. TITI DĂLĂLĂU (UMFST „George Emil Palade”)
Puterea comunistă și elitele culturale. Studiu de caz: 23 August 1944
- Conf. univ. dr. MIHAELA DACIANA NATEA (UMFST „George Emil Palade”)
Sfârșitul comunismului. Revoluția română în presa americană

13.10 – 14.10 Pauză de masă

Secțiunea: TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

Moderatori: CORNEL SIGMIREAN, ANCA ȘINCAN

14.10 – 15.50 Susținerea comunicărilor

- Dr. SIMON ZSOLT, CS III (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”)
Despre nașterea modernității: Bugetul orașului Târgu Mureș în a doua jumătate a sec. al 18-lea
- Dr. NICOLETA SĂLCUDEANU, CS II (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”)
Modernism / antimodernism – aspecte paradoxale
- Dr. IULIAN BOLDEA, CS III½ (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”)
Ipostaze feminine în nuvelistica lui Ion Agârbiceanu
- Dr. Ferencz IOZSEF TRUȚA, AC (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”)
Medicina populară și terapeutică empirică în perioada interbelică. Expresii ale unei societăți în tranziție
- Prof. univ. dr. LIGIA LIVADĂ (Universitatea București)
Un proiect medical eugenist din anul 1938: considerațiunile asupra sănătății publice ale Dr. D. Mezincescu
- Dr. EUGENIU NISTOR, CS III½ (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”)
Polemicele lui Lucian Blaga cu Constantin Rădulescu-Motru și filosofi „Științiști”

15.50 – 16.00 Pauză

Secțiunea: BISERICĂ ȘI SOCIETATE

Moderatori: NICOLETA SĂLCUDEANU, GÁSPÁRIC ATTILA

16.00 – 17.20 Susținerea comunicărilor

- Dr. NARCIS MARTINIUC, AC (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”) *Religie și știință în opera mitropolitului Alexandru Nicolescu*
- Dr. IONUȚ BILIUȚĂ, CS (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”) *Mecanisme sociale și intelectuale de promovare profesională a elitelor clericale ardelenice în perioada interbelică*
- Dr. CORINA TEODOR, CS II½ (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”) *Divergențe istoriografice și confesionale între anii 1931-1940*
- Dr. ANCA ȘINCAN, CS (I.C.S.U. „Gheorghe Șincai”) *Scriindu-le istoria: materiale istoriografice despre greco-catolici în dosarele Securității*
- Conf. univ. dr. LAURA STANCIU (Universitatea „1 Decembrie”, Alba Iulia) *Biserica greco-catolică – recurs la memorie: editări și reeditări ale operei lui P.Maior*

Secțiunea: ȘCOALĂ ȘI COTIDIAN

Moderatori: CORINA TEODOR, IULIAN BOLDEA

17.20 – 18.50 Susținerea comunicărilor

- Dr. SONIA ANDRAȘ *Perfecțiune și bun gust: Redefinirea identității feminine din Bucureștiul interbelic prin modă și frumusețe*
- Lector univ. dr. CORNELIU CEZAR SIGMIREAN *Din viața cotidiană a României interbelice: reclama în presa interbelică*
- Drd. MANUELA LAZĂR (UMFST „George Emil Palade”) *Desenul animat în România: „Ioan Popescu-Gopo”*
- Dr. IOAN-ANTONIU BERAR (Inspectoratul Școlar Județean Mureș) *Începuturile învățământului universitar din Târgu Mureș*
- Dr. MARCELA BERAR (Inspectoratul Școlar Județean Mureș) *Ludușul în anii războiului*
- Drd. SABIN-GAVRIL PĂȘCAN (UMFST „George Emil Palade”) *Perfecționarea cadrelor didactice din județul Mureș în perioada anilor 1970-1989*

INSTITUTUL DE LINGVISTICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ „SEXTIL PUȘCARIU”

Vineri, 8 octombrie 2021

Sala Nicolae Drăganu, Str. Emil Racoviță, nr. 21

Workshop: MODERNISM RURAL. CAZUL ROMÂNESC PE HARTA EUROPEI DE EST¹

Moderatori: COSMIN BORZA, ALEX GOLDIȘ

10.00

Suținerea comunicărilor

- ALEX GOLDIȘ (Universitatea Babeș-Bolyai, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca),
Problema imaginarului rural românesc în contextul Republicii Mondiale a Literelor
- EMANUEL MODOC (Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca)
Redefinirea modernității în romanul rural din România
- COSMIN BORZA (Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca)
Inventarea țaranului modern în romanele colectivizării
- ADRIANA STAN (Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca)
Emancipare și identitate rurală în postmodernismul românesc
- CLAUDIU TURCUȘ (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Ecranizarea ruralității în postcomunismul românesc

Miercuri, 13 octombrie 2021

Biblioteca Institutului „Sextil Pușcariu”, Str. Emil Racoviță, nr. 21

10.00

Atelier de dialectologie: EDITAREA INTEGRALĂ ȘI DIGITIZAREA TEXTELOR

DIALECTALE DIN ARHIVA ATLASULUI LINGVISTIC ROMÂN II²

Masă rotundă: NOUL ATLAS LINGVISTIC ROMÂN ONLINE.

DACOROMÂNIA DE VEST (NALR-DRV).

Probleme privind digitizarea datelor prin programul de redactare automată

Moderatori: NICOLAE MOCANU, VERONICA ANA VLASIN

Participanți: GABRIELA VIOLETA ADAM, COSMINA-MARIA BERINDEI, ROZALIA COLCIAR,
BOGDAN HARHĂȚĂ, PARTENIE MACARIE, NICOLAE MOCANU, ADELINA MIHALI,
LAVINIA NASTA, VERONICA ANA VLASIN

Joi, 14 octombrie 2021

Sala Nicolae Drăganu, Str. Emil Racoviță, nr. 21

Colocviu „Dacoromania litteraria”:

POSTURI LITERARE ȘI CONSTRUCȚIA IMAGINII SOCIALE

A SCRIITORULUI ÎN CULTURA ROMÂNĂ

Moderatori: LIGIA TUDURACHI, MAGDA RĂDUȚĂ

10.00

Suținerea comunicărilor

- MAGDA RĂDUȚĂ (Universitatea din București)
Postură și meșteșug poetic în poezia lui M. Cărtărescu
- ANGELO MITCHIEVICI (Universitatea Ovidius, Constanța)
Adrian Păunescu – polifonii posturale în Epoca de Aur

¹ Workshop realizat în cadrul proiectului PN-III-P1-1.1-TE-2019-1378, *Modernism rural. Literatura română ca literatură est-central europeană (RuMo)*.

² Workshop realizat în cadrul proiectului GAR-UM-2019-I-1.6-4, *Accesibilizarea fondului documentar ALRT II (AC-CES-ALRT II)*.

- LAURA PAVEL (Universitatea Babeș-Bolyai, Institutul de Lingvistică și Istorie Literară „Sextil Pușcariu”, Cluj-Napoca)
O postură de „ficionar” în anii ’60-’70. Romancierul „total”
- ALINA BUZATU (Universitatea Ovidius, Constanța)
„Dânsul e domnul Naum, e un distins poet, sunt sigur(ă!) că ați auzit de el...”
- MARICICA MUNTEANU (Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași)
Conviețuirea cu Ibrăileanu. Posturi individuale, moduri de viață colective
- ANCA SOCACI (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Scriitorul în fața lumii: posturi cărtăresciene în interviurile destinate publicului anglofon
- MONA-MĂDĂLINA MĂRZA (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Imaginea autorului român în literatura comunistă de consum. Un studiu de caz asupra personajului lui Vlad Mușatescu, Conan Doi
- ANDRADA FĂTU-TUTOVEANU (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Oglinda electrică. Memorie, autoficțiune, posturi și poze. Nina Cassian: Distanța dintre mine și mine (2018)
- ADINA LUCA (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Adrian Schiop ca „soldat”. O analiză posturală
- ANDREEA MÎRȚ (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
O amazoană în câmpul literar românesc: Postură și scenografie auctorială la Elena Vlădăreanu
- IOANA ONESCU (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Alexandru Mușina între poetul beat și geniul balnear
- IOANA HODĂRNĂU (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
Mariana Marin. Biografismul feroce
- VICTOR COBUZ (Universitatea din București),
Teodora Coman și Elena Vlădăreanu – ideologie & posturi
- DAIANA GÂRDAN (Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj-Napoca)
De la individ la comunitate: Posturi ale scriitorului sburătorist

CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE

Conferință aniversară

Repere instituționale ale cercetării istorice românești de ieri și de azi

Luni, 11 octombrie 2021

Aula Ferdinand a Facultății de Istorie și Filosofie
a Universității „Babeș-Bolyai”, str. Napoca 11

- 16,30 – 17,20 Deschiderea oficială
Moderator: prof. univ. dr. IOAN BOLOVAN
- Cuvântul Acad. prof. IOAN-AUREL POP, președintele Academiei Române
Cuvântul Acad. prof. DORU PAMFIL, președintele Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române
Cuvântul prof. univ. dr. LIVIU MAIOR, primul director al Centrului
– lansarea inițiativei CST privind bicentenarul nașterii lui Avram Iancu
Lansarea volumelor aniversare *Centrul de Studii Transilvane (1991-2021)*
și a ediției anastatice a primelor numere ale revistei *Revue de Transylvanie*
- 17,20 – 17,30 Pauză de cafea
- 17,30 – 19,30 Susținerea comunicărilor
Moderatori: Conf. univ. dr. ANA VICTORIA SIMA, Prof. univ. dr. IOAN BOLOVAN
- Prof. univ. dr. SORIN ȘIPOȘ
O inițiativă istoriografică la Cluj „Revue de Transylvanie (1934-1944)”. Câteva date despre înființare, structură, colaboratori și tematică
 - Prof. univ. dr. VASILE CIOBANU
Institutul de Cercetări Socio-Umane Sibiu la 65 de ani de la înființare
 - CS I dr. ELA COSMA
Valorificarea patrimoniului documentar în colecțiile Institutului de Istorie din Cluj
 - Prof. univ. dr. FLORIN MÜLLER, *Repere instituționale ale istoriografiei românești în anii regimului stalinist*
 - Dr. COSMIN BUDEANCA, *Abordări instituționale în domeniul istoriei orale în România*
- 19,45 Cocktail

Marți, 12 octombrie 2021

Sala de expoziții a Bibliotecii Academiei Române, Filiala Cluj-Napoca,
str. Mihail Kogălniceanu nr. 12-149,00 – 9,30 Vernisajul expoziției: *CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE: TRECUT ȘI PREZENT*Sala de conferințe din clădirea nouă a Academiei Române,
str. Mihail Kogălniceanu nr. 12-14, etaj I

- 9,45 – 10,45 Masa rotundă: *CERCETĂRILE DE ISTORIA TRANSILVANIEI:
BILANȚ ISTORIOGRAFIC ȘI ORIZONTURI METODOLOGICE*
Moderator: Prof. univ. dr. LIVIU MAIOR
- 10,45 – 11,00 Pauză de cafea
- 11,00 – 12,45 Susținerea comunicărilor
Moderatori: Prof. univ. dr. VASILE CIOBANU, Dr. COSMIN BUDEANCA
- CS I dr. DAN DUMITRU IACOB, Prof. univ. dr. VASILE CIOBANU
Comisia de Istorie a Orașelor din România și activitatea sa

- Dr. Nicolae Teșculă
Muzeul de Istorie din Sighișoara și cercetarea arheologică 1900-1980
 - CS III dr. GABRIELA BOANGIU
Documentul etnologic ca document „deschis” – întocmirea colecției de istorii orale sau povestiri ale vieții
 - Drd. DANIELA GRECU (GHIȚULESCU)
Desenul animat românesc-istorie și tradiție
- 13,00 – 14,45 Masa de prânz
- 15,00 – 16,45 Susținerea comunicărilor
Moderatori: Prof. univ. dr. SORIN ȘIPOȘ, CS I dr. DAN DUMITRU IACOB
- CS I dr. DANIELA MÂRZA,
Considerații referitoare la motivațiile și contextul înființării revistelor românești de istorie – studiu de caz Transilvania
 - CS III dr. SIMONA LAZĂR, CS III dr. ANCA CEAUȘESCU
Revista „Arhivele Olteniei”: tradiție interbelică și recunoaștere academică
 - CS III dr. NARCISA MARIA MITU
Mozaicul - primul periodic de cultură din Oltenia
 - Drd. MIHAELA ADINA RUSU
Cotidianul mureșean comunist Steaua roșie. Coordonate identitare
- 16,45 – 17,00 Pauză de cafea
- 17,00 – 19,00 Susținerea comunicărilor
Moderatori: Dr. NICOLAE TEȘCULĂ, CS I dr. ALEXANDRU SIMON
- CS III dr. ROBERT-MARIUS MIHALACHE, *Disensiunile dintre legatul papal Gentile Montefiore și voievodul Ladislau Kán pe tema însemnelor regale*
 - CS III dr. PALL-SZABO FERENC DANIEL, *Reînființarea școlii iezuite din Cluj în 1615*
 - CS III dr. FLORIAN DUMITRU SOPORAN, *Între inovație și recurs la tradiție: statul medieval în Europa Centru-Orientală în secolele XI-XIV: perspective istoriografice și discurs identitar*
 - CS III dr. MARIA GHITTA, *Un bilanț istoriografic la 30 de ani; despre istoria evreilor și antisemitism la Centrul de Studii Transilvane*
 - Conf. univ. dr. SORINA-PAULA BOLOVAN, prof. univ. dr. Ioan Bolovan, *Studiile de populație la Centrul de Studii Transilvane (1944-2021)*
 - Dr. MIHAELA BEDECEAN, *O pagină din istoria administrației locale a orașului Timișoara*
- 19,30 Cina

Miercuri, 13 octombrie 2021

Clădirea nouă a Academiei Române,
str. Mihail Kogălniceanu nr. 12-14, etaj V

ZIUA PORȚILOR DESCHISE LA CENTRUL DE STUDII TRANSILVANE

INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARIȚIU”

Conferința internațională

*Modernism, Modernizare, Modernitate.
Perspective Istoriografice și Metodologice¹*

Cluj-Napoca, 13-15 octombrie 2021

Organizatori: Institutul de Istorie „George Barițiu”,
Universitatea Babeș-Bolyai – Centrul de Studiere a Populației

Comitetul științific:

SUSANA ANDEA, dr., cercetător științific I, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.
IOAN BOLOVAN, prof. univ. dr., director al Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române.
VIRGIL CIOMOȘ, cercetător științific I și director adjunct științific la Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.
LUMINIȚA DUMĂNESCU, dr., cercetător științific II, director adjunct, Centrul de Studiere a Populației, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca.
MIHAELA GLIGOR, dr., cercetător științific II, Departamentul de Cercetări-Socio-Umane, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.
IONUȚ ISAC, dr., cercetător științific I, Departamentul de Cercetări-Socio-Umane, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.
VASILE PUȘCAȘ, prof. univ. dr., cercetător științific I, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.
SILVIU TOTELECAN, dr., cercetător științific II, Departamentul de Cercetări-Socio-Umane, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.

Comitetul de organizare:

IOAN BOLOVAN, prof. univ. dr., director al Institutului de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.
IOSIF MARIN BALOG, cercetător științific II, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.
CODRUȚA BÎLC, Referent 1A, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca
LUMINIȚA DUMĂNESCU, dr., cercetător științific II, Centrul de Studiere a Populației, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca.
ELENA-CRINELA HOLOM, dr., cercetător științific II, Centrul de Studiere a Populației, Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca.
ADELINA MIHNEA, Ghepard Communication
ATTILA VARGA, dr. cercetător științific II, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.
VICTOR VIZAUE, dr. cercetător științific III, Institutul de Istorie „George Barițiu” al Academiei Române, Cluj-Napoca.

PROGRAM GENERAL

Miercuri, 13 octombrie

14:00	Deschiderea conferinței
14:30-16:15	Lucrări în plen
16:15-16:30	Pauză de cafea
16:30-18:30	Lucrări pe secțiuni
19:00	Cina ²

¹ Conferința se va desfășura în sistem hibrid, cu prezență fizică și on line pe platforma Zoom. Pentru fiecare sală va exista o platformă de acces on-line Zoom, precum și echipamentele aferente (laptop, videoproiector). Link-urile de acces vor fi trimise în timp util.

² Cina din 13.10 va fi organizată la Restaurantul Universității de Științe Agricole și de Medicină Veterinară, în Campusul de pe Calea Mănăștur nr. 3-5.

Joi, 14 octombrie

9:00-11:00	Lucrări pe secțiuni
11:00-11:15	Pauză de cafea
11:15-13:15	Lucrări pe secțiuni
13:30-14:15	Masa de prânz ³
14:30-16:15	Lucrări pe secțiuni
16:15-16:30	Pauză de cafea
16:30-18:30	Lucrări pe secțiuni
19:00	Cina

Vineri, 15 octombrie

9:00-11:00	Lucrări pe secțiuni
11:00-11:15	Pauză de cafea
11:15-13:15	Lucrări pe secțiuni
13:15-14:30	Masa de prânz

Săli de desfășurare a lucrărilor conferinței

Sala	Data	Interval orar	Panel
Sucursala Cluj-Napoca a Băncii Naționale a României, Sala Festivă, Piața Unirii Nr. 7	Miercuri, 13 octombrie	14:00-16:15	Lucrări în plen
Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „G. Barițiu”, Str. M. Kogălniceanu, Nr. 12-14, Et. 1	Miercuri, 13 octombrie	16:30-18:30	P.1
	Joi, 14 octombrie	9:00-11:11	P.1 (II)
		11:15-13:15	P.2 (I)
		14:30-16:15	P.8
Sala de lectură a Institutului de Istorie „George Barițiu”, Str. M. Kogălniceanu, Nr. 12-14, Et. 1	Miercuri, 13 octombrie	16:30-18:30	P.9
	Joi, 14 octombrie	9:00-13:15	P. 5 (I)
		14:30-18:30	P.5 (II,III)
	Vineri, 15 octombrie	9:00-11:00	P.5 (IV,V)
UBB – Centrul de Studiere a Populației, Str. Avram Iancu, Nr. 68, Et. 3	Miercuri, 13 octombrie	16:30-18:30	P. 5 (VI)
	Joi, 14 octombrie	9:00-13:15	P. 3 (I,II)
Casino – Centrul de Cultură Urbană Cluj (Parcul Chios)	Miercuri, 13 octombrie	16:30-18:30	P. 4 (I,II)
			P.6
Sala Nr. 507, Institutul de Istorie „George Barițiu”, Str. M. Kogălniceanu, Nr. 12-14, Et. 5	Joi, 14 octombrie	11:15-13:15	P.10
		14:30—16:15	P.11
UTCN Cluj, Facultatea de Arhitectură și Urbanism, Str. Observatorului, Nr. 34-36.	Joi, 14 octombrie	11:15-13:00	P.7

³ Mesele de prânz și cina din 14.10 vor fi organizate la Restaurant Piramida, str. Emmanuel de Martonne nr. 1.

Miercuri, 13 octombrie 2021

Sucursala Cluj-Napoca A Băncii Naționale A României,
Sala Festivă, Piața Unirii Nr. 7

14:00 – 14:30 **Deschiderea oficială a conferinței**

14:30 – 16:15 **Prezentări în plen**

- GHEORGHE IACOB, *România de la 1859 la 1939. Alternative (modele) privind strategia modernizării*
- MARIUS TURDA, *Fețele modernității românești de la sclavie la comunism.*
- VASILE PUȘCAȘ, *Teme de modernizare la începutul secolului al XXI-lea*

PROGRAM PE SECȚIUNI

Sala De Conferințe A Institutului De Istorie „G. Barițiu”,
Str. M. Kogălniceanu Nr. 12-14, Et. 1

16:30 – 18:30 **P. 1: 500 DE ANI DE SCRIERE ÎN LIMBA ROMÂNĂ
(1521, NEACȘU DE LA CÂMPULUNG) (I)**

Moderator: SUSANA ANDEA

- KONRAD GÜNDISCH, *Considerații privind scrierea în limba germană din Transilvania medievală*
- ADRIAN MAGINA, *Scrisul în orizontul administrativ al Caransebeșului modern timpuriu. Actele magistratului urban în secolele XV-XVII*
- LIVIA ARDELEAN, *Mit și realitate în scrierea actelor maramureșene*
- SUSANA ANDEA, *Actele scrise în limba română în Transilvania princiară (sec.XVI-XVII)*

Joi, 14 octombrie 2021

Sucursala Cluj-Napoca A Băncii Naționale A României,
Sala Festivă, Piața Unirii Nr. 7

9:00 – 11:00 **P. 1: 500 DE ANI DE SCRIERE ÎN LIMBA ROMÂNĂ (1521,
NEACȘU DE LA CÂMPULUNG) (II)**

Moderator: SUSANA ANDEA

- LIVIA MAGINA, *Diecii în Banat. Contribuții la cultura scrisului în Evul Mediu*
- ADINEL DINCĂ, *Însemnările lui Valentin de Apold și multilingvismul din Transilvania în jurul anului 1500*
- MARIA FRÎNC, *Un român la colegiul iezuit din Cluj la sfârșitul veacului al XVI-lea?*
- MIHAI KOVÁCS, *Parcursul documentelor medievale din arhiva familiei Căndea (Kendefi) de Râu de Mori în secolele XVI-XIX.*
- ALEXANDRU ȘTEFAN, *(Re)descoperirea unei matrice sigilare românești din Brașovul secolului al XVI-lea*

11:15 – 13:15 **P. 2: ELEMENTE DE MODERNITATE ÎN TRANSILVANIA MEDIEVALĂ
ȘI PREMODERNĂ**

Moderator: LIDIA GROSS

- VICTOR V. VIZAUER, *Structuri economice din spațiul intracarpatic al României (secolele XI-XII) reflectate în documente.*
- LIDIA GROSS, *„Jus patronatus” între regalitate și comunitatea urbană: exemplul Bistriței (sec. XV-XVI).*
- SORIN ȘIPOȘ, *Între realitate și ficțiune. Imaginea românilor în relatările călătorilor străini (1710-1810)*
- GABRIEL RUSU, *Elemente de modernitate în activitatea de urmărire a infractorilor în Transilvania secolelor XVIII-XIX. Identificarea criminalistică a infractorilor pe baza semnalmentelor descrise în ordinele guberniale.*

13:15 – 14:15 Masa de prânz,
Restaurant Piramida, Universitatea Babeș-Bolyai, str. Emanuel de Martone nr. 1.

Miercuri, 13 octombrie 2021

UBB – Centrul de Studiere a Populației, Str. Avram Iancu, Nr. 68, Et. 3

16:30 – 18:30 **P. 3. PROGRES ȘI REGRES ÎN DRUMUL SPRE MODERNITATE
ÎN PLANUL RELAȚIILOR DEMOGRAFICE LA POPULAȚIA
DIN TERITORIILE ROMÂNEȘTI (SECOLELE XVIII-XX)**

Moderatori: ELENA-CRINELA HOLOM ȘI LUMINIȚA DUMĂNESCU

- LUMINIȚA DUMĂNESCU, NICOLETA HEGEDŪS, „Medicalizarea” Transilvaniei. Aspecte ale implementării unui sistem public de sănătate în Transilvania în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.
- ELENA CRINELA HOLOM, NICOLETA HEGEDŪS, Scheme și metode moderne de investigare a cauzelor de deces cuprinse în registrele parohiale ale comunităților transilvănene (1850-1920): Aplicabilitate, provocări, oportunități de cercetare și rezultate preliminare.
- DANIELA MÂRZA, Vaccinarea antivariolică în Transilvania între refuz și acceptare (1850-1920)
- MIHAELA GHINEA (SABOU), Eforturi de modernizare a sistemului sanitar al județului Sălaj după Primul Război Mondial.

Joi, 14 octombrie 2021

Universitatea „Babeș-Bolyai” – Centrul de Studiere a Populației,
Str. Avram Iancu, Nr. 68, Et. 3

9:00 – 11:00 **P. 4. MODERNIZAREA ÎNTRE SUCCESE ȘI EȘECURI (I)**

Moderator: IOSIF MARIN BALOG

- IOAN BOROICA, Cadastrul în paradigmele dezvoltării societății din Maramureșul istoric între 1850-1948.
- IOSIF MARIN BALOG, Un proiect eșuat sau revigorat? Mitteleuropa economică și marele proiect feroviar Rin-Dunărea de Jos (1850-2020)
- LORAND MÁDLY, Marele Principat al Transilvaniei între Codurile de legi austriece și dreptul ungar: Avatarurile unei modernizări legislative (1849-1867)
- NICOLAE TEȘCULĂ, Schola seminarium rei publicae. Factorul modernizator al școlii la Sighișoara în secolul al XIX-lea
- ALEXANDRU NICOLAESCU, Implicarea presei în modernizarea lumii rurale. Studiu de caz: Gazetele populare românești din Transilvania de la finalul secolului al XIX-lea

11:15 – 13:15 **P. 4. MODERNIZAREA ÎNTRE SUCCESE ȘI EȘECURI (II)**

- VASILE SOPORAN, Frica de continuitate în discontinuitățile istoriei.
- TUDOR SALANȚIU, A sophisticated world.
- CLAUDIU PORUMBĂCEAN, Sistematizarea urbanistică din municipiul Satu Mare în perioada comunistă.
- CRISTIAN SANDACHE, Modernizarea și regimul comunist. Tema industrializării în discursul ideologic și literatura din România anilor 1945-1965.
- LUDOVIC BÁTHORY, Civilizația rurală între tradiționalism și modernitate. Propuneri pentru înființarea unui Institut de Istoria Civilizației Rurale.

Miercuri, 13 octombrie 2021

Sala de Lectură a Institutului de Istorie „George Barițiu”,
Str. M. Kogălniceanu Nr. 12-14, Et. 1

16:30-18:30 **P. 5. FEMEIA ÎNTRE TRADIȚIA ȘI MODERNITATEA ROMÂNEASCĂ
(A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX).
INTEROGAȚII, REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE. (I)**

Moderatori: DANIELA DETEȘAN ȘI CLAUDIA SEPTIMIA SABĂU

- CORNEL SIGMIREAN, *Studente române la universitățile din Europa la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea.*
- CORNELIU PĂDUREAN, *Sfaturi pentru tinerele femei în presa din Arad, de la începutul secolului XX.*
- CLAUDIA SEPTIMIA SABĂU, *Portretul unei învățătoare din societatea năsăudeană de la începutul secolului XX. Virginia Grivase (1883-1950).*
- GEORGETA GHIONE, *Percepția asupra femeii în presa oltenească la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.*
- MARIA PANTEA, *Femeile din părțile Aradului implicate în susținerea învățământului confesional ortodox la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.*

Joi, 14 octombrie 2021

Sala de Lectură a Institutului de Istorie „George Barițiu”,
Str. M. Kogălniceanu Nr. 12-14, Et. 1

9:00 – 11:00 **P. 5. FEMEIA ÎNTRE TRADIȚIA ȘI MODERNITATEA ROMÂNEASCĂ
(A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX).
INTEROGAȚII, REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE. (II)**

- ANA VICTORIA SIMA, *Cât de mult au contat nevestele? Rolul soțiilor și al familiilor acestora în carierele socio-politice ale oamenilor politici români din Transilvania (1861-1918).*
- DELIA VOINA, *Femeile fotograf ale Sibiului în a doua jumătate a secolului al XIX-lea*
- TEODORA DANIELA MOȚ, *Feminitate și inițiative feminine în a doua jumătate a secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.*
- DANIELA DETEȘAN, *Femei săliștene între tradiție și modernitate (sfârșitul sec. al XIX-lea și începutul secolului XX).*
- ALIN CIUPALĂ, *Discursul feminin din primele două decenii după 1918 referitor la implicarea femeilor din România în timpul Marelui Război.*

11:15 – 13:15 **P. 5. FEMEIA ÎNTRE TRADIȚIA ȘI MODERNITATEA ROMÂNEASCĂ
(A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX).
INTEROGAȚII, REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE. (III)**

- NICOLAE MIHAI, *Ce însemna ”neînțelegeri în căsnicie” în Oltenia spre mijlocul secolului al XIX-lea?*
- VALERIA SOROȘTINEANU, *Despre condiția femeii în procesele de divorț ale protopopiatului Sibiu (1860-1918).*
- ELISABETA SCURTU, *Câteva aspecte privind viața privată și rolul femeilor în familiile de romi (țigani) din Țara Năsăudului în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.*
- PAULA VIRAG, *Rolul femeii în viața de familie la sfârșitul secolului al XIX-lea-începutul secolului al XX-lea în comitatul Satu Mare.*
- DANIELA STANCIU-PĂSCĂRIȚA, *Săsoaica la începutul secolului XX: Între spațiul public și loisir.*

14:30 – 16:15 **P. 5. FEMEIA ÎNTRE TRADIȚIA ȘI MODERNITATEA ROMÂNEASCĂ
(A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX).
INTEROGAȚII, REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE. (IV)**

- CONSTANTIN BĂJENARU, *Reuniunile de femei din Făgăraș. Înființarea și evoluția lor până la 1 decembrie 1918.*
- MARIN POP, *Mișcarea culturală feministă din Sălaj. Reuniunea femeilor române sălăjene.*
- ANEMARI MONICA NEGRU, *Din istoria filialelor ardelene ale Societății Ortodoxe Naționale ale Femeilor Române.*
- CARMEN ALBERT, *Tradiție și emancipare feminină în satele Banatului Montan.*
- SORANA MAIER, *Contribuția personalităților feminine din Sibiu la cultura, educația, viața socială și artistică a Transilvaniei.*

16:30 – 18:30 **P. 5. FEMEIA ÎNTRE TRADIȚIA ȘI MODERNITATEA ROMÂNEASCĂ
(A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX).
INTEROGAȚII, REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE. (V)**

- NICOLETA HEGEDŪS, *Registrele parohiale ca sursă pentru istoria femeii în Transilvania. Registrele de deces și condiția femeii în a doua jumătate a secolului al XIX-lea - începutul secolului XX.*
- OANA RAMONA ILOVAN, IOANA ALEXANDRA CIUPE, ADRIAN DANIEL MUNTEAN, *Reprezentări ale femeii în lumea satului românesc și ale rolului acesteia în dezvoltare. Cărți poștale de la finalul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX.*
- DANIELA PĂDUREAN-ANDREICA, *Portrete ale femeii tradiționale în literatura ardelenească de la începutul secolului XX.*
- FLORENȚA LOZINSKY, *Reflecții asupra filosofiei sociale feminine în revista „Flori de Crin”.*
- ADRIAN ONOFREIU, *Femeia în societatea născădeană: surse istoriografice și resurse documentare de cercetare (1849-1919).*

Vineri, 15 octombrie 2021

Sala de Lectură a Institutului de Istorie „George Barițiu”,
Str. M. Kogălniceanu Nr. 12-14, Et. I

9:00 – 11:00 **P. 5. FEMEIA ÎNTRE TRADIȚIA ȘI MODERNITATEA ROMÂNEASCĂ
(A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX).
INTEROGAȚII, REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE. (VI)**

- ALEXANDRU BUCUR, *Femeile și Școlile de Reuniune Grănicerească de pe teritoriul fostului Regiment de la Orlat (1877-1921).*
- GEORGETA FODOR, *„Se feresca Ddieu pre tot romanulu de femeia filosofa” - educația românelor între tradiție, modernitate și idealuri naționale.*
- KLARA GUSETH, Prof. Livia Levandovschi și instrucția tinerelor în Baia Mare (a doua jumătate a secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX).
- CECILIA CÂRJA, IOANA-MIHAELA BONDA, *Alma Mater la feminin. Doamnele Universității românești din Cluj în perioada interbelică.*
- RĂDUCU RUȘET, *Activitatea cultural-artistică a educatoarelor din Transilvania după încheierea Primului Război Mondial.*

11:15 – 13:15 **P. 5. FEMEIA ÎNTRE TRADIȚIA ȘI MODERNITATEA ROMÂNEASCĂ
(A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XIX-LEA ȘI ÎNCEPUTUL SECOLULUI XX).
INTEROGAȚII, REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE. (VII)**

- MARINELA BARNA, *Destinele a două reprezentante a dinastiei Mureșenilor: Elena Cornelia (1854-1925) și Sevastia Lucreția (1860-1928).*
- BIANCA MICU, *Elena Mureșianu (1862-1924). Omul și artistul.*
- MARIUS CÂMPEANU, *Elena Pop Hossu-Longin (1862-1904) - reprezentantă de marcă a feminismului românesc.*
- LILIA ZABOLOTNAIA, *Natalia Obrenović - principesa și regina Serbiei. Între politic și familie.*
- DORIN CĂTĂLIN SAS, *Preoteasa Lucreția Murășianu și Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române Turda.*

Miercuri, 13 octombrie 2021

Casino – Centrul de Cultură Urbană Cluj (Parcul Chios)

16:30 – 18:30 **P.6. FRANCMASONI CELEBRI
ȘI IDEILE LOR DE MODERNIZARE ÎN SPATIUL PROFAN
Moderator: ATTILA VARGA**

- VARGA ATTILA, *Janovics Jenő, Loja Unio din Cluj și Hollywood-ul Transilvan*

- SILVIU MOLDOVAN, *Un intelectual evreu în slujba Marelui Consiliu pentru România: Vladimir Leonida*
- ALEXANDRU RUFANDA, *Baronul Rudolf Arthur de Borroczyn. Mason și cartograf al Bucureștiului*
- CATALIN TURLIUC, *Mihail Kogalniceanu și meliorismul social*
- RADU SACAGIU, *Dr. Iuliu Barasch, un promotor al modernității*

Joi, 14 octombrie 2021

UTCN Cluj, Facultatea de Arhitectură și Urbanism,
Str. Observatorului Nr. 34-36

11:15 – 13:00 **P.7. URBANISM ȘI MODERNIZARE LA CLUJ ÎN PERIOADA 1990-2021**

Moderator: ATTILA VARGA

- VIRGIL POP, CRISTINA PURCAR (Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca. Facultatea de Arhitectură), *Alterarea patrimoniului urban la Cluj în perioada 1990-2021.*
- VASILE MITREA (Uniunea Arhitecților din România – Filiala Cluj-Napoca), *Anii 1990-2021, pași spre Clujul de mâine ?*
- SZABOLCS GUTTMAN (Ordinul Arhitecților din România – Filiala Cluj-Napoca), *Relația centru periferie la Cluj după anul 1990.*
- DANIELA MAIER (Ordinul Arhitecților din România – Filiala Cluj-Napoca), *Regăsirea identității prin strategii de intervenție urban.*
- VLAD SEBASTIAN RUSU (**titlu rezervat**).

Sala de Conferințe a Institutului De Istorie „George Barițiu”,
Str. M. Kogălniceanu Nr. 12-14, Et. 1

14:30 – 16:15 **P. 8. ORIZONTURI ALE MODERNIZĂRII ȘI ORIZONTURI ALE MORALITĂȚII.**

Moderator: IONUȚ ISAC

- IONUȚ-CONSTANTIN ISAC, *Modernizare și Moralitate*
- BOGDAN POPOVENIUC, *Un model tri-unitar al fenomenului moral*
- CRISTIAN BODEA, *Conștiința generează istoria. Istorii uitate și „istorii” în afara timpului, în versiunea modernă a inconștientului*
- LUCIA FAICIUC, Raluca-Diana Szekely-Copindean, *Moral values and dilemmas in the context of modernity and post-modernity crises*
- ANDREI COSTEA, Răzvan Jurchiș și Adrian Opre, *O perspectivă modernă asupra inconștientului cognitiv - dovezi ale condiționării evaluative inconștiente dintr-un studiu preînregistrat*
- FLORENȚA LOZINSKY, „Dilema veche” - o radiografie a realității sociale românești în vremea pandemiei
- CODRUȚA CUCEU, *Grija ca valoare morală modernă. Direcții noi în filosofia morală contemporană*
- HORAȚIU CRIȘAN, *O soluție modernă la o problemă morală postmodernă*

Sala de Conferințe a Institutului de Istorie „George Barițiu”,
Str. M. Kogălniceanu Nr. 12-14, Et. 1

16:30 – 18:30 **P. 9. MODELE ȘI DISCURSURI ALE MODERNITĂȚII NAZISTE ÎN EUROPA DE SUD-EST: O PERSPECTIVĂ TRANSNAȚIONALĂ ASUPRA GRUPULUI ETNIC GERMAN DIN ROMÂNIA ȘI A IMPLICAȚIILOR SALE POSTBELICE**

Moderator: VIRGILIU ȚĂRĂU

- VICTOR NEUMANN, *Neam, Popor sau Națiune? Modernizare vs. modernitate în Europa Centrală și de Sud-Est*
- FLORIN MÜLLER, *Fascismul în România-modernitate alternativă de tip revoluționar.*

- OTTMAR TRAȘCĂ, *Proiecții ale Grupului Etnic German referitoare la soluționarea chestiunii Transilvaniei, 1940-1944.*
- VASILE CIOBANU, *Presa Grupului Etnic German din România.*
- CORNELIU PINTILESCU, *Transferuri de motive discursive și strategii ale propagandei naziste din Reich în rândul germanilor din România la sfârșitul anilor 1930 și începutul anilor 1940.*
- VIRGILIU ȚĂRĂU, *Trecutul care nu trece. Vinovății ideologice administrate de regimul comunist în școlile germane din România în anii 1950.*
- REMUS GABRIEL ANGHEL, *Transformări ale comunităților etnice în era transnaționalismului. De la "sedentar" la „mobil” în cazul comunității germane din România.*
- CRISTINA PREUTU, *Legăția franceză din București și provocările anului 1942*

Sala Nr. 507, Institutul de Istorie „George Barițiu”,
Str. M. Kogălniceanu, Nr. 12-14, Et. 5

14:30 – 16:15 **P. 10. CULTURĂ, MEMORIE ȘI MODERNITATE**

Moderator: MIRELA POPA-ANDREI

- MIRELA POPA-ANDREI, *Școală, educație, modernizare. Studiu de caz: Școala greco-catolică de meserii și negustorie din Blaj (1898-1923).*
- DANIELA CURELEA, *Pedagogie socială și propagandă prin Secțiunile științifice-literare ale Regionalei „Astra Basarabeană” (1926-1927).*
- DRAGOȘ CURELEA, *Ioan Sandu un profil intelectual interbelic în serviciul Școlii, Bisericii și Aștrei (1919-1945).*
- VERONICA TURCUȘ, *Tentativele de recuperare a modernității creatoare în muzica și artele vizuale din România la mijlocul anilor '60 ai secolului trecut.*
- IONEL MUNTEANU, *Noi cercetări privind relațiile româno-belgiene: Bisschop-Poumay.*
- GABRIEL HOZA, *Memoria Bisericii Greco-Catolice și Arhivele fostei securități.*

Sala Nr. 507, Institutul de Istorie „George Barițiu”,
Str. M. Kogălniceanu, Nr. 12-14, Et. 5

11:15 – 13:15 **P. 11. TRADIȚIE ȘI MODERNIZARE ÎN FILOSOFIA ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL XX.**

Moderator: Mihaela Gligor

- ION CORDONEANU, *Proiectul cultural al generației interbelice – de la provincialism la universal.*
- CLAUDIU MESAROȘ, *Filosofia dialogului a lui Mihai Șora și posibilitatea structurării unei practici filosofice de tip comuniune.*
- LAURENȚIU GHEORGHE, *„O teorie a dreptății” și reconectarea filosofiei politice românești la sursele contemporane ale modernității.*
- IOAN DURA, *Religie și modernitate: doi poli ireductibil contrari? Reconfigurări ale morfologiei religioase în societatea pluralistă*
- ȘTEFAN BOLEA, *Filosofia cioraniană a extincției în context schopenhauerian.*
- MIHAELA GLIGOR, *Tradiție și modernizare în filosofia lui Mircea Florian.*

INSTITUTUL DE ISTORIE „GEORGE BARÎȚIU”
DEPARTAMENTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE

Marti, 19 octombrie 2021

Sediul DCSU, str. Napoca 11 str. Mihail Kogălniceanu nr. 8
sau platforma Zoom, în caz de restricții

- 10.00 – 14.00 **MASĂ ROTUNDĂ: IDENTITATE ȘI DIFERENȚĂ.
O PERSPECTIVĂ TRANSVERSALĂ ASUPRA ȘTIINȚELOR SOCIO-UMANE**
Organizată de Colectivele de Filozofie și Sociologie ale DCSU
- Moderator Filozofie:** prof. dr. VIRGIL CIOMOȘ
Moderator Sociologie: CS II dr. SILVIU TOTELECAN
Participă: Colectivul de cercetători ai DCSU și colaboratori externi.

Joi, 22 octombrie 2021

online platforma Zoom

- 16.00 – 17.30 **MASĂ ROTUNDĂ: VALENȚE MORALE ALE CRIZEI SANITARE
PROVOCATE DE PANDEMIA DE COVID-19**
Organizată de Colectivul de Psihologie al DCSU
- Moderator:** CS II dr. LUCIA FAICIUC și CS III dr. RALUCA SZEKELY-COPÎNDEAN
Participă: Cercetători din cadrul Colectivului de Psihologie,
colegi din DCSU și colaboratori externi.

INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE ȘI ISTORIA ARTEI

Miercuri, 20 octombrie 2021

Sala de conferințe a Institutului de Arheologie și Istoria Artei,
Str. M. Kogălniceanu 12-14, clădirea nouă, etaj 1

- 11.00 **SIMPOZION NAȚIONAL „ARTĂ ȘI RESTAURARE”**
Institutului de Arheologie și Istoria Artei în colaborare cu
Secția de Conservare-Restaurează din Cadrul Universității de Artă și Design din Cluj-Napoca
Participanți: MIHAELA SANDA SALONTAI, DANA PRIOTEASA, SAVETA POP, MARIUS PORUMB,
THEO MUREȘAN, TAMÁS EMÖDI, ATTILA WEISZ, CIPRIAN FIREA, LORÁND KISS,
OVIDIU PREJMEREAN.
- 15.00 **Pprezentare de publicații:**
- *Ars Transsilvaniae*, vol. 30 (2020),
Prezintă: acad. MARIUS PORUMB
 - CIPRIAN FIREA și SAVETA POP
Pictorii Transilvaniei medievale (cca. 1300-1600). Un dicționar

Joi, 21 octombrie 2021

Sala de conferințe a Institutului de Arheologie și Istoria Artei,
Str. M. Kogălniceanu 12-14, clădirea nouă, etaj 1

50 de ani de cercetări la Potaissa
Simpozionul Național „Arheologia în Transilvania.
De la cercetarea de teren la interpretare”

- 8.45 – 9.00 Primirea participanților
9.00 – 9.15 Cuvânt de deschidere: Acad. Marius Porumb

Sesiunea I : 50 DE ANI DE CERCETĂRI LA POTAISSA. SESIUNE ANIVERSARĂ

- 9.15 – 9.35 • CORIOLAN H. OPREANU
Un semicentenar al arheologiei clujene
- 9.35 – 10.15 • MIHAI BĂRBULESCU
50 de ani de cercetări în castrul legionar de la Potaissa.
- 10.15 – 10.35 • FLORIN-GHEORGHE FODOREAN
Cercetările arheologice în orașul roman Potaissa
- 10.35 – 10.50 Pauză

Sesiunea II: ARHEOLOGIA SPAȚIILOR FUNERARE

- 10.50 – 11.10 • CĂLIN COSMA, GABRIEL BALTEȘ, CRISTIAN FLORESCU
Cimitirul din sec. VII-VIII de la Sâncrai (jud. Alba) în contextul cimitirelor avare din Transilvania
- 11.10 – 11.30 • ADRIAN URSUȚIU, VICTOR SAVA
Necropola de înhumare de la Pecica, jud. Arad - reper al epocii eneolitice din Bazinul Carpatic
- 11.30 – 11.50 • AUREL RUSTOIU, MARIANA EGRI, ANDREEA DRĂGAN, ADRIAN CĂSĂLEAN,
ANDREI GEORGESCU, GABRIEL BALTEȘ, SZILÁRD S. GÁL, GEORGETA EL SUSI
Necropola "scitică" de la Sâncrai. Morminte deviate
- 11.50 – 12.10 • CRISTINEL FÂNTÂNEANU, ANCA MATIȘ, CRISTIAN FLORESCU, VITALIE BÂRCĂ
Necropola sarmatică de la Timișoara- Hladik 1 (Sit 6). Considerații preliminare
- 12.10 – 12.30 • IOAN STANCIU
Cimitirul de la Vlaha, jud. Cluj (sec. al VI-lea p.Chr.) - exemple pentru înmormântările duble
- 12.30 – 12.45 Pauză

Secțiunea III: ARHEOLOGIA HABITATELOR (1)

- 12.45 – 13.05 • MARIANA EGRI, MATTHEW MCCARTY, AUREL RUSTOIU, ANDREEA DRĂGAN,
MONTANA PUȘCAȘ, ADRIAN CĂSĂLEAN, ANDREI GEORGESCU
Villa rustica de la Oarda-Bulza – elemente de arhitectură și tehnici constructive
- 13.05 – 13.25 • VITALIE BÂRCĂ, ROBERT GINDELE
Câteva observații preliminare pe marginea așezării dacice de epocă romană de la Arad (Sit B_06)
- 13.45 – 15.30 Pauză de prânz

Secțiunea III: Arheologia habitatelor (2)

- 15.30 – 15.50 • CORIOLAN H. OPREANU
Limes-ul nord-vestic al Daciei Porolissensis. Cercetările arheologice sistematice din municipiul roman și castrul de la Porolissum (2011-2021)
- 15.50 – 16.10 • SORIN COCIȘ, VLAD A. LĂZĂRESCU, SZABOLCS FERENCZ, SERGIU SOCACIU, TEODOR TALOȘ,
ADRIAN MĂRINCEAN
Cercetări arheologice la Sutor
- 16.10 – 16.30 • CRISTIAN GĂZDAC, SORIN COCIȘ, VLAD A. LĂZĂRESCU
Monede în context arheologic. Cazul termelor militare de la Sutor
- 16.30-16.45 Pauză

Secțiunea III: – Arheologia habitatelor (3)

- 16.45 – 17.05 • ADRIAN URSUȚIU, FLORIN MĂRGINEAN
Așezarea de olari de la Pecica, jud. Arad (sec. XI-XII). Cercetări IAIAC 2019.
- 17.05 – 17.25 • SORIN COCIȘ, DAN MATEI, RADU LUPESCU, FERENCZ SZABOLCS
Arheologia preventivă la Napoca
- 17.25 – 17.45 • FLORIN GOGĂLTAN
Cercetări recente în mega fortul epocii bronzului de la Sântana-Cetatea Veche
- 17.45 – 18.00 Concluzii
- 18.00 – 18.15 Pauză
- 18.15 – 19.30 Lansări de cărți publicate recent de membrii Institutului de Arheologie și Istoria Artei.
Prezintă: SORIN NEMETI; LIGIA RUSCU; SILVIA MUSTAȚĂ; HOREA POP; ALPĂR DOBOS
- 19.30 – 20.00 Concluzii
- 20.00 Cocktail și discuții

Vineri, 22 octombrie 2021

Sala de conferințe a Institutului de Arheologie și Istoria Artei,
Str. M. Kogălniceanu 12-14, clădirea nouă, etaj 1

- 10.00 – 12.00 Masă rotundă: *Arheologia în Transilvania. Perspective*

- 12.00-12.30 Închiderea simpozionului

Lista participanților

ALBA IULIA. MUZEUL NAȚIONAL AL UNIRII

Gabriel Balteș
Dr. Cristinel Fântâneau
Cristian Florescu
Anca Mătiș

ALBA IULIA. LABORATORUL

„TERRA ANALITIC”
Dr. Montana Pușcaș

ARAD. COMPLEXUL MUZEAL

Dr. Florin Mărginean
Dr. Victor Sava

CLUJ-NAPOCA. INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE
ȘI ISTORIA ARTEI

Dr. habil. Vitalie Bârcă – CS II
Dr. habil. Călin Cosma – CS I
Dr. Andreea Drăgan – CS
Dr. Mariana Egri – CS II
Dr. Georgeta El Susi – CS II
Dr. habil. Cristian Găzdac – CS I
Dr. habil. Florin Gogăltan – CS I
Dr. Vlad A. Lăzărescu – CS II
Dr. habil. Coriolan H. Opreanu – CS I
Acad. Marius Porumb – CS I
Dr. habil. Aurel Rustoiu – CS I
Dr. Ioan Stanciu – CS I
Dr. habil. Sorin Cociș – CS I
Dr. Adrian Ursuțiu – CS II

Colaboratori externi ai Institutului:

Sergiu Socaciu
Teodor Taloș
Adrian Mărincean
Dr. Dan Matei
Radu Lupescu
Ferencz Szabolcs

CLUJ-NAPOCA. INSTITUTUL ARHIVA
DE FOLCLOR A ACADEMIEI ROMÂNE

Prof. univ. dr. Mihai Bărbulescu
– membru corespondent al Academiei Române

CLUJ-NAPOCA. MUZEUL NAȚIONAL
DE ISTORIE A TRANSILVANIEI

Dr. Alpár Dobos

CLUJ-NAPOCA. UNIVERSITATEA
„BABEȘ-BOLYAI”

Conf. univ. dr. Florin-Gheorghe Fodorean
Lector univ. dr. Silvia Mustață
Conf. univ. dr. Sorin Nemeti
Conf. univ. dr. Ligia Ruscu

DEVA. MUZEUL CIVILIZAȚIEI DACICE
ȘI ROMANE

Adrian Căsălean

SATU MARE. MUZEUL JUDEȚEAN

Dr. Robert Gindele

TÂRGU MUREȘ. MUZEUL JUDEȚEAN MUREȘ

Dr. Szilárd S. Gál

TIMIȘOARA. MUZEUL NAȚIONAL
AL BANATULUI

Dr. Andrei Georgescu

VANCOUVER - CANADA. UNIVERSITY
OF BRITISH COLUMBIA

Prof. univ. dr. Matthew McCarty

ZALĂU. MUZEUL JUDEȚEAN DE ISTORIE
ȘI ARTĂ

Dr. Horea Pop

CENTRUL DE CERCETĂRI GEOGRAFICE

Masă rotundă desfășurată sub egida

Zilele Academice Clujene, 2021

Vineri, 22 octombrie 2021

începând cu ora 10.00 se va desfășura online

Alocuțiune de deschidere

Acad. Dan BĂLTEANU¹ – Alocuțiune de deschidere¹ Academia Română Institutul de Geografie, București

Comunicări:

- Pompei COCEAN¹

*Factori și procese de degradare a peisajelor culturale*¹ Academia Română Filiala Cluj-Napoca Centrul de Cercetări Geografice

- Ștefan BILAȘCO¹, Sanda ROȘCA², Paul GHERGHELAȘ-ANDROO³, Paul SESTRĂȘ⁴

*Tailing dam stability of Novăț-Baia Borșa mine monitoring using U.A.V. and geodesic survey*¹ Romanian Academy, Cluj-Napoca, Subsidiary Geography Section, 9 Republicii Street, 400015,

Cluj-Napoca, Romania.

² „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 5-7 Clinicilor Street, 400006, Cluj-Napoca, Romania³ Petroșani University, 20 Universității Street, 332006;⁴ Faculty of Civil Engineering, Technical University of Cluj-Napoca, 400020 Cluj-Napoca, Romania

- Gabriela MUNTEANU¹

*Inventarierea geomorfositurilor carstice. Cheile și canioanele din Carpații Meridionali*¹ Academia Română Filiala Cluj-Napoca Centrul de Cercetări Geografice

- Magdalena DRĂGAN¹, Gabriela MUNTEANU¹

*Incendiile de la depozitele de deșeuri și impactul acestora asupra mediului și sănătății oamenilor*¹ Academia Română Filiala Cluj-Napoca Centrul de Cercetări Geografice

- Sanda ROȘCA¹, Ștefan BILAȘCO^{1,2}, Iuliu VESCAN¹, Ioan FODOREAN¹, Dănuț PETREA¹

*Identificarea pretabilității terenurilor pentru folosințe agricole și forestiere utilizând tehnici GIS pe baza datelor spațiale la rezoluție mare pentru valorificarea economică eficientă a teritoriului în regiunea de dezvoltare NV.*¹ „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 5-7 Clinicilor Street, 400006, Cluj-Napoca, Romania² Romanian Academy, Cluj-Napoca, Subsidiary Geography Section, 9 Republicii Street, 400015,

Cluj-Napoca, Romania.

- Camelia-Ina GAVRA¹, Ileana-Cristina VASILIȚĂ-CRĂCIUN², Călin Dorin PETRIC³

*Geneza și evoluția istorică a peisajului cultural pe teritoriul actual al României*¹ Liceul Teoretic „Avram Iancu” din Brad, Hunedoara² Academia Română Filiala Cluj-Napoca Centrul de Cercetări Geografice³ Școala gimnazială „Ion Buteanu”, Buceș, Hunedoara

- Sorin FILIP¹, Ștefan BILAȘCO^{2,1}, Ioan FODOREAN¹, Iuliu VESCAN¹, Sanda ROȘCA¹,

Pompei COCEAN², Dănuț PETREA¹*COVID-19 vaccination in Romania. A spatial approach*¹ „Babeș-Bolyai” University, Faculty of Geography, 5-7 Clinicilor Street, 400006, Cluj-Napoca, Romania² Romanian Academy, Cluj-Napoca, Subsidiary Geography Section, 9 Republicii Street, 400015,

Cluj-Napoca, Romania.

- Gabriel NICULA¹

*Perspective de dezvoltare a peisajului post-minier din Munții Apuseni*¹ Academia Română Filiala Cluj-Napoca Centrul de Cercetări Geografice

INSTITUTUL DE CALCUL „TIBERIU POPOVICIU”

Simpozion

70 de ani de la înființarea Institutului de Calcul „Tiberiu Popoviciu”

Joi, 28 octombrie 2021

se va desfășura online

- 10:00 – 10:20 • F.A. RADU (Univ. Bergen, Norvegia)
Scheme numerice robuste pentru curgeri în medii poroase
[Robust numerical schemes for flow in porous media]
- 10:20 – 10:40 • R. PRECUP (Univ. Babeș-Bolyai-UBB)
Localizarea soluțiilor radiale ale problemelor la limită cu Φ -Laplacian
[Localization of radial solutions for boundary value problems with Φ -Laplacian]
- 10:40 – 11:00 • O. AGRATINI (UBB, ICTP)
Operatori de aproximare de tip Landau [On Landau-type approximation operators]
- 11:00 – 11:20 • ȘT. COBZAȘ (UBB)
Principiul variațional al lui Ekeland în spații quasi-uniforme
[Ekeland variational principle in quasi-uniform spaces]
- 11:20 – 11:40 • I. PĂVĂLOIU, E. CĂTINAȘ (ICTP)
Prezentare de carte: *Metode iterative de tip Aitken-Steffensen pentru ecuații neliniare*
[**Book presentation:** Iterative methods of Aitken-Steffensen type for nonlinear equations]
- 11:40 – 12:00 • N. SUCIU, F.A. RADU (ICTP, Univ. Bergen)
Metode de mers la întâmplare pentru curgere și transport reactiv în medii poroase
[Random walk methods for coupled flow and reactive transport in porous media]
- 12:00 – 12:40 Pauză de cafea
- 12:40 – 13:00 • C.-I. GHEORGHIU (ICTP)
Asupra eficienței sistemului Chebfun la rezolvarea problemelor la limită neliniare
[On the efficiency of Chebfun system in solving genuinely nonlinear BVPs]
- 13:00 – 13:20 • E. CĂTINAȘ (ICTP)
Câți pași mai sunt până la x^ ?* [How many steps still left to x^* ?]
- 13:20 – 13:40 • M. CRĂCIUN (ICTP), A. Pop (Obs. Astronomic Cluj)
Utilizarea metodei ESC în diagnoza diferențială a fenomenelor de variabilitate:
periodicitate/cvasiperiodicitate
[ESC method as a tool for differential diagnosis of variability phenomena:
periodicity versus quasi-periodicity]
- 13:40 – 14:00 • I. BOROS (ICTP)
O prezentare generală a metodelor de colocație spectrală care sunt modificate pentru a lucra în precizie arbitrară
[An overview of spectral collocation methods which are modified to work in arbitrary precision]
- 14:00 – 14:20 • M. NECHITA (INRIA Franța și ICTP)
Probleme de prelungire unică și metode element finit stabilizate
[Unique continuation problems and stabilised finite element methods]
- 14:20 – 14:40 • D. OTROCOL (UT Cluj, ICTP)
Ecuații diferențiale cu maxim, prin principiul contracției pas cu pas
[Differential equations with maxima, via step by step contraction principle]
- 14:40 – 15:00 • E. CĂTINAȘ, A. STAN (ICTP)
Asupra ordinilor de convergență [On the convergence orders]

**BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE
CLUJ-NAPOCA**

Joi-Vineri, 28-29 octombrie 2021

începând cu ora 10.00

Str. M. Kogălniceanu nr. 12-14, etaj I, Sala de Conferințe

Simpozion

*Cuvânt și imagine în producția de carte
din spațiul european (sec. XV-XX)*

Moderator: ANCA-ELISABETA TATAY, ALEXANDRU-DANIEL PITICARI

OBSERVATORUL ASTRONOMIC CLUJ-NAPOCA

Simpozion internațional

Viewpoints in Astronomy, Astrophysics, Space and Planetary Sciences

Organizatori

ROMANIAN ACADEMY
ASTRONOMICAL INSTITUTE
Cluj-Napoca Branch - Astronomical Observatory

BABEȘ-BOLYAI UNIVERSITY
CLUJ-NAPOCA

Joi, 28-octombrie 2021

str. Cireșilor, nr.19, și online

10:00 – 11:30 Sesiune de comunicări

Moderator: ALEXANDRU POP

- IOANA BOACĂ⁽¹⁾, DAN ALIN NEDELCU^(1,2), MIREL BÎRLAN^(1,2), TUDOR BOACA^(3,4), SIMON ANGHEL^(1,2,5)
Dark flight trajectory of meteoroids detected by the MOROI network
¹Astronomical Institute of Romanian Academy, Bucharest, Romania
²IMCCE, Observatoire de Paris, France
³Department of Computer Science, Information Technology, Mathematics and Physics, Petroleum-Gas University of Ploiesti, Ploiesti, Romania
⁴Simion Stoilow Institute of Mathematics of the Romanian Academy, Bucharest, Romania
⁵Faculty of Physics, University of Bucharest, Ilfov, Romania
- SIMON ANGHEL^{1,2}, DAN ALIN NEDELCU¹, MIREL BÎRLAN^{1,3}, IOANA BOACĂ¹
Machine learning tools for meteor detection filtering
¹Astronomical Institute of the Romanian Academy, Bucharest, Romania
²University of Bucharest, Faculty of Physics, Romania
³IMCCE, Paris Observatory, France
- SORIN MARIN,
Astronomy, planning and cultural heritage of Carol Park area in Bucharest
Astronomical Institute of the Romanian Academy, Bucharest, Romania

12:00 – 13:30 Sesiune de comunicări

Moderator: DAN ALIN NEDELCU

- VIOLETA POENARU¹, ULPİA ELENA BOTEZATU¹, MIRELA MĂDĂLINA TRELIA¹, MIRCEA CERNAT¹, MIRELA MĂDĂLINA BIVOLARU¹, IRINA BEATRICE ȘTEFANESCU¹, COSMIN NISTOR¹, MARIUS IOAN PISO¹, DAN ALIN NEDELCU², VLAD TURCU³
Romanian national SST system: from maneuver detection to setting-up a re-entry service implementation
¹Romanian Space Agency, Bucharest, Romania
²Astronomical Institute of the Romanian Academy, Bucharest, Romania
³Astronomical Observatory Cluj-Napoca, Cluj-Napoca Branch of the Romanian, Cluj-Napoca, Romania
- MIHAIL BĂRBOSU,
Autonomous Attitude Determination and Control in Spacecraft Missions
Rochester Institute of Technology, New York, United States
- RADU DĂNESCU¹, RĂZVAN ITU¹, MIRCEA MURESAN¹, VLAD TURCU², OCTAVIAN CRISTEA³
Compact Solution for Low Earth Orbit Surveillance
¹Technical University of Cluj-Napoca, Cluj-Napoca, Romania
²Astronomical Observatory, Romanian Academy Cluj-Napoca Branch, Cluj-Napoca, Romania
³BITNET, Cluj-Napoca, Romania

15:00 – 17:00 Sesiune de comunicări

Moderator: VLAD TURCU

- MARIUS ECHIM^{1,2}, MIRELA VOICULESCU³, COSTEL MUNTEANU¹, GABRIEL VOITCU¹, ELIZA TEODORESCU¹, CATALIN NEGREA¹, EMILIAN BUJOR DĂNILĂ³, SIMONA CONDURACHE-BOTA³,
Some properties of high pressure jets observed in the Earth's magnetosheath at solar minimum (2007-2008)
¹Institute of Space Science, Ilfov, Romania
²Royal Belgian Institute for Space Aeronomy, Brussels, Belgium
³Dunărea de Jos University of Galați, Galați, Romania
- RUXANDRA TOMA,
Short period variable stars in the Omegawhite survey
Astronomical Institute of the Romanian Academy, Bucharest, Romania
- CHUN SING LEUNG,
Solar eclipse observations with small radio telescope in Hong Kong in 21cm radio frequency band
Institution Hong Kong Polytechnic University
- DAN ISTRÎȚEANU¹, LIVIU IONESCU¹, ALEXANDRU RUSU¹, IONUȚ TRAMANDAN¹, SORIN BULIGA¹, CALIN BIRA¹, AELANDRU TATOMIRESCU¹, DAN ALIN. NEDELICU²
Cheia Antenna Retrofit Phase II. RADAR for space objects detection
¹RARTEL SA, Bucharest, Romania
²Astronomical Institute of Romanian Academy, Bucharest, Romania

15:30 – 18:30 Sesiune de Postere

- MIRELA MĂDĂLINA BIVOLARU,
A Mixed Integer Linear Programming method for On-Orbit Servicing trajectory optimization
Romanian Space Agency, Bucharest, Romania
- REMUS BOATĂ,
Solar radiation forecasting using a model based on Takagi-Sugeno fuzzy systems
Romanian Academy, Timisoara Branch, Astronomical Observatory Timisoara, Timisoara, Romania
- DIANA RODICA CONSTANTIN,
The Hydrogen-like atoms: Analysis of the orbital quantum states for n up to 4
Astronomical Institute of the Romanian Academy, Bucharest, Romania
- LILIANA DUMITRU,
Evolution of magnetic flux in solar active regions with strongest flares
Astronomical Institute of the Romanian Academy, Bucharest, Romania

Vineri, 29-octombrie 2021

str. Cireșilor, nr.19, și online

10:00 – 11:30 Sesiune de comunicări

Moderator: TIBERIU HARKO

- CRISTINA BLAGA¹, PAUL BLAGA¹, TIBERIU HARKO^{2,3}
Jacobi stability analysis of circular geodesics around a spherically symmetric dilaton black hole
¹Babeș-Bolyai University, Cluj-Napoca, Romania
²Department of Theoretical Physics, National Institute of Physics and Nuclear Engineering (IFIN-HH), Bucharest, Romania
³School of Physics, Sun Yat-Sen University, Guangzhou, People's Republic of China
of Physics, Sun Yat-Sen University, Guangzhou, People's Republic of China
- MARK RUSHTON,
A radiative transfer model for the Milky Way
Astronomical Institute of the Romanian Academy, Bucharest, Romania

- MATTHEW LAKE,
Generalized uncertainty relations and the problem of dark energy
Frankfurt Institute for Advanced Studies, Frankfurt, Germany

12:00 – 13:30 Sesiune de comunicări

Moderator: MIHAIL BĂRBOSU

- TIBERIU HARKO^{1,2}
Astrophysical and cosmological implications of conformal quadratic Weyl gravity
¹Department of Theoretical Physics, National Institute of Physics and Nuclear Engineering (IFIN-HH), Bucharest, Romania
²School
- DANA FICUȚ-VICAȘ,
Barred PHANGS from a different kinematical perspective
Astronomical Observatory Cluj-Napoca, Cluj-Napoca Branch of the Romanian, Cluj-Napoca, Romania
- GABRIELA. BLAGA, BOGDAN. DĂNILĂ,
Time dependent simulations of thermally induced magnetic field disturbances
Astronomical Observatory Cluj-Napoca, Cluj-Napoca Branch of the Romanian, Cluj-Napoca, Romania

15:00 – 16:30 Activitate interactivă

- DANA FICUȚ-VICAȘ, IHARKA SZÜCS-CSILLIK
ExoWorld Walk in the Botanical Garden
Astronomical Observatory, Romanian Academy, Cluj-Napoca Branch, Cluj-Napoca, Romania

16:30 – 18:00 Sesiune de comunicări

Moderator: GABRIELA BLAGA

- MIRELA MĂDĂLINA TRELIA¹, DAN ALIN NEDELCU², ADRIAN BRUNO ȘONKA², MIREL BÎRLAN²
Determining the rotational properties for GEO satellites
¹Romanian Space Agency, Bucharest, Romania
²Astronomical Institute of the Romanian Academy, Bucharest, Romania
- ALEXANDRU POP¹, MARIA CRĂCIUN², MIHAIL BĂRBOSU³
Light Travel Time Effect: from Fourier parameters to orbital elements through different approaches
¹Astronomical Observatory, Romanian Academy Cluj-Napoca Branch, Cluj-Napoca, Romania
²Tiberiu Popoviciu Institute of Numerical Analysis, Romanian Academy, Cluj-Napoca
³Rochester Institute of Technology, New York, United States
- VLAD TURCU, ALEXANDRU POP, DAN MOLDOVAN
BVRI CCD photometric observations at SZ Lyncis with the new CDK 24" telescope at Cluj-Napoca Astronomical Observatory
Astronomical Observatory Cluj-Napoca, Cluj-Napoca Branch of the Romanian, Cluj-Napoca, Romania

18:30 – 19:00 Sesiune de Postere

- BOGDAN DĂNILĂ, GABRIELA. BLAGA
Simulations of magnetometer vicinities in the SWARM fleet
Astronomical Observatory Cluj-Napoca, Cluj-Napoca Branch of the Romanian, Cluj-Napoca, Romania
- DAN MOLDOVAN, LIVIU MIRCEA, VLAD TURCU,
Results in PHEMU 2021 Campaign obtained at the Astronomical Observatory Cluj
Astronomical Observatory, Romanian Academy, Cluj-Napoca Branch, Cluj-Napoca, Romania

ARHIVA DE FOLCLOR A ACADEMIEI ROMÂNE

29-30 octombrie 2021

Simpozionul va avea loc în format hibrid

Prezentările vor putea fi făcute fie la sediul Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române, fie online.

Simpozion

90 de ani de la înființarea Arhivei de Folclor a Academiei Române

INSTITUTUL DE SPEOLOGIE „EMIL RACOVITĂ”
COMPARTIMENTUL CLUJ-NAPOCA

Simpozion
Zilele Speologiei Clujene (ZSC)

Vineri-Duminică, 19-21 noiembrie 2021

Str. Clinicilor nr. 5

Proiecții de fotografii și filme cu tematică speologică, un simpozion adresat cluburilor de speologi amatori, prezentări cu rezultatele obținute de speologii clujeni.

Comemorarea nașterii (15 noiembrie) și morții (17 noiembrie) lui E. RACOVITĂ

19 noiembrie:	Deschidere, sediul Institutul de Speologie „Emil Racoviță”
19-21 noiembrie:	Expoziție Emil Racoviță
19-21 noiembrie:	Expoziție foto
19-20 noiembrie:	Proiecție de filme video
20 noiembrie:	Simpozion speo pentru speologi amatori
21 noiembrie:	Prezentări ale speologilor clujeni cu rezultate obținute în ultimii 20 de ani
	• Daniel Vereș
<i>Poluarea cu metale în Europa în ultimii 7000 ani</i>
	• AUREL PERȘOIU
<i>Schimbări climatice din ultimii 10000 de ani în Europa și impactul acestora asupra populațiilor umane.</i>
21 noiembrie:	Închidere

